

3

**Universitatea din București
în anii interbelici**

Primul Război Mondial a dus la împlinirea aspirațiilor națiunii române, formarea unui stat al tuturor românilor și reforme democratice și sociale care au instaurat un nou climat, de dezvoltare generală a României și, mai ales, au generat mari speranțe că întârzierile și soluțiile eșuate vor deveni amintiri. Marele război a accelerat tendința de reaşezare a regimului politic și a politicii sociale care apăruse grație Partidului Național Liberal exact cu un an înainte de declanșarea primei conflagrații mondiale. Derularea războiului a făcut ca reformele enunțate să capete angajamente solemne la cel mai înalt nivel, ceea ce făcea iminentă aplicarea lor.

Inițial, reformele care vizau democratizarea și introducerea unei mai mari echități sociale s-au limitat la decretarea votului universal și efectuarea unei reforme agrare care să ofere satisfacție țăranilor-soldați. Cele două reforme au fost realizate imediat după încheierea războiului. Astfel, alegerile parlamentare din noiembrie 1919 au avut la bază votul universal. Reforma agrară a fost realizată printr-o suită de texte legislative, cele mai importante fiind promulgate în anul 1921. Reforma agrară din România a fost una dintre cele mai radicale reforme agrare efectuate după Primul Război Mondial, rațiunea ei fiind mai curând politică și etică decât economică.

Acest capitol reia textul corespunzător perioadei interbelice din Adina Berciu-Drăghicescu, Ovidiu Bozgan, *O istorie a Universității din București 1864-2004*, Editura Universității din București, București, 2004, cu unele modificări. De asemenea, în raport cu ediția 2014 a lucrării *Universitatea din București 1964-2014*, există unele adăugiri minore.

După realizarea Marii Uniri prin alăturarea la Vechiul Regat a Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei a apărut o nouă agendă care îi obliga pe responsabilii politici să opteze asupra unei strategii de consolidare a noului stat. În fond, două strategii erau posibile, una care să o continue pe cea anterioară, ce însemna construcția unui stat centralizat, și alta care însemna imaginarea unor forme de autonomie în funcție de specificul fiecărei provincii unite cu România. Cercurile guvernamentale au optat pentru prima strategie, care însemna unificarea și uniformizarea din punct de vedere legislativ, monetar, judiciar și al infrastructurii. De aici au rezultat o serie de legi, între care unificarea monetară din 1920, legea pentru organizarea judecătorească, legea pentru organizarea teritorial-administrativă din 1925 și altele.

Din punctul de vedere al reconfigurării sistemului politic, locul preminent îl ocupă adoptarea Constituției din martie 1923, care conținea prevederi ce garantau funcționarea unei democrații în care cetățenii dispuneau de drepturile și libertățile colective și individuale ce interziceau orice tip de discriminare. Minoritățile naționale, conform acestei constituții, primeau un tratament echitabil la care se adăugau dispozițiile privind protecția minorităților naționale din tratatul de pace de la Saint-Germain-en-Laye care permiteau intervenția Societății Națiunilor.

Viața politică se baza pe competiția dintre partidele politice și pe intervenția monarhiei, care continua să fie principalul actor politic. Principalele partide politice erau Partidul Național Liberal – care a guvernat România în intervalele 1922-1926, 1927-1928 și 1933-1937 – și Partidul Național Țărănesc, format din fuziunea dintre Partidul

Național Român și Partidul Țărănesc, produsă în anul 1926, formațiune politică situată net la stânga liberalilor rivali și care a guvernat, uriaș ghinion pentru acesta, în perioadele 1928-1931 și 1932-1933, corespunzătoare crizei economice. Pe lângă aceste două mari partide politice, atașate, e drept cu unele mici incoerențe, idealurilor democratice, pe scena politică interbelică este prezent și extremismul politic. Extrema stângă este reprezentată de un Partid Comunist din România, apărut în 1921 prin convertirea unei părți a Partidului Socialist la condițiile impuse de Internaționala a III-a. Simplu instrument al politicii sovietice, militând pentru subminarea României născute în 1918, acest partid va fi scos în afara legii în 1924. Ulterior, Partidul Comunist va încerca să conteze în politica interbelică și în viața publică printr-o serie de organizații și asociații paravan, inclusiv în rândul studenților, dar rezultatele vor fi neglijabile. Explicații multiple, imposibil de dezbătut într-o lucrare de acest gen, au făcut ca extrema dreaptă să fie mult mai influentă în opinia publică și în viața politică. Prima formațiune politică de extremă dreapta care a avut o relativă însemnătate a fost Liga Apărării Naționale Creștine, fondată în 1923 de un profesor de economie politică de la Universitatea din Iași. Dar adevărata reprezentantă a dreptei radicale este mișcarea legionară, care apare într-o primă formă în 1927 sub numele de Legiunea Arhanghelului Mihail. Formațiunea, care va participa cu succes la ultimele alegeri democratice din anii interbelici, în anul 1937, sub numele de partidul Totul pentru Țară, se distingea prin respingerea democrației și promovarea unui regim totalitar, prin

antisemitism și naționalism exacerbate, prin promovarea unei politici represive față de minoritățile naționale, având ambiția să genereze un proces de renaștere spirituală la care era pusă intens la contribuție confesiunea ortodoxă, astfel încât unii analiști au fost frapați de aspectele religioase ale mișcării. Pe lângă acestea, emergența mișcării legionare a însemnat și apariția violenței extreme sub forma asasinatului politic. În perioada interbelică, autoritățile guvernamentale au persecutat în mai multe ocazii mișcarea legionară, ajungându-se, în perioada dictaturii lui Carol al II-lea, la terorism de stat. Având în vedere forța de captare a tineretului din licee și universități, mișcarea legionară va mai fi evocată în acest capitol.

Cel mai important element al sistemului politic era însă monarhia, care cunoaște dificultăți din cauza tribulațiilor prințului moștenitor Carol, viitor rege, personaj nefast, responsabil de marile eșecuri ale României Mari. Dotat cu o mare inteligență, dar capricios și influențabil, Carol renunță la calitatea sa de delfin în 1925, act validat de Parlament la 4 ianuarie 1926 care-l proclamă pe Mihai, fiul lui Carol, drept moștenitorul tronului. Vacanța tronului se produce în 1927, când Mihai devine rege, dar, minor fiind, se instituie un Consiliu de Regență, condus de patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Miron Cristea. Dificultățile provocate de regimul Regenței conjugate cu primele efecte ale crizei economice și cu campaniile duse în favoarea lui Carol de oameni politici de diverse orientări, au creat condițiile favorabile revenirii lui Carol în iunie 1930, când are loc, pompos denumită, Restaurația. Astfel, timp de un deceniu, țara a fost condusă de Carol al II-lea, care a dus o

politică consecventă de compromitere a democrației și de dezintegrare a partidelor politice, bazându-se pe camarila regală formată din afaceriști verosi și indivizi fără scrupule și optând din 1938 pentru instaurarea unei dictaturi bazate pe un cult deșăntat al personalității și partidul unic. În apărarea sa trebuie menționate declanșarea unei politici mai ferme de industrializare și, în general, de dezvoltare economică, de modernizare pe numeroase planuri, de exemplu, elaborarea și promulgarea unor noi coduri juridice, de ridicare a stării culturale și social-economice a celei mai numeroase clase sociale din România interbelică, țărănimea. Politicile de reorganizare și modernizare inspirate de rege au atins și domeniul învățământului superior, atenția acordată acestuia fiind mult mai mare decât în anii precedenți.

Carol al II-lea în ipostază de creator

Sistemul școlar avea un rol crucial în procesele de modernizare și de educație civică, începând cu eradicarea analfabetismului și continuând cu formarea de cadre medii sau superioare pentru viața economică, administrație, școli de toate gradele. În

perioada interbelică, statul a făcut un efort notabil pentru dezvoltarea sistemului de învățământ, mai ales în anii când la conducerea Ministerului Instrucțiunii Publice s-a aflat liberalul Constantin Angelescu, profesor la Facultatea de Medicină din București, echivalentul interbelic al lui Spiru Haret. Astfel, în 1924 a fost elaborată și promulgată legea referitoare la învățământul primar, iar în 1928 a fost rândul legii învățământului secundar să intre în vigoare. Potrivit acestei legi, durata studiilor liceale era stabilită la 7 ani, la care se adăuga un an preparator (pregătitor), răstimp în care tinerii puteau să-și verifice predilecțiile și interesele înainte de a se decide pentru o filieră universitară.

După 1918, sistemul învățământului superior românesc s-a amplificat în proporții considerabile și au apărut noi centre universitare. În anul 1919, prin două

decrete-lege din 23 septembrie, au fost românilizate cele două universități de la Cluj și Cernăuți, în cazul primei instituții, prezența cadrelor didactice de la Universitatea din București în procesul consolidării sale fiind salutară. În anul 1920 a fost înființată Școala Politehnică de la Timișoara, iar în anul 1926 a fost creată Facultatea de Teologie de la Chișinău, subordonată organizatoric Universității din Iași. În acest vechi centru universitar, în 1937 s-a fondat Școala Politehnică „Gheorghe Asachi”, care integra și Facultatea de Agronomie din Chișinău, fiind înființată în anul 1933. La Cluj, în afara Universității „Ferdinand I”, mai funcționau Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale, creată de maghiari în 1902 și românilizată în 1920, și Academia de Agricultură, întemeiată în 1906 și reorganizată de administrația românească în anii 1919-1921.

Facultatea de agronomie din Chișinău

Universitatea bucureșteană, chiar și în această nouă configurație, continua să se afle pe o poziție hegemonică și va exercita permanent o forță de atracție pentru universitarii din provincie. Euforiei primilor ani de la Unirea din 1918, când păreau că ambițiile statului român erau realizabile, îi vor urma evoluții contradictorii, care vor avea repercusiuni și asupra Universității din București, profund integrată în viața politică, în politicile educaționale și culturale, în militanșele civice și politice, în instituțiile publice care puneau la dispoziție expertize și competențe la cel mai avansat nivel, în viața socială în ansamblu. Toate acestea au asigurat Universității din București o vizibilitate și o reputație fără egal în întreaga sa istorie.

Studierea Universității din București în perioada interbelică va debuta cu plasarea ei în contextul cultural și științific al capitalei și va continua cu creionarea cadrului legislativ, cu analiza diversificării structurii sale prin crearea de noi facultăți, cu evocarea succintă a bazei materiale, și considerații asupra cadrelor didactice universitare și societățile lor savante, precum și asupra publicațiilor și centrelor de cercetare. De fiecare dată când va fi cazul, pentru a vedea mai bine mecanismele de funcționare ale facultăților,

vor fi prezentate rezumativ regulamentele facultăților. Se va proceda de o manieră selectivă pentru că nu există spațiu pentru prezentarea tuturor regulamentelor care au fost în vigoare în aceste două decenii. O secțiune consistentă va fi consacrată studenților și vieții studențești, în care se va aborda și problema impactului drepte radicale asupra tineretului universitar. Chiar dacă cercetările sunt departe de a oferi răspunsuri certe, credem că este util de semnalat că aserțiunea conform căreia studențimea de origine românească era în majoritatea ei integrată în mișcarea legionară (sau simpatiza cu ideologia legionară) este discutabilă. Mișcare care se adresa prioritar tinerilor, legionarismul probabil că a obținut rezultate mai bune în recrutarea tinerilor liceeni, prin intermediul Frăților de Cruce, decât în recrutarea studenților. Așadar, o parte dintre studenții anului I era deja atrasă spre mișcarea legionară. Este foarte posibil ca mișcarea politică cea mai populară în rândul studenților să fi fost cea legionară, dar trebuie să determine și raportul între minoritățile bine structurate și îndoctrinate, dispuse la activism și confruntare, așadar foarte vizibile și majoritățile timorate, pasive, rezervate pentru a nu fi antrenate în evaluări superficiale.

București, centru cultural și științific al României Mari

Bucureștii, conform recensământului din anul 1930, cu o suprafață de circa 78 de kmp

și cu o populație de 631 288 de locuitori, erau metropola recunoscută a României Mari¹

¹ Pentru o imagine de ansamblu a capitalei în perioada interbelică vezi Constantin C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Sport-Turism, București, 1979, pp. 155-177.

Perioada interbelică este asociată cu o eflorescență pe toate planurile, implicit cultural și științific. Este un spectacol uluitor orașul București cu multitudinea de instituții, asociații, societăți savante, muzee, biblioteci, care se constituiau într-un sistem de informare și de educație pus la dispoziția

studenților. Spațiul nu permite decât evocarea selectivă a acestor instituții și este suficient pentru a se convinge oricine de intențiile clasei politice de a scoate România prin intermediul culturii, progresului științific și tehnologizării din situația periferică de stat subdezvoltat.

Fundația Universitară Carol I

Fundația Ferdinand I din Iași

Fundația „Principele Carol”

Carol al II-lea și Dimitrie Gusti la
Fundația „Principele Carol”

Palatul Unii Fundațiilor
Culturale Regale din București

Existau Fundațiile Regale, care datorită fondurilor de care dispuneau, jucau un rol important în încurajarea culturii și științei atât la nivel popular, cât și academic. În 1923, printr-o lege din 23 octombrie, s-au pus bazele *Fundației Culturale Principele Carol*, care își propunea înființarea căminelor culturale în mediul rural și, din mai 1934, stimula și finanța activitatea socială a echipelor regale studențești². Directorul fundației era Dimitrie Gusti. De altfel, așa cum se va observa, în fruntea unor asociații, instituții și societăți figurau profesori ai Universității din București, în multe cazuri ca fondatori. Prin legea din 14 aprilie 1933 s-a creat *Uniunea Fundațiilor Culturale Regale din România*, care cuprindea: 1. Fundația Universitară Carol I (1891); 2. Fundația Culturală Principele Carol; 3. Fundația Regele Ferdinand I, creată la Iași în februarie 1926 în vederea încurajării cercetărilor în fizică și științele naturale; 4. Institutul de cercetări științifice Carol II, creat la Cluj la 27 iulie 1931; Filarmonica (apare în regulamentul din 1938 pentru aplicarea legii din 1933). Prin aceeași lege s-a înființat *Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”*, condusă de Alexandru Rosetti și

care edita, între altele, prestigioasa *Revista Fundațiilor Regale* (1934-1947). Evident, conducătorul acestei uniuni era regele, ajutat de un consiliu al Fundațiilor Culturale Regale, format din directorii fundațiilor și personalități numite de monarh. Rolul acestor fundații în sprijinirea cercetării științifice, în subvenționarea creației culturale, dar și în impulsivarea culturii de masă și a ridicării nivelului de viață în mediul rural – mai ales prin căminele culturale – este bine surprins de cercetări recente³.

Capitala României era gazda celor mai numeroase instituții de cercetare, fie în direcții social-umaniste, fie în direcții economice și tehnico-științifice. Dintre acestea amintim: *Institutul Social Român*, *Institutul de științe administrative din România* condus de Paul Negulescu (1928), *Institutul sud-est european*, *Institutul economic românesc* (fondat în 1921), *Institutul pentru studiul conjuncturii economice* (1933), *Institutul central de statistică* (1934)⁴, *Institutul național român pentru studiul amenajării și folosirii izvoarelor de energie* (1926), *Institutul român de organizare științifică a muncii* (1927), *Institutul de cercetări agronomice ale României* (1927), *Institutul pentru studiul istoriei universale*, fondat de Nicolae Iorga în

² Carol al II-lea a lansat ideea echipelor studențești care urmau cursuri premergătoare în aprilie-mai, realizau anchete sociale în mediul rural timp de 3 luni, iar în octombrie trebuiau să organizeze expoziții pe baza materialului colectat.

³ Laura-Rodica Hîmpă, *De la Fundația Culturală Regală „Principele Carol” la Uniunea Fundațiilor Culturale Regale (1921-1948)*, Editura Etnologică, București, 2019. Autoarea se ocupă pe larg și de activitatea echipelor regale studențești, animate de Dimitrie Gusti.

⁴ A apărut prin fuziunea dintre Institutul de Statistică Generală a Statului, înființat în 1925 și Institutul de Demografie și Recensământ.

1936⁵, *Institutul de antropologie*, fondat de Francisc Rainer în 1940, *Institutul de istorie națională*, fondat de Constantin C. Giurescu și recunoscut în 1942. Evident, aceste institute aveau o activitate inegală și importanța lor poate fi evaluată pe baza unor analize consacrate fiecărui caz în parte.

Institutul de Cercetări Agronomice al României

Traian Săvulescu în biroul său de la Institutul de Cercetări Agronomice al României

Institutul pentru Studiul Istoriei Universale/
Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”

Francisc Rainer,
profesor la Facultatea de Medicină

⁵ Institutul s-a creat prin legea din 29 decembrie 1936 și a beneficiat de casa lui Nicolae Iorga, donată statului, dar donatorul avea drept de folosință viageră. Prin decretul-lege din 25 februarie 1938, institutul se unea cu Catedra de istorie universală de la Universitatea din București. Directorul institutului era numit pe viață, iar Ministerul Educației Naționale acorda subvenții bugetare. Vezi și Ana Maria Ciobanu et alii, *Institutul de istorie „Nicolae Iorga” 1937-1948*, București, 2009.

Pe lângă acestea, funcționau la București o serie de institute culturale străine care facilitau contactele și cunoașterea reciprocă dintre români și diverse alte state și accesul la culturi importante. În această ordine de idei, activau *Institutul de cultură italiană* (1922, fondat de Ramiro Ortiz și care publica revista *Roma*), *Institutul francez de înalte studii* (1924), *Institutul american*, *Institutul britanic*⁶, *Institutul de cultură polonă*, *Institutul german* (1940).

Fără discuție, ținând cont de francofilia ambiantă, Institutul Francez a avut cel mai mare impact asupra intelectualității românești. Preliminariile înființării sale sunt constituite de activitățile Misiunii Universitare Franceze, apărute prin semnarea unei convenții la 15 iunie 1919, prin care se punea la dispoziția României un număr de profesori francezi, care, în majoritate, au funcționat în învățământul secundar, în special în Transilvania. În fond, era vorba de contracararea influenței culturale germane, sporirea influenței culturale franceze trebuind să consolideze alianța franco-română. Institutul Francez fost creat la 29 mai 1924, prin diligențele unui comitet franco-român condus de geograful Emmanuel de Martonne și format de Ioan Cantacuzino, Nicolae Iorga, Henri Focillon și Mario

Roques. Misiunea institutului era, pe de o parte, de a primi tineri cercetători francezi la București timp de 1-2 ani pentru studii, iar pe de altă parte, de a asigura celor 4 universități românești vizite ale unor profesori francezi. Treptat, activitatea institutului s-a diversificat în sensul acordării de burse pentru tineri intelectuali români pentru a studia în Franța, organizării de biblioteci de carte franceză și în provincie, coordonării activității misiunii universitare franceze în România. Printre profesorii care au conferențiat în România în 1924-1927 sub auspiciile Institutului Francez amintim pe Léon Duguit, Jérôme Carcopino, Louis Sergeant, Ferdinand Lot, Paul Montel. În 1928-1929, institutul a publicat o revistă proprie, denumită *Mélanges*.

Convenția din 1919 era totuși un document modest. În condițiile expansiunii germane în Europa de Sud-Est, Franța a încercat să ridice la un nivel mai înalt raporturile culturale cu aliatul român. La 31 martie 1939 a fost semnat un acord pentru dezvoltarea relațiilor intelectuale dintre cele două țări, cu prevederi favorabile pentru statul român, privind problemele financiare și echivalarea diplomelor, punând mai mult

⁶ Sub auspiciile Asociației Anglo-Române (creată în 1927), patronată de Carol al II-lea, în octombrie 1937 a fost inaugurată Școala de limbă și literatură engleză. La 12 octombrie 1938, în prezența lordului Loyd of Dobbran, președintele British Council, a fost creat Institutul Britanic al Asociației Anglo-Române, care avea ca obiective organizarea de cursuri de limbă engleză, conferințe și cursuri de literatură și civilizație britanică. Aceste cursuri se eșalonau pe 3-5 ani și se soldau cu *The Cambridge Certificate of Proficiency in English*. Comitetul care superviza activitatea institutului era format din George Oprescu, Victor Vâlcovici, Dimitrie G. Mateescu (secretarul general al Asociației Anglo-Române), John Amery, conducătorul efectiv al școlii. Carol al II-lea a donat o proprietate pentru construirea unui local propriu, în martie 1940, Ministerul Trezoreriei de la Londra a aprobat fondurile necesare, dar evoluția rapidă a evenimentelor a dus la abandonarea proiectului. Cf. Dennis Deletant, *Good wine needs a bush. The British Council and Romania, 1937 to 1990*, în vol. *In and out of focus. Romania and Britain. Relations and perspectives from 1930 to the present*. Edited by Dennis Deletant, București, 2005, pp. 17-24.

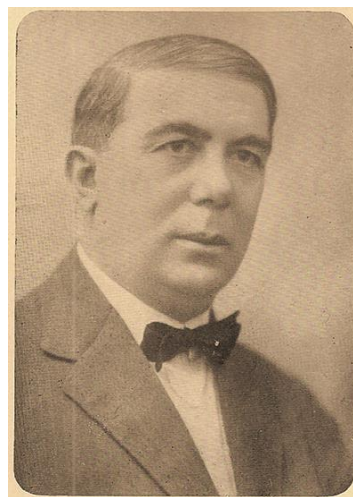
accentul pe reciprocitate și pe schimburi sistematice, stabilite de comun acord. Institutul Francez devenea instituția oficială a statului francez căruia i se atribuia aplicarea acestei politici. În momentul în care guvernul comunist de la București a denunțat la 19 noiembrie 1948 acest acord, principala victimă a fost tocmai Institutul Francez⁷.

Institutul cultural italian are la origine inițiativa lui Ramiro Ortiz, profesor la Catedra de italiană a Universității din București, care a pus bazele unei asociații private în 1922 (sau, după alte informații, în 1924) pentru promovarea relațiilor culturale reciproce. În 1933, institutul lui Ortiz este preluat de statul italian și prin convenția culturală încheiată între Italia, încă fascistă, și România, la 8 aprilie 1943, devenea instituția care gestiona, în bună măsură, politica culturală italiană în țara noastră. Ca și în cazul francez, la 4 martie 1950, regimul comunist din România denunță convenția din 1943, acest lucru antrenând și închiderea Institutului italian de cultură.

Există puține informații despre prezența, instituționalizată, în România a culturii și științei germane. Un institut german pentru știință s-a creat în 1940, este menționat în acordul cultural bilateral din 1942 și s-a pierdut în decor după 23 august 1944.

Institutul american s-a fondat în 1932 de către *Societatea Amicii S.U.A.*, la rândul său creată în 1925, sub patronajul lui I.G. Duca. Conducerea institutului era

asigurată de un comitet executiv format din Mihail Oromolu (președinte), Nicolae Petrescu (vicepreședinte), Sabin Manuilă (vicepreședinte), Vintilă Ciocâlțeu, Emil Crăciun, Nicolae Ionescu-Mihăești, Grigore T. Popa, în principal, cercetători și profesori la facultățile de medicină care beneficiaseră de burse Rockefeller pentru a studia în S.U.A. Institutul american avea 5 secțiuni (științe sociale, științe naturale, filosofie și religie, științe medicale, arte și literatură).

Ramiro Ortiz, profesor la
Facultatea de Filosofie și Litere

Urmasu să se organizeze cursuri, conferințe și chiar cursuri de limba engleză. Printre obiectivele institutului figurau înființarea unei biblioteci de carte americană, intensificarea relațiilor dintre S.U.A. și România, îndrumarea studenților români la

⁷ Chiar și după această dată, serviciile culturale ale Legației Franței au continuat să deruleze activități în locul institutului, fapt care a determinat reacția furibundă a autorităților române care, prin nota verbală din 6 iunie 1950, cereau încetarea oricăror manifestări culturale. Ca metodă de intimidare, Securitatea va opera arestări printre persoanele care participau la aceste manifestări.

studii în universitățile americane, publicarea unui buletin. Guvernul S.U.A. nu pare să se fi interesat de activitatea acestuia.

Stimularea activității umaniste și științifice se realiza și prin intermediul societăților savante, în care rolul profesorilor de la Universitatea din București era esențial. Cele mai multe erau din specialitățile medicale: *Societatea de neurologie și psihiatrie* (fondată în 1905, din 1918 *Societatea de Neurologie*), *Societatea anatomică* (președinte Aurel Babeș), *Societatea de chimie din România* fondată de Ștefan Minovici în 1919, *Societatea de chirurgie* (președinții erau, de regulă, profesori de la Facultatea de Medicină din București), *Societatea de urologie, obstetrică și ginecologie din București* (președinte Nicolae Gheorghiu, 1919), *Societatea medicală a spitalelor din București* (I. Nanu-Muscel, D. Danielopolu, 1919), *Societatea de ginecologie* (1923, președinte Constantin Daniel), *Societatea română de oto-rino-laringologie*, fondată de Alexandru Costinoiu, *Societatea română de oftalmologie* (1922), *Societatea de hidrologie și climatologie* din București, fondată în 1922 de Anibal Teohari (în 1869, Carol Davila fondase o societate de hidrologie, care a funcționat

câțiva ani), *Societatea de oto-neuro-oculistică*, fondată de Gheorghe Marinescu în 1924, *Societatea de electrologie și radiologie medicală din București* (1924), *Societatea de balneologie* (1926), *Societatea de medicină legală* (1928), *Societatea de pediatrie din București* (în 1912, Nicolae Tomescu a creat o Societate de pediatrie și protecția primei copilării care s-a desființat în 1916; la 22 martie 1929, Mihail Manicatide a fondat Societatea de pediatrie din București care coordona activitatea tuturor pediatriilor din țară și își publica dările de seamă în *Bulletin de la Société de Pédiatrie de Paris*; Manicatide va fi președintele ei până în 1934, apoi în 1936), *Societatea română de dermatologie și sifilografie* (1928, președinte Ștefan Nicolau), *Societatea pentru studiul tuberculozei* (1930), *Societatea de cultură fizică* (1932), *Societatea română de urologie* (1933, președinte Nicolae Hortolomei), *Asociația română contra cancerului* (1933, președinte Constantin Daniel; asociația dispunea la București de un centru anticanceros; în noiembrie 1936 și-a schimbat denumirea în *Societatea română de cancerologie*), *Societatea de endocrinologie* (1935, președinte C.I. Parhon), *Societatea română de stomatologie* (1938).

Thoma Ionescu, profesor la
Facultatea de Medicină

Ion Nanu-Muscel, profesor la
Facultatea de Medicină

Anibal Teohari, profesor la
Facultatea de Medicină

Societățile medicale aveau un rol foarte important în societatea românească. În primul rând, erau un cadru care favoriza creația originală și organizarea profesională, perfecționarea continuă în domeniu și valorificarea cercetărilor, deoarece aproape toate societățile medicale aveau un periodic propriu. Deseori aceste societăți au impus în învățământul medical noi specialități, valorificând recente descoperiri pe care le înregistra cercetarea medicală în Europa Occidentală și S.U.A. Apoi, aceste societăți se constituiau de câte ori era cazul în veritabile grupuri de presiune în vederea sensibilizării opiniei publice și a autorităților în momentul în care se discutau proiectele legislative vizând domeniul sănătății publice. Nu în ultimul rând, societățile reușeau să mobilizeze resurse financiare din domeniul public sau din sectorul privat în direcțiile considerate de acestea prioritare, dând coerență actului filantropic și patronajului.

Mai funcționau *Societatea naturaliştilor din România*, întemeiată de Andrei Popovici-Bâznoșanu încă în 1899, *Societatea română de biologie*, creată de Ioan Cantacuzino în 1907, *Societatea numismatică română* (1903),

Societatea politehnică (1882), *Societatea regală română de geografie* (1875), *Societatea română de filosofie*, înființată de Constantin Rădulescu-Motru în 1922, *Societatea română de științe* (fondată în 1890, divizată în secțiuni de matematică, fizică, chimie și științe naturale), condusă mult timp de Dragomir Hurmuzescu.

O instituție importantă era Așezământul cultural „I.C. Brătianu”, care a fost fondat în 1924, când la 10 septembrie au fost publicate statutele. Scopurile așezământului, erau încurajarea cercetărilor istorice și îngrijirea criptei Brătienilor. Conform statutului așezământului acesta era condus de un Consiliu Cultural din care făcea parte de drept rectorul Universității din București. Primul Consiliu Cultural în care se remarcă prezența masivă a profesorilor universității bucureștene era format din: Constantin Angelescu, Ioan Athanasiu, Ioan Bălăcescu, Constantin Dissescu, Mircea Djuvara, Nicolae Iorga, Ermil Pangrati, Constantin Stoicescu, Anibal Teohari, Iuliu Valaori. În 1931 s-au modificat statutele în sensul că printre scopuri va figura și sprijinirea publicării unor lucrări relative la istoria renașterii României.

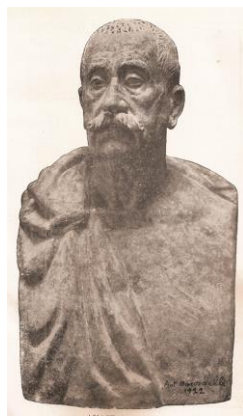
Muzeul de Istorie Naturală Grigore Antipa

Bucureștii erau un oraș al muzeelor care puneau la dispoziție baza materială pentru instruirea concretă a studenților, pentru susținerea unor proiecte de cercetare și care, ca principală misiune, formau un public cultivat. Mai mult, o parte din muzee erau ctitorii ale profesorilor Universității din București. Un detaliu interesant de reținut este că accesul în muzee și la colecții era, în majoritatea cazurilor, gratuit. Așadar, în perioada interbelică funcționau la București Muzeul Arhivelor Statului (fondat în 1926), Muzeul Botanic, Muzeul de etnografie și artă națională Carol I (fondat în 1906, dat în folosință parțial în 1931, director fiind Alexandru Tzigara-Samurcaș), Muzeul de istorie naturală „Grigore Antipa”⁸, Muzeul Kalinderu (1915), Muzeul Militar Național

(1923)⁹, Muzeul Municipiului București (organizat în anii 1929-1931), Pinacoteca Municipiului București (1933), Muzeul Național de Antichități (mutat din localul Universității, în Casa Macca din zona bisericii Amzei), Muzeul de artă religioasă (a funcționat la Universitate, iar din 1932 la Palatul Kretzulescu), Muzeul Anastasie Simu (1910), Muzeul Theodor Aman (proprietatea statului din 1904), Muzeul Toma Stelian (1925, fondatorul a fost profesor la Facultatea de Drept), Pinacoteca Statului, Muzeul Comisiei Monumentelor Istorice, colecția Institutului geologic, Muzeul Alexandre Saint-Georges (fondat în 1909 și dăruit de fondator lui Carol al II-lea în 1932 care, la rândul său, l-a trecut la U.F.C.R.), Muzeul Satului, fondat de Dimitrie Gusti în 1936.

Toma Stelian,
profesor la Facultatea de Drept

Anastase Simu, fondator și donator
al muzeului cu același nume
(sculptură de Antoine Bourdelle)

Muzeul Simu

⁸ În 1933, la aniversarea a 25 de ani de la inaugurarea actualului local al muzeului, s-a propus de către regele Carol al II-lea să se atribuie instituției numele lui Antipa, cel care obținuse de la prim-ministrul D.A. Sturdza, în 1903, suma cu care s-a construit clădirea. Accesul vizitatorilor era gratuit. Se estima că între 1908 și 1933, 12 milioane de persoane vizitaseră muzeul, vezi Muzeul național de istorie naturală „Grigore Antipa” 1893-1933. Ședința solemnă de la 23 mai 1933 sub înalta președinție a M.S. Regelui Carol al II-lea, București, 1934.

⁹ Instalat în clădirea Palatului Artelor, construit pentru Expoziția Generală Românească din 1906 și demolat în timpul regimului comunist).

Rolul cel mai important pentru tineretul universitar îl avea rețeaua bibliotecilor, care asigurau o documentare actualizată, rareori existând situații când literatura de specialitate apărută în state europene importante să nu parvină bibliotecilor românești. Studenții bucureșteni aveau acces la numeroase biblioteci din care enumerăm: biblioteca Academiei, Fundația Universitară Carol I, biblioteca Ateneului Român, biblioteca pedagogică a Casei Școalelor, biblioteca Maria Brezeanu, Fundația Nicolae Iorga, Fundația principele Carol, biblioteca Institutului economic, biblioteca Institutului francez, biblioteca Institutului italian, biblioteca Institutului Social Român, biblioteca Institutului de științe administrative, biblioteca Institutului american, biblioteca Ioan I.C. Brătianu. Aceasta din urmă făcea parte din Așezământul „Ion I.C. Brătianu” fondat în 1929 de Eliza Brătianu, Vintilă I.C. Brătianu și Constantin I.C. Brătianu.

Bucureștii continuau să fie citadela învățământului superior românesc. În 1920, Școala națională de poduri și șosele este transformată în Școala Politehnică, ce va avea după reforma din noiembrie 1938

următoarele facultăți: construcții, mecanică și electricitate, mine și mineralogie (decan George Macovei), chimie industrială (decan Negoită Dănăilă, transferat de la Universitatea din București), silvicultură, agronomie (decan Traian Săvulescu), arhitectură. După cum se poate sesiza, se continua o veche tradiție de colaborare între Universitate și Politehnică în ceea ce privește cadrele didactice. În 1923 se înființează *Institutul Național de Educație Fizică*¹⁰, iar Școala superioară de agricultură de la Herăstrău este transformată în 1929 în *Academia de Înalte Studii Agronomice*. Alte instituții de învățământ superior erau *Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale*, *Academia de Arhitectură*, care fuzionează în 1938 cu Școala Politehnică, *Academia de Arte Frumoase*, *Școala superioară de arhivistică și paleografie* (fondată în 1924), *Școala superioară de științe de stat*¹¹, *Conservatorul de muzică și artă dramatică*, *Școala superioară de documentare și de științe administrative*¹² (fondată în 1928). Între toate instituțiile de învățământ superior, Universitatea din București ocupa un loc proeminent, atât prin cea mai înaltă cifră de școlarizare, cât și prin potențialul didactic și de cercetare.

¹⁰ La 15 iunie 1923 a fost creat *Oficiul Național de Educație Fizică*, administrat de un comitet de coordonare din care făceau parte din oficiu titularul Catedrei de igienă și titularul Catedrei de fiziologie de la Universitatea din București. Cu aceeași ocazie s-a înființat Institutul Național de Educație Fizică.

¹¹ A fost creată în 1872 și a fost recunoscută persoană morală în 1900. Scopul ei era de a forma cadre pentru administrație. Conform regulamentului din 1926, durata studiilor era stabilită la 3 ani, elibera diplome de licență și putea acorda doctoratul după examene riguroase asupra tuturor materiilor studiate și susținerea unei teze. Doctoratul era obținut în specialitatea științe de stat. Diplomele eliberate erau recunoscute de Ministerul Educației Naționale. Școala era condusă de un director, asistat de un consiliu profesoral. Numeroase cadre didactice de la această școală proveneau de la Universitatea din București. Conform altor surse, s-ar fi înființat în 1871 și ar fi fost recunoscută persoană morală în 1905. Pentru prezența profesorilor Universității din București în corpul didactic al școlii vezi *Istoria Universității din București. Documente (1864-1972)*, adunarea și selecționarea documentelor Adina Berciu-Drăghicescu, București, 2008, pp. 161-167.

¹² Acesta funcționa pe lângă Institutul de științe administrative, creat în 1928. Scopul ei era de a asigura perfecționarea funcționarilor. Școala avea două secțiuni, de pregătire și de specializare. Durata cursurilor era stabilită la 2 ani și se elibera o diplomă. Administrațiile publice erau obligate să trimită anual la cursurile școlii un anumit număr de funcționari publici. Corpul profesoral era format în majoritate din profesori universitari care funcționau la Universitatea din București.

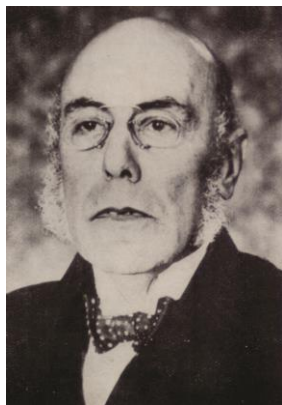

Școala Superioară de Agricultură

Școala de Arhitectură

În vederea asigurării unui cadru optim care să favorizeze cercetările și creația originală în diferite domenii ale cunoașterii, în deceniul al patrulea s-au înființat instituții precum *Academia de Științe din România*, *Academia de Medicină din România*, *Institutul de Științe Morale și Politice* și *Institutul de Cercetări Sociale ale României*. Teoretic, acestea trebuiau să dea coerență eforturilor disparate care se depuneau în centrele universitare ale țării.

Nicolae Coculescu,
profesor la Facultatea de Științe

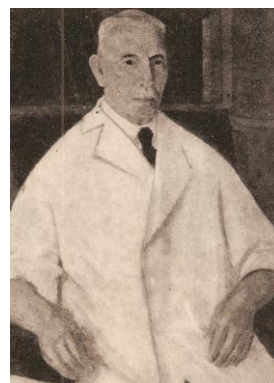
Academia de Științe¹³ s-a creat la 11 martie 1935 și va dispune de un regulament din 25 ianuarie 1936. Grupul de inițiativă era format din: Constantin Angelescu, Dragomir Hurmuzescu, Nicolae Coculescu, Dimitrie Călugăreanu, Ștefan Minovici, Andrei Popovici-Bâznoșanu, Anton Davidoglu, Constantin Kirițescu, generalul N. Condeescu, Ioan Borcea, Negoită Dănăilă, Alexandru Borza, Ioan Popescu-Voitești, generalul Vasile Bădulescu, Nicolae T. Deleanu, Constantin Stătescu, Eugen Bădărău, Constantin Stoicescu, Marin Drăcea, Eugen Angelescu, Constantin Mihăilescu, Simion Radian, Constantin T. Popescu, Ion Miclescu, Ion Purcaru, Christian Musceleanu. Ca președinte va fi ales Constantin Angelescu, care putea asigura sprijin politic, iar Christian Musceleanu, profesor la Facultatea de Științe a Universității din București, era secretar general. Scopurile Academiei erau de a îndruma și încuraja creația științifică prin comunicări, referate, publicații, expoziții, premii, subvenții. Structura Academiei comporta 10 secții (matematică-astronomie,

¹³ *Academia de Științe din România*, București, 1936; Ioan Scurtu, Corneliu Mihai Lungu, *Istoria Academiei de Științe din România 1935-1948*, vol. 1, ediția a II-a, RaoClass, București, 2014.

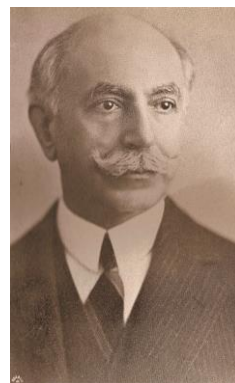
fizică, chimie, zoologie-anatomie-paleontologie-fiziologie animală, botanică-fiziologie vegetală, biologie aplicată, geologie-mineralogie-geografie, istoria și filosofia științei, organizare-învățământ-popularizare, geniu civil) și avea publicația *Compte-rendu de l'Académie des Sciences de Roumanie*.

Prin insistențele lui Daniel Danielopolu, profesor la Facultatea de Medicină din București, s-a creat Academia de Medicină din România¹⁴. Proiectul, adus în discuție din 1933, va fi adoptat de Senat la 3 aprilie 1935, de Camera Deputaților la 11 aprilie și legea va fi promulgată la 17 aprilie 1935 (Academia de Medicină va fi inaugurată la 1 iulie). Atribuțiile Academiei erau largi și ambițioase, vizând încurajarea cercetărilor științifice, asistența socială, asigurările sociale, politica sanitară, învățământul medical, veterinar și farmaceutic. Pentru orice modificare a legislației sanitare, a asigurărilor sociale și asistenței sociale, autoritățile erau obligate prin lege să ceară avizul Academiei, dar care era consultativ și era trimis la Consiliul Legislativ. Academia avea următoarele comisii în organizarea sa: comisia tifos exantematic, comisia gușă endemică, comisia militară, comisia maladiei venerice, comisia pentru studierea legii balneo-climaterice, comisia permanentă a secțiunii științifice, comisia sănătății publice, comisia învățământ medical. Primul birou al Academiei de Medicină era format din: Constantin Angelescu - președinte; Ioan Nanu-Muscel - vicepreședinte, Gheorghe Proca - vicepreședinte, Daniel Danielopolu -

secretar general perpetuu, Nicolae T. Deleanu - trezorer, Mihai Ciucă, Iacob Iacobovici și Dimitrie Manolescu - secretari anuali. Analizând componența comisiilor permanente și temporare și a celor două divizii - științifică și de organizare - se poate constata suprareprezentarea Universității din București, prin facultățile de Medicină, Medicină Veterinară și Farmacie¹⁵.

Iacob Iacobovici,
profesor la Facultatea de Medicină

Gheorghe Gh. Mironescu
profesor la Facultatea de Drept

¹⁴ Daniel Danielopolu, *L'Académie de Médecine de Roumanie*, Bucarest, 1937.

¹⁵ Academia de Medicină avea o publicație proprie *Bulletin de l'Académie de Médecine de Roumanie*.

Institutul de științe morale și politice s-a constituit la 11 noiembrie 1938 și avea ca scopuri încurajarea progresului cercetărilor în domeniul dreptului, științelor sociale, financiare și economice. Statutele au fost adoptate la 23 noiembrie 1938, iar activitatea propriu-zisă a debutat la 20 martie 1939 cu o comunicare susținută de Demetru Negulescu, profesor la Facultatea de Drept din București. În 1939-1940 comitetul de direcție era format din: Gheorghe Gh. Mironescu – președinte, George Strat – secretar general, Mihai Antonescu – secretar general adjunct, Constantin Rarincescu – casier, Constantin Sipsom și Demetru Negulescu – membri, toți de la Universitatea din București. Institutul dispunea de mai multe secțiuni: drept privat, drept public, drept roman și istoria dreptului, drept internațional și comparat, științe politice, economice și financiare, sociologia și filosofia dreptului. La propunerea lui Mihai Antonescu, institutul și-a modificat la 20 noiembrie 1940 denumirea în *Academia de Științe Morale și Politice. Institutul de cercetări sociale al României* este una dintre numeroasele inițiative ale infatigabilului organizator care a fost sociologul Dimitrie Gusti, cel care a pus, la Iași, în 1918, bazele *Asociației pentru știință și reformă socială*, transformată la 13 februarie 1921 în *Institutul Social Român*. Acesta din urmă a lansat la 23 iunie 1938 invitația altor institute pentru a se federaliza în vederea cercetărilor sociale. Gusti, poate influențat de crearea în Franța a *Conseil National de la Recherche Scientifique* (C.N.R.S.) în 1936, imagina o structură mamut care, puternic sprijinită de stat, să se consacre pluridisciplinar studiului realităților românești. Institutul a fost creat prin legea din 18 octombrie 1938, care institua

Serviciul Social. Noua structură avea afiliate următoarele instituții: Institutul de Științe, Institutul de Igienă, Institutul Energiei, Institutul Social Român, Institutul Național Zootehnic, Institutul de Drept Privat, Institutul de Filosofia Dreptului, Institutul pentru Organizarea Științifică a Muncii, Institutul de Istorie Națională din București și Fundația Carol I, Institutul de Istorie Națională din Cluj, Institutul de Bacteriologie, Institutul de Drept Agrar, Institutul Geologic, Institutul pentru Studiul Conjuncturii Economice, Institutul Național al Cooperăției, Institutul Central de Statistică, Institutul pentru Studii și Educație Muncitorească, Institutul Național Economic, Regionala Cluj a ASTREI (Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român), Institutul de Educație Fizică, Institutul de Fonetica Experimentală, Institutul de Cercetări Agronomice, Institutul de Științe Administrative, Institutul Social Român – regionala Basarabia, Institutul Social Banat-Crișana, Institutul de Cercetări Științifice, Consiliul Legislativ, Academia Română, Academia de Medicină, Societatea Scriitorilor Români, Societatea Scriitorilor Militari, Societatea Regală de Geografie, Societatea de Filosofie, Societatea de Psihologie, Societatea de Eugenie, Muzeul Limbii Române din Cluj, Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale, Școala Politehnică, Uniunea Generală a Inginerilor din România, Asigurările Sociale, Casa Autonomă a Monopolurilor Statului, Uzinele Comunale București, Uniunea Camerelor Agricole. Caracterul compozit al instituțiilor enumerate face, de la bun început, ca eficacitatea noului institut să fie dubioasă. Institutul era compus din 150 de membri

activi numiți de președintele acestuia, care era, inevitabil, regele Carol al II-lea. Membrii institutului erau distribuiți în 15 secții: geografie și bogățiile naturale ale țării, biologie, sănătate și medicină socială, istorie socială, culturală (învățământ, educația poporului, creație științifică, creație artistică), religie, folclor și lingvistică, economia socială, juridică, științe politice, administrative și jurnalism, minorități și românii din străinătate, politică externă, urbanism și ruralism, apărarea națională, statistică, sociologie. În planul de muncă al institutului

figurau promovarea științelor sociale în România, cercetarea monografică a tuturor satelor țării, cercetarea monografică problematizată (de exemplu, diminuarea natalității, exodul rural, industrializarea agricolă), publicarea unui „Atlas social al României”, crearea unei școli de înalte studii sociale care să fie la baza înființării unei facultăți de științe sociale. Este greu de imaginat ca o asemenea structură hipertrofiată, care își propusese și obiective utopice, să poată funcționa coerent.

Evoluția cadrului legislativ universitar

Din perspectiva cadrului legislativ s-au produs mai multe modificări dictate de noile realități social-economice și politice, de performanțele atinse de tehnica și știința universală, de declanșarea procesului de industrializare a țării și nu în ultimul rând, de nevoia asigurării unei coerențe și imprimării unui dinamism instituțiilor superioare care, uneori, păreau afectate de anchilozare.

Până la începutul deceniului al patrulea, a fost în vigoare legea din 1912, elaborată de Constantin C. Arion, aplicată tuturor instituțiilor de învățământ superior după 1918. La 15 iulie 1931 s-a promulgat legea pentru autonomia universitară, care enumera instituțiile ce beneficiau de aceasta – cele patru universități, școlile politehnice de la București și Timișoara, Academia de arhitectură din București, Academiile de arte frumoase de la București și Iași, Academiile

de muzică și artă dramatică de la București, Iași și Cluj, Institutul de Educație Fizică – și preciza conținutul conceptului. Autonomia universitară semnifica organizarea studiilor de către instituție, conducerea realizată prin rectori, decani și consilii, gestiunea financiară (pe de o parte, în limita bugetului alocat de minister, pe de altă parte, în funcție de averea proprie și veniturile realizate). Se repeta obligația ca studenții să fie posesorii diplomei de bacalaureat, iar durata studiilor era de minimum trei ani, fără anul pregătit, introdus prin legea învățământului secundar. Această lege este urmată de legea învățământului superior din 22 aprilie 1932, ambele elaborate de Nicolae Iorga, prim-ministru al României, ministru al Instrucțiunii Publice în anii 1931-1932 și rector al Universității din București.

Carol al II-lea împreună cu Nicolae Iorga și Octavian Goga în 1938

Legea¹⁶, cunoscută sub numele de legea Iorga, concepea universitățile ca „așezăminte de învățământ teoretic și aplicat, precum și instituțiuni de cercetare pentru progresul științei și răspândirea culturii” la toate nivelurile sociale. Se înființează un Consiliu interuniversitar, rectorii sunt aleși pe o perioadă de 5 ani și decanii pentru o perioadă de 3 ani. Se creează Fondul Universitar, se stabilesc condițiile de recrutare a personalului didactic, se codifică obligația cadrelor didactice de a face cercetări în specialitățile respective, se decide asupra condițiilor de promovare a cadrelor didactice, insistându-se asupra inamovibilității personalului didactic definitiv. Se prevedea posibilitatea ca universitatea bucureșteană să acorde titlul de doctor honoris causa. Erau prevăzute condițiile de admitere a studenților, era fixată durata studiilor pentru licență și

doctorat și era luat în considerare și anul pregătitor (sau de îndrumare). Bursele de orice natură se obțineau prin concurs. Se înființau oficii de editură ale universităților care se ocupau cu multiplicarea manualelor. Erau reglementate taxele plătite de studenți.

Regulamentul general de aplicare a legii pentru organizarea învățământului universitar din 11 decembrie 1933¹⁷ aduce precizări asupra organismelor și instituțiilor create de legislația anterioară. *Senatul universitar* se compunea din rector, decani și delegații facultăților și adoptă hotărâri obligatorii pentru facultăți. În caz de dezacord, acestea din urmă puteau apela la Consiliul universitar. *Senatul* elaborează programul învățământului universitar, stabilește normele de colaborare între facultăți, elaborează proiectul de buget al universității, acceptă sau refuză legat și donații, hotărăște în aplicarea și interpretarea

¹⁶ *Codul general al României* (în continuare C.G.R.), vol. XX, Legi uzuale cuprinzând întreaga legislațiune a anului 1932, București, f.a., pp. 355-382.

¹⁷ C.G.R., vol. XXI, pp. 923-982.

legilor și regulamentelor universitare, întocmește regulamentul interior al universității, se ocupă de educația studențimii și reglementează întrebuințarea timpului liber al studentului (prevedere suspectă și nerealistă), distribuie bursele în străinătate, dirijează activitatea Oficiului Universitar, căminelor și cantinelor. *Consiliul de facultate* este format din toți profesorii titulari și agregăți și se ocupă cu aprobarea legatelor, întocmește regulamentul facultății și bugetul acesteia. Bugetul universității este întocmit de Senat și înaintat ministerului de resort care-l poate respinge și poate solicita refacerea lui în limitele sumelor acordate prin buget. În schimb, bugetul de venituri proprii ale universității este doar aprobat de minister care nu putea interveni. *Consiliul universitar* era format din toți profesorii universitari și agregăți ai universității și rezolvă conflictele dintre două facultăți sau între o facultate și Senat. *Marele Colegiu Universitar* era format din profesorii onorari,

titulari și agregăți ai universității și alegea senatorul de drept în Senatul României. Se prevedea funcționarea unui *Consiliu Interuniversitar* format din toți rectorii și decanii din țară, care era convocat fie de minister, fie de senatul unei universități și care dezbătea problemele bugetare și alte chestiuni legate de învățământul superior. Un capitol separat era consacrat taxelor universitare care erau fixate de către Senatul Universitar și consiliile facultăților. Taxele universitare prevăzute erau: a) taxa de înscriere; b) taxa de bibliotecă; c) taxele pentru examenele finale de an, de licență, de doctorat, pentru teze și eliberarea diplomelor; d) taxe de laborator și institute; e) taxe de întreținere și construcții; f) taxe pentru echivalarea diplomelor străine. Legea Iorga din 1932 înființa un *Fond Universitar*, care era alimentat din cote deduse din taxele universitare, donații și legate, vânzarea timbrelor universitare, rețineri din salariile cadrelor didactice pentru absențe nemotivate,

Universitatea și Piața Universității la mijlocul anilor 1930

reținerile de 20% care se aplică suplinitoilor, 40% din încasările realizate de laboratoare, institute și clinici pentru analize, expertize, vânzări de seruri și vaccinuri și tratamente medicale. Din fondul universitar se acordau diferențe cadrelor didactice (dintre pensie și ultimul salariu), burse, ajutoare văduvelor și orfanilor profesorilor universitari, ajutoare pentru educația fizică și asistența medicală a studenților. Clasificarea cadrelor didactice se menținea, așa cum fusese concepută la sfârșitul secolului al XIX-lea, în corpul didactic universitar (profesori titulari, agregati și conferențieri) și în personalul ajutat (șefi de secție, șefi de lucrări, lectori, asistenți și preparatori). Se prevedea existența pe lângă fiecare universitate a unei biblioteci centrale. Legea lui Iorga va fi modificată în anii 1937-1938.

În perioada ulterioară adoptării legii Iorga, legislația din anii 1931-1933 a fost supusă criticilor, care în parte erau alimentate de politicianism, în parte de noua conjunctură politică. Astfel, erau voci care criticau amploarea autonomiei universitare concrată prin legile din 1931-1932, insuficiența posibilităților legale de control din partea autorităților universitare și ministerului de resort, scăderea ordinii și disciplinei studențești. De asemenea, se considera că problema taxelor universitare trebuie reluată. În anul 1936 s-a trecut la dezbaterile unor modificări la legea din 1932 în cadrul Consiliului Interuniversitar și în octombrie același an în cadrul Consiliilor

profesore. Unul dintre obiectivele modificării legislative, poate cel mai important, era demantelarea influenței mișcării legionare asupra masei studențești, instituțiile de învățământ superior fiind, în această perioadă, semnificativ influențate, la nivelul studenților, de extrema dreaptă. În consecință, se avea în vedere adoptarea unui instrument legislativ, care să permită excluderea politicii și agitațiilor partizane din universități.

Raportul „Legii pentru completarea unor dispoziții din legea învățământului universitar”, susținut de universitarul clujean Florian Ștefănescu-Goangă, subsecretar de stat în Ministerul Educației Naționale, nu ezita să declare despre legea autonomiei universitare promovată de Iorga că acesta „a făcut dovada că este un idealist și un romantic, pentru că atunci când domnia sa a făcut acest dar, nu s-a lăsat condus de realitățile din țara noastră”. Prin intermediul noii legi, Ștefănescu-Goangă dorea să suprimă „anarhia universitară ... căci numai astfel autonomia universitară poate fi menținută”. Pe de altă parte, guvernului trebuie să i se rezerve dreptul de a desființa autonomia universitară „dacă ea a devenit o primejdie pentru viața universitară și pentru siguranța statului”. Noul act legislativ, cunoscut sub numele de legea Angelescu, deși inspirată și promovată viguros de Florian Ștefănescu-Goangă¹⁸, adversar notoriu al mișcării legionare și susținător al regimului carlist, a fost publicată la 24 martie 1937¹⁹.

¹⁸ Ironia sorții, Florin Ștefănescu-Goangă, fost demnitar înainte de 1944, a fost deținut la Sighet între 1950-1955 și va deceda la București în 1958.

¹⁹ C.G.R., vol. XXV, partea I, pp. 719-729.

Decernarea titlului de doctor honoris causa al Universității din Cluj regelui, în anul 1937.
În anul 1938, Carol al II-lea devine și doctor honoris causa al Universității din București.

În virtutea legii, rectorii aveau dreptul de a lua măsuri contra profesorilor care nu-și îndeplinesc obligațiile didactice. Navetismul profesorilor (profesorii ambulanzii cum erau denumiți în epocă) primea o lovitură severă, titularul unei catedre fiind obligat de a domicilia în orașul respectiv și fără dreptul de a avea o activitate permanentă în altă localitate. Ministerul avea dreptul de a destitui rectorii și decanii pentru neîndeplinirea obligațiilor legale. Articolul 8 fixa atribuțiile Consiliului Interuniversitar – probleme generale de organizare și armonizare, fixarea numărului maxim de studenți pe universități și facultăți, măsuri generale de ordine și disciplină pentru studenți – ale cărui avize, aprobate de minister, deveneau obligatorii pentru instituțiile de învățământ superior. Mai multe articole vizau interdicția activității politice în universități, valabile atât pentru studenți, cât și pentru membrii corpului didactic. Studenților le era interzisă afilierea

la partide sau asociații politice, precum și participarea la acțiuni și manifestări politice. Mai multe asociații și societăți studențești fuseseră interzise și articolul 16 prevedea că studenții care vor continua să facă parte din aceste asociații și societăți dizolvate vor fi exmatriculați. Congresele studențești se pot organiza doar cu aprobarea ministerului. În cazuri urgente și grave, ministerul poate iniția măsuri de menținere a ordinii în universități (în sensul apelului la forța publică – n.n.), dacă autoritățile universitare nu luaseră deja această inițiativă. Asociațiile studențești se pot crea cu aprobarea rectorilor, iar Comitetul general al rectorilor poate aproba constituirea unei asociații studențești la nivel național. Tot acest consiliu este abilitat, cu aprobarea ministerului, să elaboreze un regulament care viza înființarea, organizarea și funcționarea asociațiilor studențești. Era interzis ca taxele universitare să fie utilizate pentru suplimentarea retribuirii cadrelor didactice.

Se stabilea ca 20% din taxe să fie atribuite Fondului Universitar, iar 80% fondului de asistență socială, culturală și medicală a studenților. În schimb, se prevedeau indemnizații pentru directorii de seminarii, laboratoare, clinici și institute. În fine, la fiecare universitate trebuia să se înființeze un Oficiu Universitar care să furnizeze studenților informații privind viața universitară, să asigure asistența socială și medicală, orientarea profesională, activitatea

sportivă și turistică (fapt prevăzut și în legea din 1932). Așadar, legea din 1937 promova următoarele principii: extirparea abuzurilor corpului didactic (absenteismul, navetismul, cumulul, venituri suplimentare prelevate din taxe), controlul complet asupra vieții asociațiilor studențești, întărirea intervenției forței represive a statului în învățământul superior și ameliorarea vieții studențești.

Tot în 1937 s-a elaborat grila salarizării cadrelor didactice din învățământul universitar.

Salarizarea cadrelor didactice universitare (în lei)

Gradul didactic	Salarii	
	Inițial	Maxim (după acordarea ultimei gradații)
profesor titular	13000	29500
profesor agregat suplinitor	8500	-
profesor agregat definitiv	10550	-
conferențiar	8650	19150
șef de lucrări	7800	17500
asistent	6150	12500

La 5 februarie 1938 apărea regulamentul pentru acordarea gradației de merit profesorilor universitari. Printre condițiile pe care beneficiarii trebuiau să le îndeplinească se numărau: lucrări editate în străinătate, studii publicate în reviste importante din străinătate, ținerea de cursuri, conferințe, prelegeri la instituții de prestigiu din străinătate, calitatea de membru corespondent sau titular al Academiei Române sau al academiilor cu reputație din străinătate. Cei care îndeplineau aceste criterii erau propuși de facultăți după care Ministerul Instrucțiunii Publice/Educației Naționale alegea.

Reglementări punctuale, prin acte normative, a condiției personalului didactic

universitar s-au mai produs pe parcursul deceniului al patrulea, în special în 1938. Legea din 1932 dădea posibilitate profesorilor care depășeau 70 de ani, cu avizul Academiei, să-și continue activitatea la catedră. La 29 noiembrie 1935, prin Jurnal al Consiliului de Miniștri, se interzicea utilizarea acestei prevederi, din rațiuni bugetare. Prin „Legea pentru modificarea și completarea unor dispozițiuni referitoare la învățământul superior” din 13 august 1938, limita de vârstă pentru pensionare, fără derogări, se stabilea astfel: profesorii titulari – 65 de ani, profesorii agregați și conferențiarilor – 62 de ani, personalul didactic ajutător – 60 de ani. Legea din 1937 prevedea obligația

pentru profesorii universitari de a avea domiciliul în localitatea unde era catedra, cu intenția de a suprima flagelul navetismului. Se pare că cei interesați nu s-au precipitat să-și reglementeze această problemă, statul acordând un termen de grație până la 23 aprilie 1938, după care rectorii erau obligați să semnaleze ministerului pe cei care nu s-au conformat. În ce privește problemele disciplinare, prin decizia din 21 martie 1938, se desființau comisiile disciplinare și de judecată care avizau asupra pedepselor aplicate membrilor corpului didactic universitar, ministerul de resort având ultimul cuvânt în acest sens. Desigur, exista o comisie care stabilea vinovăția sau nevinovăția celui acuzat, propunea sancțiunea, dar ministerul decidea. Indiscutabil, era un efort de disciplinare, ba chiar credeau guvernanții, de asanare a unei lumi care beneficiase de indulgență, dar toate aceste reglementări nu pot fi dissociate de emergența autoritarismului în politica românească, iar după 10 februarie 1938, de dictatura regelui Carol al II-lea.

Apogeul tendințelor de reorganizare și modernizare a învățământului superior, de uniformizare a acestuia, este concentrat în „Legea pentru modificarea și completarea legilor privitoare la învățământul superior și special, în vederea raționalizării” din 4 noiembrie 1938, cunoscută sub numele de legea Armand Călinescu, care a provocat multe emoții în lumea universitară și, în condițiile dictaturii regale, chiar reacții. Referatul care însoțea legea, semnală clar racilele care urmau să fie eliminate prin aplicarea acesteia: „Influențele politicii de

partid, ca și alcătuirea de grupulețe, legate prin interese familiare sau de alt fel, s-au dezvoltat prin sistemul de recrutare din trecut”²⁰. Legea pune accent pe stabilirea normelor care prezidau la promovarea și recrutarea cadrelor didactice. Obținerea titlurilor de profesor, conferențiar și asistent definitiv se făcea prin concurs. Ocuparea locurilor vacante de profesor și conferențiar se putea realiza prin transfer sau prin concurs. În comisiile de concurs sau de transfer, ministerul numește propriul său reprezentant (la comisiile de concurs, reprezentantul ministerului este chiar președintele acestora). Pentru a lichida lipsa de interes pentru continuarea cercetărilor în momentul în care este atins pragul maxim al carierei universitare, legea avea un conținut drastic. Astfel, profesorii care nu mai publicaseră nimic în specialitatea catedrei lor în ultimii 5 ani, cei care „au dovedit oboseală sau pierderea inspirației” erau pensionați. Cei care în ultimii 5 ani fuseseră în concediu sau care nu predaseră cel puțin un an universitar erau demși sau pensionați. Prin aceste prevederi, legea încerca să lichideze anomaliile grave. Legea discuta și despre statutul cadrelor didactice din învățământul superior, care era în continuare clasificat în două categorii: *instituțiile universitare* – universitățile, academiile comerciale, academiile de înalte studii agronomice, școlile politehnice și *școlile speciale*, precum academiile teologice, academiile de arte frumoase, academiile de muzică și artă dramatică etc. Profesorii de la acestea din urmă erau asimilați conferențiarilor universitari. Așadar, se continuă o politică

²⁰ C.G.R., vol. XXVI, partea a II-a, p. 2130.

de discriminare în cadrul instituțiilor de învățământ superior. Erau, de asemenea, prevăzute procedurile pentru desființarea catedrelor. Modul de constituire a instanțelor de conducere a instituțiilor de învățământ superior trebuia revizuit. Numirea rectorilor și a decanilor se făcea prin decret regal dintr-o listă de 3 candidați, propuși de toți profesorii universității în primul caz, de toți profesorii facultăților, în al doilea caz. În ambele cazuri, mandatul avea o durată de 3 ani. La 30 de zile de la intrarea în vigoare a legii, urmau să se

înainteze propunerile respective. În fine, anexele legii stabileau cursurile care trebuiau să fie predate în fiecare instituție. În esență, legea realiza o „operație de deflație” a învățământului superior.

În ceea ce privește Universitatea din București, institutele electrotehnic, de chimie industrială și de chimie agricolă treceau de la Facultatea de Științe la Școala Politehnică din București, iar catedrele de geografie erau transferate de la Facultatea de Litere la cea de Științe. Mai multe catedre, unele vacante, au fost desființate sau au fuzionat.

Crearea facultăților de Medicină Veterinară și de Farmacie

Nimic surprinzător că învățământul medicinei veterinare apare la București²¹, unde conform logicii centraliste care a prezidat construcția statului național se concentra majoritatea instituțiilor indispensabile funcționării unei societăți care evolua pe coordonatele modernizării. Surprinzătoare sunt rezistențele și rivalitățile ce au acompaniat afirmarea și valorizarea unei profesii, aceea de medic veterinar, care, în condițiile preponderenței economiei agrare în România, era absolut necesară.

Primele tentative datează din 1855, când un decret promulgat la 23 septembrie

prevedea inaugurarea unor cursuri de medicină veterinară. Efectiv, începutul învățământului medicinei veterinare este legat de numele lui Carol Davila²², una dintre personalitățile fondatoare ale societății moderne românești. În 1860, acesta reușește să convingă autoritățile să creeze o secție de medicină veterinară în cadrul Școlii naționale de medicină de la București. Printre condițiile pe care trebuiau să le satisfacă amatorii pentru o carieră veterinară figurau obligația de a fi români și de a fi absolvit 4 clase primare. Cursurile acestei secții, care se va numi în mod curent Școala

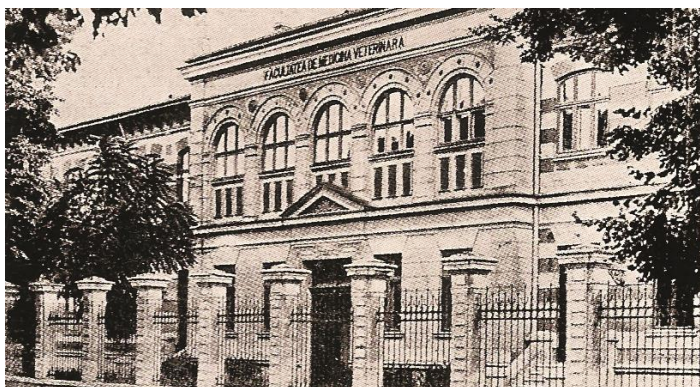
²¹ Ovidiu Bozgan, *Facultatea de Medicină Veterinară din București*, în „București. Materiale de istorie și muzeografie”, XVI, 2002, pp. 79-93; Maria Valeria Picu, *Istoria Școlii de medicină veterinară din București. Studiu monografic*, București, Editura Ceres, 2005.

²² Carol Davila a fost primul director al Școlii de medicină veterinară între 1861-1870. Următorii directori au fost Mauriciu Kolben (1871-1883), Alexandru Locusteanu (1883-1885, 1890-1907), Ioan Popescu (1885-1890), Ion Athanasiu (1907-1910), Paul Riegler (1910-1919) și Constantin Motaș (1919-1921).

de medicină veterinară, debutează la 15 mai 1861, iar programa studiilor cuprindea zootehnia, anatomia și teoria potcovitului, clinica veterinară, potcovitul cailor, anatomia, mica chirurgie, zoologia, mineralogia, botanica, istoria românilor și religia. Interesant de constatat că o bună parte din corpul didactic care avea misiunea predării acestor discipline erau profesori sau improvizați pentru ocazie, proveniți din Europa centrală (Wolfgang Lukacs, Albert Enicek, Michael Engel, Carol Prokesch). Școala de medicină veterinară pregătea două categorii de profesioniști ai carierei veterinare: subveterinar și veterinar. Timp de 3 ani, secția funcționează în subordinea Ministerului de Război, interval în care este elaborat regulamentul din 21 septembrie 1862, prin care această instituție era denumită Școala specială de artă veterinară. Din 1864, școala trece în subordinea Ministerului Instrucțiunii Publice. Deși utilitatea sa era indiscutabilă, iar în 1869 s-au eliberat primele diplome de medic veterinar, în 1870 școala se desființează. Din fericire, în 1871 se reînființează sub conducerea lui Mauriciu Kolben, care va deține funcția de director al acesteia până în 1883. După această dată, profesorii și elevii școlii vor milita pentru valorizarea statutului școlii, dar și a profesiei de medic veterinar, împotriva unei opinii publice deseori inaptă să perceapă necesitatea consolidării acestei instituții.

Pentru moment, prioritățile erau recrutarea și formarea unui corp profesoral competent și de origine autohtonă, pentru a-i dezarma pe criticii care denunțau prezența străinilor în această profesiune și obținerea unui statut

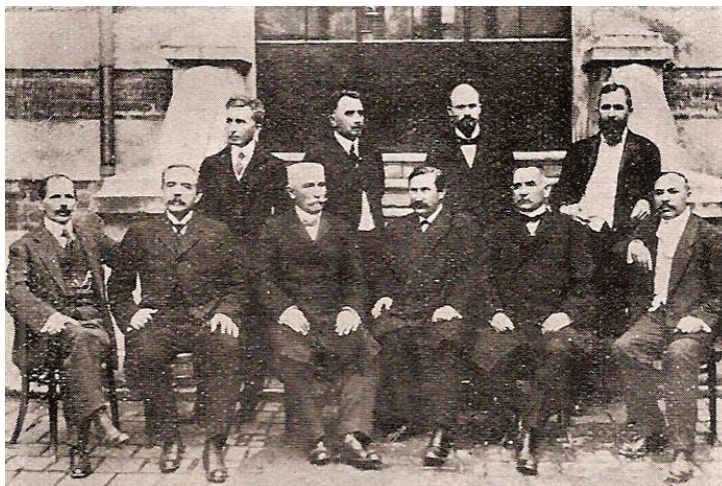
care să asigure o poziție cât mai bună în sistemul instrucției publice naționale. În 1872 s-a adoptat un regulament care asimila Școala de medicină veterinară unui gimnaziu. În perioada primului directorat al lui Alexandru Locusteanu, la 21 mai 1883 a fost promulgat un nou regulament. Școala continua să fie o anexă a Facultății de Medicină, avea propriile sale discipline de studiu, dar cursurile de chimie, fizică, botanică și zoologie erau comune cu cele de la medicina umană. Durata studiilor era stabilită la 5 ani și după depunerea a 5 examene se putea obține diploma de medic veterinar. Se prevedea înființarea a 7 catedre și constituirea unui consiliu profesoral, ceea ce apropia școala de organizarea unei instituții de rang universitar. Candidații trebuiau să aibă gimnaziul, iar titularii bacalaureatului erau înscriși direct în anul II. Pentru a atrage elevi, școala oferea un număr important de burse, dar elevii bursieri aveau obligația de a servi statul timp de 5 ani. Un nou pas în consolidarea individualității Școlii de medicină veterinară este făcut prin construirea unui local propriu, în anii 1885-1887, situat pe malul Dâmboviței.

Facultatea de Medicină Veterinară din București

Problema subordonării Școlii de medicină veterinară a generat numeroase controverse în epocă, alimentate de o serie de ambiguități, probabil inerente. Dacă apariția învățământului medicinei veterinară răspundea unei priorități militare, constatare valabilă în parte și în cazul medicinei umane, ulterior școala de medicină veterinară a fost balotată între Ministerul Agriculturii și cel al Instrucțiunii Publice. Desigur, primul era cel mai interesat în formarea medicilor veterinari, dar constituirea unui corp profesoral competent și cu prestigiu social sugera mai curând o subordonare față de al doilea minister. Fapt este că, în 1883, școala trece în subordinea Ministerului Agriculturii, care tocmai se înființase și care va sprijini inițial progresul ei. În același an, *Școala centrală de agricultură de la Herăstrău*, fondată în 1869, este transformată în *Școala superioară de agricultură* care avea la rândul ei pretenția, întrucâtva justificată, de a include în programa sa învățământul medicinei veterinară. Obiectivele corpului profesoral de la Școala de medicină veterinară intrau însă în contradicție cu această realitate. Profesorii doreau să revină sub autoritatea Ministerului Instrucțiunii Publice și școala să fie transformată în facultate a Universității din București, ceea ce ar fi dus la emanciparea profesiei de medic veterinar, aflată într-o stare de inferioritate în raport cu profesiunea de medic uman. Un prim obiectiv este atins în 1899, când școala revine la Ministerul Instrucțiunii Publice, iar candidații trebuiau să posede bacalaureatul. Cu toate acestea, ambiguitatea statutului școlii nu era de natură să atragă un număr mare de tineri, în 1906, Școala de medicină veterinară având doar 60 de elevi.

Transformarea Școlii de medicină veterinară în facultate era văzută ca soluția ce va rezolva miraculos toate anomaliile care erau semnalate fie de profesori, fie de studenți. Campania pentru convingerea autorităților în acest sens devine intensă la începutul secolului al XX-lea. Între 14 și 18 octombrie 1904 are loc la București al doilea Congres național veterinar, în prezența câtorva lideri politici, precum P.S. Aurelian, președintele Senatului, și Vasile Lascăr, titularul Ministerului de Interne care avea atribuții importante privind poliția sanitar-veterinară. Momentul cel mai important se consumă la 17 octombrie, când se ține raportul „Învățământul medicinei veterinară în România” elaborat de Paul Riegler și Gheorghe Udriski, profesori la Școala de medicină veterinară. Raportul pledează în favoarea reorganizării școlii pe baze universitare, mării numărului de profesori și șefi de lucrări, instituirii docenților, predominării învățământului practic, creării postului de intern pentru clinicile școlii, dotării clinicilor și laboratoarelor, reînființării Institutului Zootehnic etc. Așadar, majoritatea revendicărilor vizau transformarea școlii în facultate. La 3 februarie 1907, profesorii Școlii de medicină veterinară (Alexandru Locusteanu, Constantin Gavrilescu, Paul Oceanu, Paul Riegler, Ioan Poenaru, Gheorghe Udriski, Constantin Motaș, Nicolae Filip) înaintau un memoriu ministrului Instrucțiunii Publice, prin care se critica vehement lipsa unei situații legale a învățământului medicinei veterinară în România, în condițiile în care acest domeniu are atribuții tot mai extinse, precum poliția sanitară, igiena publică, cercetarea științifică și economia agrară.

Corpul profesoral al Școlii de Medicină Veterinară în 1905.
De la stânga la dreapta, rândul din spate - Gheorghe Udrischi, Nicolae Filip,
Ion Athanasiu, Constantin Motaș - rândul din față - Aurel Babeș, Paul Oceanu,
Alexandru Locusteanu, Paul Riegler, Constantin Gavrilescu, Ion Poenaru

În anul în care era redactat acest memoriu, director al școlii devine Ioan Athanasiu, care prin eforturile sale și prin relațiile sale cu clasa politică reușește să determine adoptarea legii pentru organizarea Școlii superioare de medicină veterinară la 27 mai 1909. Legea stabilea că învățământul medicinei veterinare era gratuit pentru elevii români spre deosebire de cei străini care plăteau taxe. Durata studiilor rămânea de 5 ani, urmau să se creeze conferințe, iar o serie de cursuri erau urmate la Facultatea de Științe a Universității din București. Erau prevăzute materiile care se studiau, normele pentru profesori și șefii de lucrări (un profesor trebuia să presteze 6-10 ore de curs și lucrări practice și minimum 4 ore de laborator pe săptămână) și salariile. De asemenea, erau prevăzute laboratoare, infirmerii, institute și o farmacie, Institutul de sero-vaccinuri rămânea în subordinea școlii, iar Institutul de ser antivariolic trecea la Școala superioară de medicină veterinară.

În fine, Ministerul Instrucțiunii Publice, Ministerul Agriculturii și Ministerul de Interne se angajau să subvenționeze crearea unui institut zootehnic care urma să funcționeze în cadrul școlii. Pornind de la această lege, la 4 septembrie 1909 a fost promulgat un nou regulament care reia în detaliu cele deja stipulate în lege. Acum este reglementată problema internilor pentru studenții ultimului an care sunt și retribuiți. Școala poate presta diverse servicii și particularilor (expertize, acte medico-legale, certificate sanitare etc.), care sunt taxate, iar veniturile realizate, inclusiv cele din taxele universitare, rămân în proporție de 60%-100% școlii. Evident, serviciile prestate la cererea autorităților erau gratuite. În regulament figurează și prevederi referitoare la disciplina elevilor, care de acum sunt oficial numiți studenți.

Deși ameliorările aduse învățământului medicinei veterinare sunt indiscutabile, iar Școala superioară de medicină veterinară are

aspectul unei instituții universitare, formal statutul universitar continua să-i fie refuzat. Asupra acestui aspect revine memoriul studenților veterinari din noiembrie 1911. O altă pledoarie viguroasă în favoarea transformării școlii în facultate este pronunțată la al III-lea Congres național de medicină veterinară, ținut la București între 19 și 21 mai 1913. Cu această ocazie, profesorii Alexandru Locusteanu și Gheorghe Udrișchi prezintă raportul intitulat „Organizarea învățământului medicinei veterinare în România” în care este desemnat unul dintre adversarii reductibili ai creării Facultății de Medicină Veterinară și anume, Facultatea de Medicină. În preajma Primului Război Mondial, o serie de indicii arătau că autoritățile, sub impactul campaniei desfășurate de profesorii și studenții Școlii superioare de medicină veterinară, erau dispuse să rezolve favorabil această problemă, dar declanșarea conflagrației mondiale a dus la schimbarea priorităților.

Crearea Facultății de Medicină Veterinară, integrată Universității din București, s-a realizat prin legea privind transformarea Școlii superioare de medicină veterinară în facultate, publicată în „Monitorul Oficial” din 23 iulie 1921. Primul decan a fost și ultimul director al școlii, profesorul Constantin Motaș²³.

Transformarea școlii de medicină veterinară în facultate a produs efectele care erau anticipate de mai mulți ani de cei care au militat pentru acest lucru. Respectabilitatea profesiei de medic veterinar a avut de câștigat, iar facultatea s-a putut dezvolta în

condiții optime fie sub aspectul organizării studiilor, fie în ce privește instituțiile anexe. La 30 ianuarie 1929 a fost adoptat un regulament, iar la 9 octombrie 1936 intră în vigoare un nou regulament. Durata studiilor continua să fie de 5 ani, dar pentru obținerea titlului de doctor în medicină veterinară (dar nu doctoratul) erau prevăzute acum 6 examene plus o teză originală. Facultatea acorda un anumit număr de burse, care erau ocupate prin concurs, iar ceilalți studenți plăteau taxe relativ moderate.

În perioada sa de apogeu, la mijlocul anilor 1930, Facultatea de Medicină Veterinară avea 14 catedre. În afara catedrelor, laboratoarelor și clinicilor, Facultatea de Medicină Veterinară mai dispunea de două instituții indispensabile medicinei veterinare, care ofereau posibilitatea derulării unei activități sistematice de cercetare și producție: *Institutul de seruri și vaccinuri Pasteur* și *Institutul național zootehnic*.

Precursorul primei instituții a fost Institutul vaccinogen al statului creat în 1895. În anii 1904-1905, Ministerul de Interne a pus la dispoziția profesorilor Paul Riegler și Constantin Motaș o alocație pentru crearea unui serviciu de sero-vaccinuri, serviciu care era în măsură să furnizeze din 1908 toate vaccinurile pentru combaterea epizootiilor. Pornind de la aceste baze, apare ideea creării unui institut cu toate dotările necesare și, în primul rând, cu un local adecvat, a cărei construcție debutează în 1908. Prin legea din 27 mai 1909, mai sus-menționată, se crea Institutul de sero-vaccinuri, plasat în subordinea Școlii superioare de medicină

²³ Decanii facultății de medicină veterinară în epoca interbelică au fost: Constantin Motaș (1921-1926), Paul Riegler (1926-1930), Ioan Poenaru (1930-1932), Gheorghe Udrișchi (1932-1935), Grigore Slavu (1935-1940).

veterinară, a cărui misiune era de a prepara serovaccinurile și produsele biologice pentru combaterea bolilor contagioase la animale, de a studia bolile contagioase și parazitare ale animalelor, de a pregăti medici specialiști și de a experimenta și aviza medicamente. Primul său director a fost Paul Riegler, urmat din 1936 de Alexandru Vechiu. La 27 decembrie 1921, institutul primește numele lui Louis Pasteur, iar din 1925 se înființează o fermă în comuna Marele Voievod Mihai (Giulești), unde se preparau serurile preventive și terapeutice, inclusiv vaccinul antivariolic pentru om. La 1 aprilie 1940 a trecut la Ministerul Agriculturii și Domeniilor.

Problema creării unui institut zootehnic a cunoscut o evoluție mai accidentată. Demersuri încep în 1890. Cel care a militat cu obstinație în favoarea fondării unui institut zootehnic a fost Nicolae Filip, care beneficiind de sprijinul lui P.P. Carp, a creat primul institut zootehnic din România în 1895 (director era Constantin Gavrilăscu, titularul catedrei de zootehnie, iar Nicolae Filip era șef de lucrări). Din nefericire, rivalitățile politice și se pare ostilitatea lui C.I. Istrati au dus la suprimarea lui în 1900. Atât inițiatorul, cât și alți lideri de opinie ai profesiei veterinare nu au descurajat și au continuat să agite problema reînființării unui institut zootehnic. Prin legea privind creșterea, îmbunătățirea și apărarea sănătății animalelor, publicată în „Monitorul Oficial” din 3 ianuarie 1926, se creează Institutul Național Zootehnic pe lângă Facultatea de Medicină Veterinară, condus de titularul Catedrei de zootehnie. Cel căruia i s-a datorat crearea și dezvoltarea instituției a

fost profesorul Gheorghe K. Constantinescu. Pe lângă misiunea de a pregăti specialiști și de a asigura practica pentru studenți, Institutul Național Zootehnic recolta informații și elabora statistici, conducea acțiunea de propagandă zootehnică, realiza anchete zootehnice, acorda asistență crescătorilor de animale, stabilea programe de creștere a animalelor pe specii și regiuni, controla producția de lapte etc. În fapt, sarcina institutului era imensă, dacă se ia în considerare atitudinea refractară a micilor crescători de animale, care se instalaseră în activități rutiniere ce perpetuau contraperformanțele. În 1931 a fost adoptat regulamentul institutului²⁴, după ce între 1926-1930 fusese construit impunătorul său local. În cursul anilor 1930, institutul avea următoarea organizare: secția de biologie, secția de igienă, secția de alimentație, secția de lactologie, secția de piscicultură, secția de apicultură și sericultură, secția de avicultură, secția de zooeconomie (statistică și informații), secția de selecție, secția pentru studiul furajelor, secția de cinegetică (creată în 1939), serviciul fermelor, serviciul publicațiilor, serviciul muzeului. Institutul mai dispunea de o serie de ferme și stațiuni experimentale. Prima fermă a institutului a fost cea de la Tămădău, Ilfov, care era fosta moșie a principelui sârb Miloș Obrenovici, apoi fermele de la Gherghița, județul Prahova (din 1930), Dulbanu-Crețu, județul Buzău, Pipera și Afumați, județul Ilfov, stațiunile piscicole de la Făgăraș și Tarcău. În 1933, aria geografică de acțiune a institutului s-a extins prin crearea stațiunilor provinciale pentru Basarabia și Dobrogea. Încercând să

²⁴ C.G.R., vol. XIX, pp. 471-478.

mobilizeze potențialul zootehnic al României, Institutul Național Zootehnic a depus o remarcabilă activitate de propagandă și de stimulare a organizării crescătorilor de animale, stimulând crearea a aproximativ 100 de sindicate zootehnice, conduse de delegații institutului. O importanță semnificativă o avea activitatea publicistică, atât academică, cât și de popularizare.

În jurul profesiei veterinare a apărut o sociabilitate savantă care avea ca scopuri orientarea politicii autorităților în domeniul medicinei veterinare, apărarea membrilor profesiei și cultivarea competențelor profesionale. Rolul profesorilor de la școala, mai târziu Facultatea de Medicină Veterinară, a fost de multe ori decisiv. Prima asociație savantă a profesiei veterinare a fost *Societatea de medicină veterinară*, care la început a avut o existență sincopată. Creată prima dată la 15 mai 1871, vegetează o perioadă de timp și este reînființată la 25 noiembrie 1888. Scopurile acesteia erau, în mod natural, progresul medicinei veterinare și apărarea intereselor profesionale. Printre membrii fondatori de la 1888 figurează o serie de profesori de la Școala de medicină veterinară, ca: Alexandru Locusteanu, Paul

Oceanu, Louis Vincent etc. La congresul de medicină veterinară din 1913, printre obiectivele propuse figura și crearea unei asociații a medicilor veterinari. Într-adevăr, în decembrie 1914 s-a constituit *Asociația generală a medicilor veterinari* (va primi statutul de persoană juridică în 1919), care s-a ocupat în mod special de apărarea intereselor profesiei veterinare și care alături de *Societatea de medicină veterinară* a organizat congresele naționale zootehnice din perioada interbelică (primul va avea loc la Cluj, în septembrie 1924) și va avea suficientă forță financiară pentru a demara în 1929 construirea unui cămin pentru studenții în medicină veterinară.

Imaginea Facultății de Medicină Veterinară n-ar fi complexă fără prezentarea studenților, protagoniști al campaniei pentru transformarea Școlii de medicină veterinară în facultate și pentru drepturi specifice. De la bun început s-a pus problema atragerii unui număr cât mai mare de studenți, din care să se recruteze medicii veterinari atât de necesari economiei românești, predominant agrară. Grație datelor existente²⁵, dinamica numărului de studenți înscriși la Medicină Veterinară în perioada interbelică se prezintă astfel:

²⁵ Pe baza colecției *Anuarul Universității din București*.

Tabel cu studenții înscriși la Medicină Veterinară în perioada 1918-1938

An universitar	Total studenți	Băieți	Fete	Studenți de origine etnică română
1918-1919	46	-	-	-
1919-1920	101	-	-	-
1920-1921	128	-	-	-
1921-1922	121	-	-	81
1922-1923	160	-	-	-
1923-1924	169	-	-	-
1924-1925	201	196	5	129
1925-1926	189	184	5	110
1926-1927	228	221	7	136
1927-1928	300	291	9	211
1928-1929	333	326	7	229
1929-1930	328	314	12	272
1930-1931	389	375	14	328
1931-1932	427	403	24	388
1932-1933	438	403	35	391
1933-1934	442	396	36	380
1934-1935	402	364	38	353
1935-1936	401	364	37	346
1936-1937	406	372	34	325
1937-1938	445	408	37	379

Tabelul de mai sus impune câteva comentarii succinte. Medicina veterinară rămâne în perioada studiată o profesiune aproape exclusiv masculină. Numărul de studenți de altă origine etnică decât cea românească, în comparație cu alte facultăți ale Universității din București, este redus.

Această statistică trebuie completată necesarmente cu o alta referitoare la absolvenți, care în mod efectiv puteau să practice, aceasta în condițiile în care un procent relativ mic de studenți reușeau să obțină diploma pentru care postulau²⁶.

²⁶ Potrivit unei anchete efectuate pentru anii 1921-1932, rezultă că la Facultatea de Medicină Veterinară obțineau licența 14% din numărul studenților înscriși.

Tabelul absolvenților cu titlu în perioada 1919-1938

An universitar	Număr absolvenți cu titlu de medic veterinar, din 1921 cu titlul de doctor în medicină veterinară
1919	18
1920	12
1921	11
1923-1924	7
1924-1925	14
1925-1926	22
1926-1927	26
1927-1928	20
1928-1929	34
1929-1930	45
1930-1931	35
1931-1932	45
1932-1933	50
1933-1934	61
1934-1935	61
1935-1936	74
1936-1937	93
1937-1938	63

Problemele consemnării statistice în România interbelică au condus uneori la valori diferite, după cum este și cazul studenților

de la Facultatea de Medicină Veterinară. Ca exemplificare, reproducem un alt tabel, care ar fi trebuit să aibă garanția acurateții²⁷.

An universitar	Număr studenți	Număr doctori veterinari
1930-1931	423	45
1931-1932	470	34
1932-1933	485	43
1933-1934	491	47
1934-1935	463	59
1935-1936	475	61
1936-1937	499	64
1937-1938	439	93
1938-1939	428	65
1939-1940	421	65

²⁷ Zece ani de domnie a M.S. Regelui Carol II. Realizări agricole 1930-1940, Institutul de arte grafice „Luceafărul” S.A.R., București, 1940, p. 271.

Oricare ar fi fost valorile corecte, toți contemporanii erau de acord că numărul medicilor veterinari din România era insuficient.

Studentii Școlii de medicină veterinară au dispus, la rândul lor, de propria organizație constituită în 1880. Primul statut, care prevedea scopuri exclusiv profesionale, a fost adoptat în 1889, iar la 17 mai 1897 au fost adoptate noi statute și regulamente. La începutul secolului, societatea a adresat în numele studenților o serie de memorii, iar în 1909 a organizat greva studenților de la Școala de medicină veterinară, care l-a obligat pe directorul acesteia, Ion Athanasiu, să elaboreze un nou statut al școlii. După Primul Război Mondial, *Societatea studenților în medicină veterinară* continuă propaganda pentru transformarea școlii în facultate, obiectiv atins în 1921. Un an mai târziu, studenții veterinari participă la amplele

mișcări studențești cu caracter naționalist și antisemit din decembrie 1922. La 8 decembrie 1922, *Societatea studenților în medicină veterinară* adoptă o moțiune în spiritul acestor mișcări și se raliază programului minimal al mișcării studențești radicale: *numerus clausus*, obligația pentru studenții evrei de a practica disecția pe cadavre de evrei, repararea prejudiciilor morale din partea presei care ar fi ofensat studențimea. Moțiunea se explică prin sentimentul de solidaritate cu ceilalți studenți, deoarece Facultatea de Medicină Veterinară nu era frecventată decât de un număr infim de evrei. Pentru a evalua gradul de reprezentativitate al societății, menționăm că, în 1929, aceasta avea 119 membri activi, ceea ce înseamnă aproximativ o treime din numărul total al studenților, iar în anul universitar 1934-1935 societatea avea 275 de membri, dintr-un total de 402 studenți.

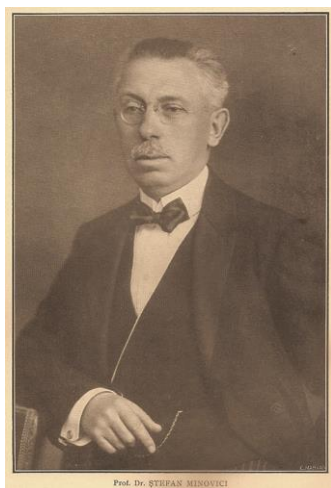

Căminul studenților Facultății de Agronomie
din București

*

* *

O luptă îndelungată a fost dusă în vederea creării unei Facultăți de Farmacie, cadru propice dezvoltării învățământului farmaceutic din România²⁸. Un adept neobosit pentru ridicarea standardelor în predarea științelor farmaceutice a fost Ștefan Minovici, profesor din 1897 la Catedra de chimie analitică a Școlii superioare de farmacie. În 1898, acesta a publicat lucrarea *Învățământul nostru farmaceutic*, prin care se solicita perfecționarea studiilor farmaceutice. În 1914 exista intenția din partea ministrului instrucțiunii publice, I. Gh. Duca, de a crea o facultate de farmacie, desigur stimulat de un nou text al lui Ștefan Minovici, *O facultate de farmacie*, o convingătoare pledoarie pentru un învățământ farmaceutic modern și implicat în realitatea vieții sociale. De altfel, la 13 martie 1914, Consiliul facultății de

Ștefan Minovici,
profesor la Facultatea de Farmacie

Medicină a votat crearea facultății de farmacie, prin separarea învățământului farmaceutic de cel medical, dar decizia nu s-a mai pus în aplicare.

După Primul Război Mondial, care a demonstrat cu prisosință necesitatea unui corp bine pregătit de farmaciști, eforturile în vederea înființării unei facultăți de farmacie intrau în faza finală. Totuși, nu numai marele război demonstrase necesitatea fondării unei facultăți de farmacie. Consolidarea practicilor sociale legate de consumul medicamentelor, mai ales în spațiul urban, procesul de „medicalizare” a societății românești, care trebuia să includă și mediul rural, neglijat din acest punct de vedere, reglementarea controlului asupra produselor farmaceutice pledau în favoarea existenței unei facultăți de farmacie, capabilă să răspundă acestor imperative. Grație perseverenței lui Ștefan Minovici, la congresul Asociației generale a farmaciștilor din România care s-a desfășurat la Sinaia, între 10 și 11 iunie 1922, s-a exprimat dorința de a se crea la București o facultate de farmacie. În fine, legea pentru înființarea facultății a fost votată de Senat la 31 mai 1923 și de Camera deputaților la 4 iunie, iar la 12 iunie 1923, legea a fost publicată în „Monitorul oficial”. Orașul București era, în acest mod, privilegiat, deoarece în celelalte centre universitare nu existau decât secții de învățământ farmaceutic, secții care au început să funcționeze din 1913 la Iași și din 1919 la Cluj. Facultatea de Farmacie era a șaptea facultate a Universității din București.

²⁸ Ovidiu Bozgan, *Învățământul farmaceutic la Universitatea din București (sfârșitul secolului al XIX-lea - 1940)*, în „Forum”, anul XXXV (1993), nr. 5-6, pp. 70-75 (I); nr. 7-8, pp. 97-103 (II); *Istoria științelor farmaceutice în România*. Coordonatori: Iosif Spielmann, Graziella Baicu, București, Editura medicală Amaltea, 1995.

Inaugurarea oficială a Facultății de Farmacie a avut loc la 15 octombrie 1923, discursul inaugural fiind rostit de Ștefan Minovici, primul decan al acesteia, între 1923 și 1925²⁹.

În scurtul timp cât a îndeplinit funcția de decan, Minovici s-a străduit să asigure baza materială și științifică reclamată de o asemenea instituție de învățământ și cercetare. În 1924, sub președinția lui Minovici, s-a constituit un comitet de sprijin pentru construcția unui local propriu al Facultății de Farmacie și s-a adresat un apel farmaciștilor în vederea subscrierii fondurilor necesare. Din varii motive, inițiativa a eșuat.

Constituirea Facultății de Farmacie presupunea revederea regulamentului de funcționare și readaptarea programului de studii. Astfel, a fost promulgat un nou regulament al Facultății de Farmacie, publicat în „Monitorul oficial” la 10 august 1924. Studiile farmaceutice durau 5 ani și erau formate dintr-un stagiu practic și unul universitar. Stagiul practic avea durata de 2 ani și se desfășura în farmaciile care aveau laboratoare proprii. Era prevăzut ca, la sfârșitul stagiului, dirigințele farmaciei să elibereze un certificat privind activitatea studenților, după care aceștia susțineau un examen în vederea validării stagiului practic. Stagiul universitar era eșalonat pe trei ani și se predau următoarele materii: botanica farmaceutică și herborizare, chimie minerală, chimie organică și fizică, chimie analitică, farmacia chimică și industrială, chimie alimentară, toxicologie și chimie biologică, farmacia galenică, farmacognozia, fizică

experimentală, mineralogie, igienă, bacteriologia alimentară și parazitologia, deontologia și legislația farmaceutică, enciclopedia comerțului. La sfârșitul fiecărui an universitar erau prevăzute trei examene, iar pentru obținerea licenței se susțineau un examen practic și altul teoretic. În cuprinsul aceluiași regulament erau stabilite taxele, consiliul facultății având autoritatea de a-i scuti de taxe pe studenții cu o situație materială precară și pe cei care obțineau rezultate de excepție.

În primul an de funcționare, Facultatea de Farmacie din București dispunea de patru catedre: Catedra de farmacie chimică și galenică – titular Mihail Georgescu, șef de lucrări Aristide Mihailovici și asistent Emil Belcot, Catedra de chimie analitică – titular Ștefan Minovici, șef de lucrări Constantin Kollo, Catedra de botanică generală – titular Theodor Solacolu, directorul Laboratorului de botanică, Catedra de chimie alimentară – titular Ioan Vintilescu, directorul laboratorului. Ulterior are loc o diversificare accentuată a programului de studii, astfel încât în anul universitar 1931-1932, la Facultatea de Farmacie se predau 16 discipline.

Rolul Facultății de Farmacie se amplifică după 1934, când s-a promulgat legea concentrării învățământului farmaceutic. Problema concentrării învățământului farmaceutic la București a avut în epocă conotații deosebite asupra cărora merită insistat. Promotorul acestei idei a fost Gheorghe Pamfil, cu studii la Universitatea din Geneva, unde își va obține

²⁹ După Ștefan Minovici, au urmat Mihail Georgescu (1925-1927), Nicolae T. Deleanu (1927-1931), Ion Vintilescu (1931-1936), Theodor Solacolu (1936-1938).

doctoratul în 1911 și care va deveni profesor la Catedra de farmacie chimică și galenică a Universității din Cluj, unde va prelua, din februarie 1920, conducerea Institutului farmaceutic și a farmaciei clinicilor clujene. Gheorghe Pamfil a fost, de altfel, o figură importantă a științelor farmaceutice din România. Argumentele sale în favoarea concentrării învățământului farmaceutic proveneau din obsesii etnocentriste pe de o

parte (mai precis diminuarea pozițiilor comunității evreiești în această profesiune), din convingerea că se va micșora șomajul intelectual în rândul farmaciștilor, pe de altă parte. Conform unei statistici redactate înaintea promulgării legii concentrării învățământului farmaceutic din 10 iulie 1934, situația studenților farmaciști, după originea etnică, era următoarea:

Universitatea	Români	Evrei	Alți minoritari	Total
București	446	240	38	724
Cluj	111	73	109	293
Iași	30	77	8	115

Așadar, concentrarea învățământului farmaceutic ar fi dus la micșorarea numărului de studenți evrei, diminuarea numărului total de studenți și evitarea șomajului masiv în rândul farmaciștilor. În acel moment se aprecia că din 4800 de farmaciști, 3400 erau șomeri, ceea ce, dacă evaluarea era exactă, era catastrofal. Pe lângă concentrarea învățământului farmaceutic la București, se mai sugera introducerea examenului de admitere, limitarea locurilor în anul I, plasarea practicii în farmacii după parcurgerea cursurilor teoretice de la facultate. Aceleași convingeri le susținea la Camera Deputaților, Daniel Danielopolu, și el animat de aceleași temeri, la 29 martie 1934. După calculele acestuia, din 1456 de farmacii, circa 580 sunt românești, cea mai

bună situație având-o Vechiul Regat, unde 80% din farmacii sunt românești, în timp ce în Transilvania, din 695 de farmacii numai 90 sunt conduse de români. Tot după calculele lui Danielopolu, în ultimii 11 ani au fost înscriși în învățământul farmaceutic 5240 de români și 6359 de evrei, românii reprezentând din totalul înscrierilor 71% la București, 25% la Cluj și 15% la Iași. Tendința care rezultă din datele lui D. Danielopolu era confirmată de datele pe care le va avansa Gh. Pamfil, după care, în 1938 existau 1599 de farmacii din care 643 românești, 487 evreiești și 467 aparținând altor minoritari. Același Gh. Pamfil a publicat o statistică a înscrierilor la Facultatea de Farmacie după legea concentrării din 1934, din care rezultă atingerea obiectivelor propuse.

Ani școlari	Români	Evrei	Alți minoritari	Total studenți noi înscriși
1934-1935	53	8	11	72
1935-1936	49	18	11	78
1936-1937	85	42	21	148
1937-1938	103	14	9	126
1938-1939	140	22	14	176

Desigur, concentrarea învățământului farmaceutic la București, în măsura în care a generat discriminări cu caracter antisemit, nu poate fi decât condamnabilă. Problema șomajul farmaciștilor era legată și de distribuirea echilibrată în teritoriu.

Structura studiilor și personalului Facultății de Farmacie s-a stabilit prin regulamentul din 1934. O colaborare fructuoasă a fost stabilită între Facultatea de Farmacie și *Institutul de Cercetări Farmaceutice*, înființat de Ministerul Sănătății în 1929. De altfel, facultatea avea, din anul 1928, misiunea de a realiza controlul medicamentelor. Contribuțiile științifice ale cadrelor didactice au început să fie publicate în *Buletinul Societății de științe farmaceutice din România* (1936-1942, 1947-1949), care apărea sub îngrijirea profesorilor Ioan Vintilescu și Gheorghe Pamfil. *Societatea de științe farmaceutice din România* fusese creată în 1934. În fine, în 1936 Facultatea de Farmacie a lansat o inițiativă la nivel național, în vederea creării la București a unui muzeu de istoria farmaciei.

Studierea elementului studențesc de la Facultatea de Farmacie este complicată și trebuie realizată într-un context mai larg, pe baza unor statistici fiabile. În anul 1933, așa cum s-a arătat, Daniel Danielopolu critica faptul că la un număr de 4800 de farmaciști cu certificat de liberă practică, 3400 sunt în situație de șomaj, ridicând astfel problema suprapopulării învățământului farmaceutic (totuși, în pofida crizei, cifrele par

exagerate). Utilizând statisticile din epoca respectivă, care trebuie recunoscut, nu reflectau întotdeauna realitatea, rezultă că, în perioada 1918-1939, învățământul farmaceutic din București a fost frecventat de 12.246 de studenți. Principalele evenimente statistice marcate de trecerile bruște de la un regim de frecvență la altul sunt anii universitari 1922-1923 și 1923-1924, când se trece de la 162 la 652 de studenți, perioadă care corespunde înființării Facultății de Farmacie, anii universitari 1930-1931 și 1931-1932, când se trece de la 948 la 529 de studenți, consecință directă a crizei și a perspectivelor șomajului. Apogeul numărului studenților în 1934-1935, când se ajunge la 1205, se explică prin concentrarea învățământului farmaceutic la Universitatea din București. În aceeași perioadă interbelică, învățământul farmaceutic bucureștean a dat un număr de 2366 de licențiați în Farmacie (între 1935 și 1939 Facultatea de Farmacie a acordat și 52 de titluri de doctor în Farmacie). În concluzie, nu putem să ne pronunțăm asupra criticilor lui Danielopolu, referitoare la suprapopulația universitară la farmacie, deși pare că numărul mare de studenți era justificat de necesitățile societății românești. O altă constatare este feminizarea corpului studențesc de la Facultatea de Farmacie: de exemplu, în anul universitar 1939-1940 erau înscriși 210 de studenți și 392 de studente (prima femeie licențiată în Farmacie la București este Eleonora Cruceanu, în anul 1892).

Academia de Drept din Oradea

Legea Iorga din 1932 conținea o prevedere relativ bizară prin includerea Academiei de Drept din Oradea³⁰ în organizarea Universității din București.

Crearea Academiei din Oradea făcea parte din strategia educațională a iluminismului austriac de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, care urmărea ameliorarea generală a stării culturale a supușilor, formarea de cadre pentru o administrație care se dorea tot mai eficientă și facilitarea promovării sociale. La 30 octombrie 1777, prin decret imperial se înființa la Oradea o facultate filosofică, ale cărei cursuri au început în noiembrie 1780. Opt ani mai târziu, la 27 iunie 1788 se crea și o facultate de drept, fapt care putea justifica denumirea de Academie pentru instituția orădeană.

Academia din Oradea a funcționat până la Revoluția de la 1848, când cursurile au fost suspendate și instituția a fost transformată în spital militar. Academia nu și-a reluat activitatea decât în 1850, dar într-o formă sensibil modificată, facultatea filosofică fiind suprimată, menținându-se doar Facultatea de Drept cu durata studiilor de 3 ani. Noi modificări apar după încheierea pactului dualist, prin legea școlară din 4 mai 1874, care a acordat Academiei statutul de facultate, cu durata studiilor de 4 ani, fără să primească dreptul de a acorda doctoratul. Studenții puteau

opta pentru una dintre cele două filiere propuse: studii juridice sau științe de stat (economie și științe politice). În 1911 s-a acordat o autonomie sporită instituției și s-a introdus funcția de decan.

Academia era o instituție care își recruta studenții din comitatele Bihor, Arad și Satu-Mare. Cercetări parțiale au demonstrat că, în perioada 1850-1918, dintre românii care au studiat aici, 61,6% proveneau din aceste comitate. Din nefericire nu s-a putut stabili procentajul studenților români în ansamblul populației universitare de la Academia din Oradea. Oricum, o serie de personalități culturale, religioase și politice ale românilor din Transilvania și-au realizat aici o parte din formarea lor intelectuală.

Epoca Primului Război Mondial a echivalat cu transformări radicale pentru Academia de Drept din Oradea. La 20 aprilie 1919, armata română a intrat în Oradea și a fost instalată o administrație românească. O lună mai târziu, la 23 mai, suveranii României au vizitat orașul și au fost salutați, între alții, de majoritatea corpului profesoral de la academie (decanul și prodecanul academiei se retrăseseră în Ungaria). Consolidarea noului stat român, prin măsurile care s-au adoptat și care, ținând cont de condițiile specifice ale zonei, erau inevitabile, va provoca o temporară

³⁰ Ovidiu Bozgan, *L'Académie de droit d'Oradea: une expérience universitaire manquée*, în „Analele Universității București. Istorie, anul XLIV, 1995, pp. 79-92. Recent, valorificând arhivele instituției, precum și alte surse inedite locale, integrând Academia de drept în contextul cultural și politic al orașului Oradea și al județului Bihor, vezi Florentina Chirodea, *Învățământul superior la granița de vest a României Mari. Academia de drept din Oradea (1919-1934)*, Oradea, Editura Universității din Oradea, 2011.

dezorganizare a Academiei de Drept din Oradea. Funcționarilor publici din Transilvania, inclusiv cadrelor didactice de orice grad, li s-a solicitat depunerea jurământului de fidelitate către statul român. În cazul Academiei din Oradea, aproape toți profesorii de origine maghiară au refuzat, preferând să se stabilească în Ungaria. O parte dintre aceștia au fost încadrați la Universitatea din Debrecen.

Politica autorităților române față de academie a fost prudentă, pentru a nu se provoca tensiuni inutile într-un climat dominat de suspiciuni reciproce. A fost menținut în funcția de decan (1919-1925) profesorul Iuliu Hoványi, născut la Oradea în 1860, iar predarea s-a făcut în limba maghiară până în 1921. În acest an au fost numiți primii titulari - profesorii Bogdan Ionescu și Lazăr Iacob (tatăl matematicianului Caius Iacob) - și la 12 octombrie 1929 a fost promulgat regulamentul academiei (din 25 august 1930 s-a numit, gest de oportunitate politic, Academia de drept „Regele Carol al II-lea”). Politica de încadrare a personalului didactic la academie se remarcă prin promovarea

unor profesori proveniți din Vechiul Regat. Astfel, în 1932, din cei 17 titulari de la Academia de Drept din Oradea, doar 3 erau originari din Transilvania. O mare parte dintre profesorii academiei au jucat un rol major în viața culturală și politică a orașului și județului Bihor. De altfel, acest angajament răspundea intențiilor guvernului român de a consolida prin educație și cultură, elementul românesc de aici.

Aceste intenții rezultă și din analiza populației studențești de la Academia din Oradea. În perioada 1919-1934, studenții români ar fi reprezentat 75% din totalul studenților de la academie³¹. Ca și în perioada antebelică, academia drena candidați din județele Bihor, Arad, Sălaj și Satu-Mare. Din punctul de vedere al asistenței sociale studențești, din anul universitar 1924-1925 a fost dată în folosință o cantină, iar la 25 mai 1927 a fost inaugurat căminul academiei, care asigura, în 1929-1930, cazare pentru 21% din studenți. Analiza statistică a corpului studențesc, inclusiv după criteriile de sex și origine etnică, se prezintă astfel:

³¹ Conform unei statistici, parțial fiabile, în anul universitar 1932-1933 erau la academie 445 de studenți români, 138 de evrei și 116 de maghiari. O altă sursă susține că dintr-un total de 764 studenți, 547 erau români.

Dinamica studenților Academiei de drept din Oradea în perioada 1919-1933³²

Anul universitar	Total studenți
1919-1920	Semestrul I - 70; semestrul II - 95
1920-1921	Semestrul I - 273; semestrul II - 268
1921-1922	Semestrul I - 376; semestrul II - 379
1922-1923	294
1923-1924	204
1924-1925	219
1925-1926	286
1926-1927	296
1927-1928	280
1928-1929	311
1929-1930	-
1930-1931	432
1931-1932	557
1932-1933	774

Structura pe sexe a studenților Academiei de drept din Oradea în perioada 1920-1933

An universitar	Total studenți	Studente	Studenți
1920-1921	273	1	272
1921-1922	379	1	378
1922-1923	294	1	293
1923-1924	204	5	199
1924-1925	219	7	212
1925-1926	286	8	278
1926-1927	296	13	283
1927-1928	280	15	265
1928-1929	311	31	281
1929-1930	-	-	-
1930-1931	432	41	391
1931-1932	557	48	509
1932-1933	774	67	707

Structura etnică a studenților de la Academia de Drept din Oradea în perioada 1922-1933

An universitar	Români	Maghiari	Evrei	Alte naționalități
1922-1923	143	110	40	1
1923-1924	136	32	36	0
1926-1927	202	23	66	5
1927-1928	190	26	64	1
1928-1929	199	35	73	4
1930-1931	331	36	63	3
1931-1932	403	71	83	0
1932-1933	547	118	96	3

³² Florentina Chirodea, *op. cit.* pp. 149, 151-152, 156, 166.

Situația Academiei de drept din Oradea a suscitat în epocă dezbateri, uneori contradictorii. În 1929, o delegație a intelectualității române din Oradea condusă de episcopul greco-catolic Valeriu Traian Frențiu și de episcopul ortodox Roman Ciorogariu (ambele episcopii aveau sediul la Oradea) s-a prezentat la prim-ministru Iuliu Maniu, solicitând crearea unei universități al cărei nucleu să fie tocmai Academia de Drept (mai existau în oraș Academia Teologică Ortodoxă și Academia Teologică Greco-catolică, dar care nu aveau statut de instituții de învățământ superior). Maniu a fost favorabil propunerii, dar constrângerile bugetare generate de criza economică au interzis materializarea acestei idei. În schimb, după cum s-a mai arătat, prin legea învățământului superior din 22 aprilie 1932, Academia de Drept din Oradea a fost integrată Universității din București, conferindu-i-se, totodată, dreptul de a organiza cursuri pentru doctorat.

În perioada cât academia a fost integrată Universității din București, aceasta avea 17 catedre, dar existau situații când un profesor deținea două catedre, și organiza cursuri pentru doctoratul în științele juridice și în științele politico-economice. În anul universitar 1932-1933, structura pe catedre a academiei era următoarea:

1. Catedra de drept comercial și cambial – Constantin Petrescu Ercea; 2. Catedra I de drept civil – Bogdan Ionescu; 3. Catedra II de drept civil – Alexandru C. Angelescu; 4. Catedra III de drept civil – Aurelian Ionașcu; 5. Catedra de drept roman – Tiberiu Moșoiu; 6. Catedra de drept penal – Iuliu

Hoványi; 7. Catedra de procedură penală – Iuliu Hoványi; 8. Catedra de statistică și finanțe – Andrei Sigmond; 9. Catedra de drept administrativ – Andrei Sigmond; 10. Catedra de drept bisericesc – Lazăr Iacob; 11. Catedra de istoria dreptului roman – Dumitru Mototolescu; 12. Catedra de procedură civilă – Victor G. Cădere; 13. Catedra de drept constituțional – Livius Lazăr; 14. Catedra de economie politică – George Strat; 15. Catedra de drept internațional public – George Sofronie; 16. Catedra de legislație agrară și industrială – Livius Lazăr, la care se adaugă o conferință de medicină legală.

Formula integrării academiei (după 1932 s-a numit facultate) în Universitatea din București nu a garantat supraviețuirea instituției bihorene. Existau tot mai multe voci în favoarea suprimării acestei instituții, pornind fie de la rațiuni bugetare (deși alocațiile bugetare prevăzute pentru Academia din Oradea erau ne semnificative), fie de la necesitatea consolidării Facultății de Drept a Universității din Cluj. În 1933, profesorii de la Academia din Oradea au reacționat printr-un memoriu în care demonstau documentat viabilitatea acestei instituții și rolul său național în vestul României. Din această ultimă perspectivă, memoriul avertiza că „suprimarea oricărei școli românești din regiunea graniței de vest este o pierdere gravă pentru românism, dar încă mai mult, suprimarea facultății din Oradea ar fi sigur interpretată și exploatată de adepții iredentismului și revizionismului maghiar ca o slăbire a voinței de stăpânire românească pe aceste pământuri, ca un semn

de capitulare”³³. Aceste argumente nu au putut stopa decizia de desființare a academiei. La ședința Consiliului Interuniversitar de la începutul lunii iunie 1934, influentul rector al universității clujene, Florian Ștefănescu-Goangă a pledat în favoarea fuziunii academiei cu Facultatea de Drept de la Cluj, care trecea printr-o serie de dificultăți și dispunea de un corp didactic inegal ca profesionalism, transfuzia cu profesorii de la academia condamnată, fiind văzută ca o soluție salutară.

Legea de fuziune a Academiei de drept din Oradea cu Facultatea de Drept din Cluj a fost publicată în „Monitorul Oficial” din 24 august 1934. Profesorii, studenții precum și patrimoniul academiei treceau la Facultatea de Drept de la Cluj (totuși, mai era prevăzut pentru toamna anului 1934 un examen de „lichidare” la Oradea). Puțin mai târziu, câțiva dintre foștii profesori de la Academia de la Oradea vor fi transferați la Facultatea de Drept a Universității din București.

Localurile și resursele financiare ale Universității

Spinoasa problemă a spațiului afectat procesului de învățământ a fost preluată din perioada anterioară Primului Război Mondial. În pofida fluctuațiilor economice care s-au manifestat în perioada interbelică, în această direcție s-au obținut realizări notabile. În vederea realizării acestor deziderate s-a înființat Fondul Universitar, alimentat cu numeroase donații, între care și unele provenind din partea unor profesori precum Victor Babeș, Ioan Cantacuzino, Nicolae Iorga, Gheorghe Marinescu, Gheorghe Gh. Longinescu.

În 1912, în momentul în care profesorul Constantin C. Arion era ministrul Instrucțiunii Publice iar Ermil Pangrati era rector, au început demersurile pentru lucrările de extindere a Palatului Universității.

La începutul anului 1912, ministrul l-a solicitat pe arhitectul Nicolae Ghika-Budești să accepte conducerea unei direcții a lucrărilor pentru construcția Palatului Universității din București³⁴. Lucrările încep în anul 1913, dar din cauza implicării României în război, acestea se suspendă în 1916. Lucrările vor fi reluate în 1921. Primele extinderi finalizate au fost localurile atribuite Facultății de Științe în partea de vest și nord-vest a universității, care a putut funcționa aici din 1926. În mare, localul consacrat Facultății de Filosofie și Litere era terminat în același an astfel încât, la 8 ianuarie 1927, cursurile facultății au putut fi inaugurate în

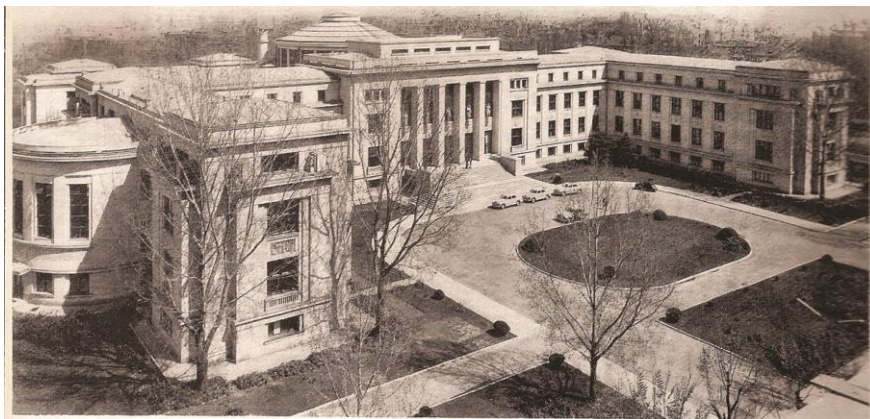
³³ *Memoriu cu privire la facultatea de drept Regele Carol al II-lea din Oradea*, Oradea, 1933, p. 9. Semnatarii textului erau: Constantin Petrescu-Ercea, Victor G. Cădere, Bogdan Ionescu, Lazăr Iacob, Eugeniu Speranția, George Strat, George Sofronie, Tiberiu Moșoiu, Aurelian Ionașcu, Alexandru Angelescu, Livius Lazăr. Interesant de remarcat este faptul că memoriul a fost semnat și de cei doi profesori maghiari de la academie, Iuliu Hoványi și Andrei Sigmond.

³⁴ Nicolae Noica, *Palatul Universității București*, în „Magazin istoric”, an XLIX, 2015, 2, pp. 14-18.

noile condiții³⁵. Lucrările la aripa de vest a palat al Universității – în fapt, completarea universității au debutat în 1926 și s-au localului inițial – s-a datorat și finanțării finalizat în 1929. Trenarea construirii noului intermitente.

Placa pusă cu ocazia inaugurării în 1926 a lucrărilor de extindere a Palatului Universității, situată în holul de marmură a Facultății de Filosofie și Litere. Azi dispărută, în locul acesteia fiind deschisă ușa de acces în curtea interioară a Universității

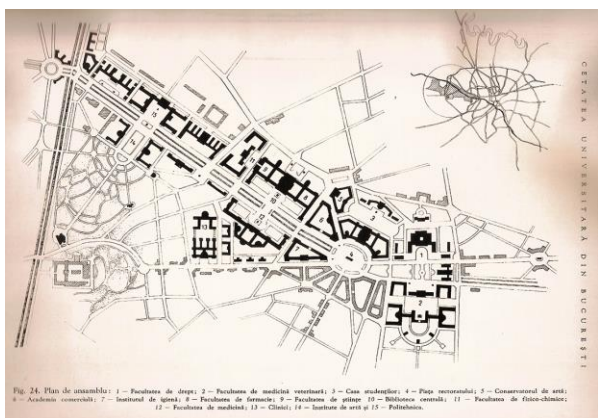

Universitatea din București

³⁵ Marin Popescu-Spineni, *Contribuțiuni la istoria învățământului superior. Facultatea de filosofie și litere din București. Istoric, bio-bibliografie, programe, regulamente, statistici, diagrame*, Cultura Națională, București, 1928, p. 58.

Cea mai gravă problemă era cea a localului Facultății de Drept frecventată de un număr imens de studenți. În 1928, decanul Facultății de Drept, Nicolae Bazilescu, reclama imperios edificarea unui palat propriu și solicita în acest scop exproprierea terenului pe care se afla casa Sutzu. Din anul universitar 1928-1929 a fost introdusă la Facultatea de Drept taxa de construcție. În fine, cu fondurile colectate, cu subvenții din partea regelui Carol al II-lea și a ministerului de resort, s-a construit în 1934-1936 impunătorul palat al Facultății de Drept, după proiectele arhitectului Petre Antonescu. Tot arhitectul

Petre Antonescu a ridicat în 1935, pe terenul destinat Cetății Universitare³⁶, clădirea Casei Studenților (mai târziu, sub regim comunist, Casa de cultură a studenților „Grigore Preoteasa”) cu fonduri provenind mai ales de la Stelian Popescu directorul ziarului „Universul”. În perioada dintre cele două războaie mondiale, s-au mai construit sau au fost lărgite și amenajate clădirile și anexele Facultății de Medicină veterinară, clădirea destinată unor laboratoare pentru secțiile de fizică și de științe naturale ale Facultății de Științe, în acoperirea cheltuielilor un rol important avându-l subscripțiile publice.

Planul Cetății Universitare din București,
elaborat de arhitectul Petre Antonescu

Casa Studenților, arhitect Petre Antonescu

³⁶ La 25 aprilie 1933 a fost adoptată „Legea pentru declararea de utilitate publică a expropriării în scop cultural al terenului cu clădiri aparținând statului și în folosința Regiei Autonome C.F.R.”. Prin această lege se acorda Universității din București un teren de 268493 mp, delimitat de Bulevardul Elisabeta, splaiul Gării Centrale (care nu s-a mai construit niciodată), strada General Angelescu, prelungirea străzii Berzei și calea Plevnei. Aici Universitatea din București urma să-și înalțe clădirile necesare, inclusiv cămine și cantine. De fapt, pe acest teren urma să se construiască Cetatea Universitară, unde s-ar fi concentrat majoritatea instituțiilor de învățământ superior din București.

Resursele financiare erau, în principiu, formate din trei categorii de venituri. Prima categorie era reprezentată de alocațiile bugetare fixate de ministerul de resort, care acopereau mai ales cheltuielile de personal. A doua categorie era formată din taxele obligatorii percepute de facultăți din care o cotă era reținută de rectorat. În anul universitar 1928-1929, la Facultatea de Drept erau instituite următoarele taxe universitare: taxa de frecvență pentru licență - 750 de lei/an, taxa de frecvență pentru doctorat - 1200 de lei/an, taxa specială de licență de 200 de lei/an și de doctorat de 500 de lei/an, taxa de bibliotecă - 100 de lei/an, taxa de construcții - 3000 de lei/an. La acestea se adăugau taxele de examene: 150 de lei pentru fiecare examen parțial de licență, 700 de lei pentru examenele de doctorat, 1000 de lei pentru diploma de licență, 1500 de lei pentru diploma de doctor. În cazul în care studentul în licență sau doctorandul erau respinși la examene, erau obligați să plătească alte taxe. La facultatea de medicină în același an universitar, taxele pentru acoperirea cheltuielilor materiale și pentru bibliotecă erau de 4000 de lei/an pentru studenții anilor I și II, de 2500 de lei/an pentru studenții anilor III și IV, de 1500 de lei/an pentru studenții anilor V și VI. Evident, separat erau prevăzute taxe de examene și o taxă de 500 de lei pentru susținerea tezei de Doctor în medicină. Pentru eliberarea diplomei, taxa era de 1000 de lei. Pentru examenul de docență, taxa era de 20.000 de lei, redusă la 17.000 de lei pentru personalul didactic al facultății care dorea să treacă un

astfel de examen. Pentru echivalarea diplomelor obținute în străinătate, taxa era de 5000 de lei (de altfel, toate facultățile aveau taxe pentru echivalarea diplomelor obținute în străinătate). La Facultatea de Farmacie, exista o taxă de înmatriculare în învățământul farmaceutic de 500 de lei, o taxă de 2000 de lei pentru acoperirea cheltuielilor materiale și de bibliotecă, plătită de studenții din stagiul universitar, taxă de examen de final de an de 500 de lei, taxă de examen de final de stagiul practic, tot de 500 de lei, o taxă pentru examenul de licență, 5000 de lei pentru echivalarea diplomelor obținute în străinătate. Taxele sunt stabilite de consiliile facultăților și uneori sunt înscrise în regulamentele acestora. În perioada interbelică, sistemul taxelor percepute la universitate a suscitât critici, uneori vehemente din partea studenților, chiar dacă, pentru a face suportabil acest sistem, era prevăzută posibilitatea de acordare a unor scutiri parțiale, mai rar totale, decise de consiliile facultăților, în favoarea studenților cu situații precare și rezultate onorabile la studii. În fine, a treia categorie de venituri era constituită din legate și donații, majoritatea fiind orientate spre susținerea tinerilor la studii universitare.

Prezentăm în continuare situația fundațiilor și legatelor de care a beneficiat Universitatea până la cel de Al Doilea Război Mondial³⁷:

1. Fondul Hillel, format din 1878.
2. Fondurile Benli Baici 1868.
3. Fondul Iosif Halfon din 1895.

³⁷ *Anuarul Universității din București. Avec supplément en français (listes du corps enseignant et la bibliographie des thèses de doctorat) 1940-1941, 1941-1942, București, 1943, pp. 67-81.*

4. Fondul Episcop Gherasim Timuș din 1905 pentru specializări în străinătate în teologie.
5. Fondul Arhimandrit Juvenalie Ghighianul din 1901.
6. Fondul Societății Române de Asigurări Generale din 1909.
7. Fondul Arhiepiscop Ghenadie din 1906.
8. Fondul Schiopescu.
9. Fondul Episcop Silvestru Bălănescu din 1899 (unul dintre cele mai substanțiale).
10. Fondul Janeta Herman din 1915.
11. Fondul Regele Carol I, instituit în 1915. Legatarul a lăsat pentru universitățile din București și Iași suma de 500.000 de lei. Prin înțelegerea dintre cei doi rectori, Universității din București i-au revenit 300.000 de lei.
12. Fondul Ion M. Procopescu din 1919.
13. Fondul cultural Nicolae Iorga, constituit în 1916.
14. Fondul și premiul Amintirii, instituit de Vasile Pârvan în 1920.
15. Fondul Teodor Stănescu din 1920.
16. Fondul Simion Simionescu din 1920.
17. Fondul Mina și lt. Ol. Simionescu din 1920.
18. Fondul Filip Corlătescu din 1920.
19. Legatul profesor dr. Stănculescu din 1920.
20. Donația Gheorghe V. Stârcea din 1922.
21. Fondul pentru imprimarea de cărți pentru studenți constituit în perioada când Gheorghe Gh. Mironescu a fost ministru al Instrucțiunii Publice (decembrie 1921 – ianuarie 1922).
22. Donația profesor dr. Ștefan Minovici din 1922.
23. Fondul Institutului Filarmonic Național din 1922.
24. Donația Alexandru Didy Florescu din 1922.
25. Fondul profesor Dragomir Demetrescu din 1923.
26. Fondul Vatra Mănăstirii Văcărești din 1921.
27. Donația Constantin C. Eftimiu.
28. Premiul Ion M. Procopescu din 1923.
29. Fondul Asistența Universitară.
30. Fondul profesor dr. I. Cornoiu din 1923.
31. Donația profesor dr. Dragomir Demetrescu.
32. Fondul profesor Valerian Urseanu din 1925.
33. Fondul profesor Gheorghe Gh. Longinescu din 1922.
34. Donația profesor dr. Ludovic Mrazek din 1925.
35. Donația Ecaterina I. C. Bolintineanu din 1925.
36. Donația Angela și profesor Alexandru Zaharia din 1926.
37. Legatul P. M. Racoviță din 1920.
38. Donația Emilia Sima Lebăda din 1914.
39. Fondul Cecilia și Basil Dimitropol din 1928.
40. Donația profesor Simion Mehedinți din 1928.
41. Fundația Ion Stănescu din 1928 (pentru fondarea unui cămin studentesc).
42. Donația dr. Elena Fiala din 1929.
43. Fondul Elena și Adriana, constituit de Nicolae Iorga din 1929.
44. Fondul Maria și Enache Anca din 1929.
45. Fondul profesor dr. I. Mihălcescu din 1930.
46. Fondul Dida Ioan din 1929.
47. Fondul Econom Constantin Nazarie din 1931.

48. Donația Mitropolitul Bucovinei Visarion din 1930³⁸.
49. Fondul Căminelor Studențești.
50. Fondul profesor Nicolae Dobrescu din 1931.
51. Fondul episcop Inocenție Kițulescu.
52. Donația profesor Dumitru Boroianu din 1932.
53. Donația Casa Studențească formată din subscripția publică inițiată de ziarul *Universul*.
54. Legatul Maria Dascalof din 1938.
55. Donația D. Ionescu din 1938.

După cum se constată, foarte multe donații și fundații se adresau studenților de la Facultatea de Teologie. De asemenea, numeroși profesori ai Universității din București au instituit fundații și fonduri din care urmau să fie întreținute sau să fie finanțate instituții de cercetare. În anul universitar 1939-1940, din donații și fonduri au fost acordate burse, premii și stipendii unui număr de 75 de studenți.

Cetatea Universitară din București, Piața Rectoratului (studiu de arhitect Petre Antonescu)

Corpul didactic al Universității. Sociabilitatea universitară. Publicații. Instituții de cercetare

Corpul didactic al Universității din București era constituit, în bună măsură, din reprezentanți renumiți ai științelor și culturii din România. Prin activitatea și rezultatele

cercetărilor în cadrul universității și institutelor din capitală, unii dintre profesorii universității pot fi comparați cu valoroși universitari din țările care aveau o

³⁸ Visarion Puiu a fost mitropolit al Bucovinei între 1935 și 1940.

bogată tradiție a învățământului superior. De altfel, numeroase cadre didactice ale universității bucureștene își făcuseră studiile, total sau parțial, în țările cu un învățământ universitar dezvoltat.

Pe măsura dezvoltării și diversificării, numărul cadrelor didactice de la Universitatea din București sporește considerabil. Prezentăm un tabel statistic referitor la dinamica personalului de predare (profesori, conferențieri, docenți).

Facultatea	1872-1893	1914-1915	1926-1927	1934-1935
Teologie	8	9	11	13
Drept	10	26	33	42
Litere și Filosofie	11	28	38	50
Științe	16	27	49	56
Medicină	23	83	104	85
Farmacie	-	-	13	14
Medicină Veterinară	-	-	14	17

În ceea ce privește totalitatea corpului didactic, în anul universitar 1918-1919 acesta cuprinde 166 de persoane pentru a ajunge în anul universitar 1937-1938 la 1036 de persoane. După aplicarea legii din 4 noiembrie 1938, numărul cadrelor didactice scade la 942. Per ansamblu, se constată o creștere a numărului de asistenți ca o consecință a noilor orientări din domeniul învățământului superior care acordau o pondere mai mare laturii aplicative. Creșterea considerabilă a numărului cadrelor didactice antrenate în învățământul superior a dus la necesitatea formării unor asociații profesionale capabile să apere interesele acestei categorii socio-profesionale și interesele învățământului universitar.

În 1917 s-a înființat la Iași, în condițiile dificile ale refugiului, *Asociația Profesorilor Universitari*, din inițiativa lui Dragomir Hurmuzescu. Primul congres s-a ținut la București în 1920 când a fost dezbătută necesitatea dezvoltării învățământului tehnic universitar. Un alt congres, ținut tot la București, în 1924, a confirmat existența unui birou permanent în capitală care urma să gireze problemele curente dintre congrese.

Președinte al acestui birou permanent a fost ales Dragomir Hurmuzescu. Printre acțiunile de răsunset ale Asociației Profesorilor Universitari se numără opoziția la proiectul unei legi a învățământului superior elaborat în 1930 (este vorba despre proiectul elaborat de Mihai Costăchescu, ministrul Instrucțiunii Publice) și care afecta autonomia universitară și în general învățământul superior, potrivit opiniei asociației³⁹.

Dragomir Hurmuzescu,
profesor la Facultatea de Științe

³⁹ Constantin A. Ghica, *Dragomir Hurmuzescu*, Editura Științifică, București, 1967, pp. 143-152.

Pentru a face față vulnerabilităților statutului lor, în 1919, asistenții universitari au creat *Asociația Asistenților Universitari din România*. Statutele asociației au fost discutate și aprobate în cursul adunării generale de la Iași din 26-27 octombrie 1929, iar în anul următor a fost recunoscută persoană juridică. Asociația era formată din grupul București (care îndeplinea și rolul de comitet central), grupul Iași, grupul Cernăuți și grupul Cluj. Scopul era apărarea intereselor morale și materiale ale acestui grup socio-profesional.

La 7 aprilie 1921 s-a creat la Cluj *Asociația femeilor universitare române* cu competențe în întreaga Românie. Scopurile acesteia constau din apărarea intereselor materiale, asistarea femeilor universitare și lupta feministă. Asociația era structurată pe 3 secțiuni: secțiunea școlară și educativă, secțiunea cooperăției intelectuale (prin care se acordau burse de studii în străinătate) și secțiunea asistenței sociale. Președinta asociației era Alice Grințescu.

În sfârșit, cu un marcat aspect sindical, exista *Asociația licențiaților universitari din România*, care dispunea de statute din 22 iunie 1928. Membrii acesteia trebuiau să fie licențiați de facultate sau de școala

superioară de stat. Printre scopuri amintim: facilitarea intrării și funcționării în învățământ, organizarea vieții culturale și științifice a aderenților, colaborarea cu asociațiile culturale existente, acordarea asistenței medicale și juridice membrilor, fondarea unei cantine și unui cămin la București, unde se găsea sediul. Din nefericire, activitatea acestor asociații este fragmentar cunoscută.

În perioada interbelică, rectoratul Universității a fost deținut de figuri universitare de valoare sub raportul operei științifice și al activității publice. Între 1915-1920, rector a fost Ion Athanasiu. Născut în 1868, Athanasiu s-a perfecționat în laboratorul de la Universitatea din Paris al savantului Charles Richet (1894-1898), a fost directorul adjunct al Institutului de fiziologie de la Boulogne sur Seine, o recunoaștere indiscutabilă a competențelor sale științifice, între 1902 și 1905, după care a preferat să revină în țară, unde devine profesor, din 1905, la Catedra de fiziologie generală și comparată a Facultății de Științe, până la decesul său, survenit în 1926. Este considerat în literatura de specialitate drept fondatorul fiziologiei moderne românești⁴⁰.

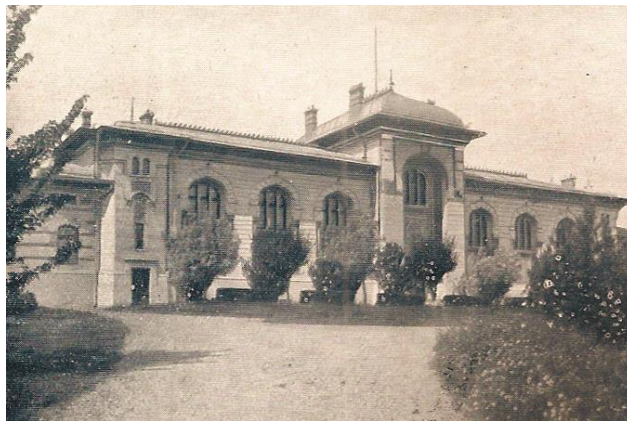
⁴⁰ Relațiile personale dintre universitari nu au fost mereu dominate de spirit irenic. O mostră a unei situații plasată la antipozi, este caracterizarea, asasină, făcută de Alexandru Tzigara-Samurcaș, lui Athanasiu. Este adevărat, situația lui Tzigara-Samurcaș după Primul Război Mondial, când este acuzat de colaboraționism, nu este dintre cele mai confortabile. În memoriile sale, directorul inamovibil al Fundației Universitare Carol I scrie: „În timpul războiului, rector era Ion Athanasiu, absolvent a 4 clase de seminar, nebacalaureat, ajuns veterinar și apoi, ca specialist în studiul unor anume viermi, profesor de fiziologie și, grație Partidului Liberal, chiar rector al universității”, cf. Alexandru Tzigara-Samurcaș, *Memorii III 1919-1930. Lupta vieții unui octogenar*, ediție îngrijită și prefață de C.D. Zeletin, București, 2003, p. 67.

Ion Athanasiu și colaboratorii săi de la Institutul de Fiziologie, 1915

Este urmat între 1920-1923 de Mihail Vlădescu. Născut în 1865, a studiat științele naturale la Paris, devine profesor de botanică la Universitatea din Iași în 1888, de unde se transferă în 1895 la universitatea din capitală. A fost profesor de botanică la Facultatea de Științe până la retragerea sa în 1936. Concomitent, în calitate de titular al catedrei de botanică, a fost directorul Institutului

Botanic. Are meritul de a fi inițiat publicarea primului periodic românesc de botanică – *Buletinul Erbarului Institutului Botanic din București* (1901-1904) – unde au publicat numeroși cercetători români, mai ales din domeniul botanicii. Mihail Vlădescu a ocupat și funcții publice importante, fiind între 1904 și 1906 ministru al Instrucțiunii Publice și ministru al Domeniilor (1921-1922). Moare în 1944.

Institutul Botanic distrus de bombardamentele aliate din aprilie 1944 care, în realitate, vizau Palatul Cotroceni și pe Regele Mihai

⁴¹ Vezi de exemplu Nicholas M. Nagy-Talavera, *Nicolae Iorga. A biography*, The Romanian Cultural Foundation, Iași, 1996, 533 pp.

Apare din nou în fruntea rectoratului Ermil Pangrati între 1923 și 1929. Născut în 1864 Pangrati este inginer diplomat al Școlii de Poduri și Șosele de la Paris și își începe cariera didactică în 1893 la Universitatea din Iași, ca profesor de geometrie. În 1894 este transferat la Universitatea din București, unde va funcționa ca profesor de geometrie descriptivă până la dispariția sa în 1931. A fost decan al Facultății de Științe și implicat în consolidarea Școlii Superioare de Arhitectură, unde a predat și a fost un timp directorul său. Și Pangrati a ocupat demnități guvernamentale, fiind un efemer ministru al lucrărilor publice, pentru care altminteri era foarte calificat, în 1912. În 1929 este ales rector al Universității Nicolae Iorga, cu o biografie binecunoscută⁴¹, iar după savantul istoric, în perioada 1932-1936, rector a fost doctorul Nicolae Gheorghiu, profesor la Facultatea de Medicină.

Născut în 1867, Nicolae Gheorghiu a fost mulți ani la specializare la Paris, unde a fost extern al spitalelor pariziene (1891-1894), intern (1895-1899) și în 1900 și-a susținut teza de doctorat în medicină. După ce devine în 1902 (sau 1903) docent în clinica obstetricală, din 1904 Gheorghiu ține un curs liber de semiologie chirurgicală, pentru ca apoi să devină profesor suplinitor (1912) și titular (1913) la Catedra de clinică obstetricală a Facultății de Medicină din București. Doctorul Nicolae Gheorghiu a fost

omniprezent în mișcarea medicală românească și chiar regională în perioada interbelică: director al Institutului Maternitatea din 1912 (situat în incinta spitalului Filantropia)⁴², fondator al *Revistei de obstetrică ginecologie și puericultură*, președintele *Societății de obstetrică, ginecologie și puericultură*, președintele *Societății de chirurgie*, președintele primelor 3 congrese naționale de chirurgie, obstetrică, ginecologie și urologie (1925, 1927, 1930), președintele *Asociației generale a medicilor din România*, președintele *Uniunii Medicale Balcanice* etc. Moare în 1954.

Nicolae Gheorghiu,
profesor la Facultatea de Medicină,
rector al Universității din București

⁴² În 1924, doctorul Gheorghiu creează *Societatea Prietenii Institutului Maternitatea*, care avea ca obiectiv strângerea de fonduri pentru dotarea unității medicale și pentru ajutorarea cazurilor sociale, ceea ce demonstrează că societatea românească avea suficiente tradiții care au permis acumularea unor reflexe filantropice, ce puteau suplini, într-o oarecare măsură, carențele statului.

În următorii patru ani, rectoratul este ocupat de Constantin Stoicescu, profesor de drept roman. Născut la București în 1881, Constantin Stoicescu, urmează studii la Facultatea de Drept de la Paris, unde își susține teza de doctorat în 1904. Revenit în țară, după o specializare la Berlin în drept roman, trece în 1907 examenul de docență în drept roman și în același an este numit profesor suplinitor de drept roman la Facultatea de Drept de la București, profesor titular din 1913. A fost decan al Facultății de Drept și senator al universității. Decedează în 1944.

Constantin Stoicescu, profesor
la Facultatea de Drept, rector al Universității

Universitatea din București a continuat să dețină rolul celui mai important centru de cercetare științifică și de formare a cadrelor cu pregătire superioară din țara noastră și a contribuit la ameliorarea prestigiului României în viața culturală și științifică internațională. Această realitate este demonstrată

și de numărul de periodice în limba română și în limbi de circulație internațională la care profesorii universității au avut un aport decisiv. Exemplificările următoare, deși selective, justifică afirmațiile de mai înainte (în paranteze indicăm anul apariției și directorul publicației, aproape toți profesorii ai Universității din București). La Facultatea de Filosofie și litere apăreau: *Bulletin Linguistique* (1933, Alexandru Rosetti), *Cercetări literare* (1933, Nicolae Cartoian), *Dacia* (1924, Vasile Pârvan), *Istros* (1934, Scarlat Lambrino), *Revista clasică* (1925, Nicolae I. Herescu), *Revista generală a învățământului* (1905, G.G. Antonescu), *Revista germaniștilor români* (1923, Simion Mândrescu), *Grai și suflet* (1923, Ovid Densușianu), *Revista istorică română* (1931, C.C. Giurescu), *Revue Historique du sud-est européen* (1924, Nicolae Iorga), *Revista istorică* (1915, Nicolae Iorga), *Revista de filosofie* (1923, Constantin Rădulescu-Motru), *Sociologie Românească* (1938, Dimitrie Gusti), *Studii italiene* (1935, Alexandru Marcu).

Facultatea de Științe edita: *Anuarul Institutului geologic al României* (1906, Ludovic Mrazek), *Buletinul de chimie pură și aplicată al societății române de chimie* (1923), *Buletinul Institutului Electrotehnic Universitar București* (1931), *Buletinul Societății de chimie din România* (1919), *Buletinul societății de geologie*⁴³ (1932, Ioan Simionescu), *Buletinul societății de științe fizice* (1892), *Buletinul societății naturaliştilor din România* (1933), *Bulletin mathématique de la société roumaine des sciences* (1926, Gheorghe Țițeica, Dimitrie Pompeiu)⁴⁴, *Anuarul Observatorului Astronomic*

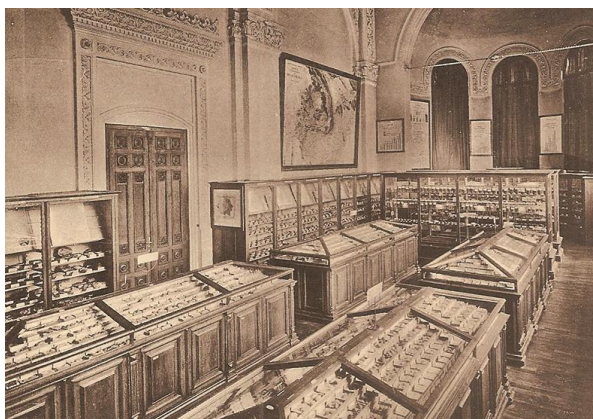
⁴³ În 1930, Ludovic Mrazek a înființat *Societatea română de geologie*.

⁴⁴ În 1933, Gheorghe Țițeica, Dimitrie Pompeiu, Victor Vâlcovici, Gheorghe Nichifor și Octav Onicescu vor crea *Asociația profesorilor de matematică din România*.

București (1943), *Notationes biologicae* (1933, Wilhelm F. Knechtel), *Revista Științifică V. Adamachi* (1910, prin colaborarea universităților din Iași și București), *Studii tehnice și economice* (din 1915 publicația Institutului geologic).

Profesorii Facultății de Medicină publicau următoarele periodice: *Analele Institutului de Patologie și Bacteriologie* (1888-1945, cu întreruperi), *Archives roumaines de pathologie experimentale et de microbiologie* (1928, Ioan Cantacuzino, Constantin Ionescu Mihăești, Alexandru Ciucă, Mihai Ciucă, apare la Paris), *Buletinul medico-terapeutic* (1924-1936), *Bulletin et mémoires de la société des hospitaux de Bucarest* (Daniel Danielopolu), *Bulletin de la société de Psychiatrie de Bucarest* (1924), *Ginecologie și obstetrică* (Constantin Daniel), *Mișcarea medicală românească* (1934), *Noua revistă medicală* (1929-1940, editată de Uniunea medicală franco-română), *Revista de chirurgie*, *Revista de medicină legală* (1936-1940, Mina Minovici), *Revista de obstetrică, ginecologie și*

puericultură (1920-1947, Nicolae Gheorghiu), *Revista română de O.R.L. și bronho-esofagoscopie* (1934), *Revista română de urologie* (1934), *Buletinul Societății de Radiologie și Electrologie medicală din România* (1932-1945), *Revista sanitară militară*, *Revista științelor medicale* (înființată de Ioan Cantacuzino în 1905), *România medicală* (1923-1944, Petre Tomescu), *Spitalul* (1881-1949, revista Societății studenților în medicină), *Revista română de medicină socială* (1931-1944, Gheorghe Banu), *Medicina infantilă* (1939, Titu Gane), *Tribuna medicală* (1933-1938, organ sindical). Sub auspiciile Facultății de Medicină Veterinară apăreau: *Arhiva veterinară* (1904), *Annales de l'Institut National Zootechnique* 1932-1950), *Avicultura* (1934-1946), *Biblioteca zootehnică*, *Colecția de sfaturi practice*, *Institutul național zootehnic – dare de seamă asupra activității institutului*, *Revista crescătorilor de animale* (1935-1941). La Facultatea de Farmacie se edita *Buletinul societății de științe farmaceutice din România* (1936-1942).

Sala colecțiilor,
Institutul Geologic al României

Institutul medico-legal, fondat de profesorul
Mina Minovici, demolat în anul 1985

Facultatea de Drept avea o vie activitate publicistică prin: *Jurisprudența generală* (1923-1948, Vintilă Dongoroz), *Revista de drept comercial și studii economice* (1934-1947, Gheorghe Tașcă), *Revue roumaine de droit privé* (1937-1940), *Revista de drept penal și știință penitenciară* (1922, Vespasian V. Pella), *Revista de drept public* (1926, Paul Negulescu), *Analele facultății de drept* (1939), *Pandectele Române* (1921-1948). Profesorii Facultății de Teologie își valorificau contribuțiile la revista *Studii Teologice* (1929-1940) și prin revista *Raze de Lumină* (1929-1938), scoasă de studenții teologi. După adoptarea legii învățământului superior din 1932, Universitatea din București a avut abilitatea de a decerna titlul de doctor honoris causa. Simptomatic pentru orientarea generală a României, prima personalitate străină care a primit titlul de doctor honoris causa al Universității din București a fost Sebastien Charléty (1867-1945), istoric, rectorul Universității din Paris, la 23 noiembrie 1934.

O preocupare constantă în perioada interbelică a fost manifestată în direcția pregătirii pedagogice a viitoarelor cadre didactice din învățământul normal, gimnazial și liceal. La 9 aprilie 1925 s-a înființat Secția Pedagogică Universitară pe lângă Universitatea din București, care avea misiunea de a pregăti profesori pentru școlile normale și gimnaziale din mediul rural. Secția primea 60 de învățători și institutori care urmau un an pregătitor, la finalul căruia depuneau un examen echivalent cu bacalaureatul și care aveau dreptul de a se înscrie la Facultatea de Filosofie și Litere sau la cea de Științe. Pentru pregătirea pedagogică, aceștia trebuiau să urmeze cursurile seminarului pedagogic

universitar. Pe timpul studiilor, ei primeau salariul de la catedră⁴⁵.

La 11 noiembrie 1938 apare legea pentru înființarea Școlilor Normale Superioare, care urmau să se organizeze pe lângă universitățile din București, Iași și Cluj. Scopul acestora era de a forma profesori pentru gimnaziile și liceele teoretice, comerciale și industriale, pentru școlile normale și seminariile. Directorii acestor școli erau profesori universitari. Școala Normală Superioară avea 3 secții: literară, științifică și juridico-economică. Elevii acestor școli erau bursieri ai statului și erau recrutați din ultimul an al facultăților și academiilor comerciale. Durata cursurilor era de 3 ani, dar în primul an aceștia trebuiau să-și treacă examenul de licență, în caz contrar fiind exmatriculați. În următorii 2 ani parcurgeau diverse cursuri și efectuau practică pedagogică. După absolvirea cursurilor, susțineau un examen de capacitate și erau repartizați la unități școlare în ordinea clasificării mediilor. Prin legea din 1938, seminarul pedagogic universitar dispărea, transformat în liceu de aplicație.

Enumerarea selectivă a cadrelor didactice care prin activitatea lor au conferit valoare primei universități a țării, în perioada interbelică, este edificatoare chiar dacă există riscul diluării meritelor științifice ale unora și valorizării nemeritate ale altora. Ierarhiile se pot stabili doar în cadrul fiecărei specialități în parte, prin evaluare individuală, de către profesioniștii domeniului. Această enumerare nu se limitează doar la corpul didactic universitar, ci și, în anumite ocazii, la cel ajutător.

⁴⁵ C.G.R., vol. XV-XVI, pp. 330-334.

Emanoil N. Antonescu,
profesor la Facultatea de Drept

Istrate Micescu,
profesor la Facultatea de Drept

George Plastara,
profesor la Facultatea de Drept

Petre Missir,
profesor la Facultatea de Drept

Vespasian V. Pella,
profesor la Facultatea de Drept

La Facultatea de Drept⁴⁶, care continua să fie frecventată de un număr disproporționat de mare de studenți, s-au remarcat⁴⁷: Petre Misir, Iacob Negruzzi, Ștefan G. Longinescu, Ioan Peretz, Mircea Djuvara, Gh. Gh. Mironescu, George Fotino, Constantin Stoicescu, Paul Negulescu, Anibal Teodorescu, frații Constantin și Mihai Rarincescu, Alexandru Cerban, Eugen Herovanu, Ion N.

Fințescu, Vintilă Dongoroz, Gheorghe Tașcă, Alexandru Vălimărescu, Vespasian V. Pella, Victor Bădulescu, Constantin Dissescu, Dimitrie Gălășescu-Pyck, Gheorghe Leon, Alexandru Otetelișanu, Constantin Sipsom (sau Sipsomo), Nicolae Titulescu, Istrate Micescu, George Plastara, Constantin Stoeanovici, George Meitani, Nicolae Corodeanu, Grigore Dimitrescu, George Strat,

⁴⁶ Decanii Facultății de Drept, în perioada analizată, au fost următorii: Petre Missir (1915-1923), Gheorghe Gh. Mironescu (1923-1927), Nicolae Bazilescu (1927-1934), Constantin Stoicescu (1934-1936), Emanoil Antonescu (1936-1938).

⁴⁷ Enumerarea profesorilor facultăților Universității din București trebuie coroborată cu radiografia instituției din anul universitar 1937-1938.

Constant Georgescu, Emanoil Antonescu, Demetriu Negulescu, Nicolae Basilescu, Iulian Teodorescu, Jean Vermeulen, Mihail Pașcanu, Vasile Dimitriu etc.

Regulamentul facultății din aprilie 1936 stabilea existența aici a două secțiuni, cea juridică, pentru cariere în magistratură și avocatură, și cea politico-economică, pentru cariere în domeniile administrației, diplomației, jurnalismului. Firește, se listau materiile care se studiau la fiecare secție. Facultatea elibera diplome de licență și de doctorat. Studiile de licență durau 4 ani, iar cele de doctorat 1 an. Admiterea la facultate se făcea pe baza unui examen. Regulamentul stabilește și taxele care urmau să fie plătite, inclusiv taxa de construcție care acum era înlocuită cu una de

întreținere⁴⁸. Studenții care trecuseră majoritatea examenelor cu bilă albă (calificativele erau bilă neagră - nesatisfăcător, bilă roșie - satisfăcător, bilă roșie-albă - bine, bilă albă - foarte bine) erau scutiți de taxe dacă probau starea lor de paupertate. Frecvența era obligatorie, iar nepromovarea examenelor unui an de studiu timp de doi ani atrăgea exmatricularea studenților. Examenele se puteau promova în cursul celor trei sesiuni prevăzute în iunie, octombrie-noiembrie și ianuarie-februarie. Mai multe articole se referă la condițiile pentru obținerea titlului de doctor, între care acordarea pentru teză - care trebuia să aibă minimum 30 de pagini! - a minimum trei bile albe din partea comisiei compusă din cinci profesori, titulari sau agregați⁴⁹.

Universitatea din București, aula mare

⁴⁸ Între taxe se regăsesc: 100 de lei pentru bibliotecă, 100 de lei pentru susținerea unui examen din ciclul licență, 700 de lei pentru un examen de doctorat, 1000 de lei pentru eliberarea diplomei de licență, 1500 de lei pentru eliberarea diplomei de doctor.

⁴⁹ C.G.R., XXII, pp. 491-502.

Pe lângă Facultatea de Drept au funcționat, începând din 1931, un *Institut de drept penal* și un *Institut de drept public*. Spre ilustrare, analizăm succint organizarea Institutului de drept penal. Diligențe în vederea înființării acestuia au fost întreprinse încă din 1928. Oficial s-a creat în urma promulgării Înalțului Decret Regal din 2 decembrie 1931. Prin statut, directorul institutului era titularul Catedrei de drept penal (Iulian Teodorescu). Se prevedea existența unui consiliu profesoral format din profesorii de drept penal de la universitățile românești, dintr-un profesor de medicină legală și un profesor de psihiatrie. În calitate de cursanți se puteau înscrie doctorii în Drept și Medicină, licențiații în Drept, studenții Facultății de Drept care au susținut examenul de drept penal și procedură penală, studenții mediciniști promovați în anul IV. Studiile durau minimum un an. Diploma institutului se putea obține în urma susținerii unui examen compus dintr-o probă scrisă, o probă orală și un memoriu-studiu aprofundat. În 1932, la Institutul Superior de științe penale se predau următoarele materii: drept penal (Iulian Teodorescu, Ion Ionescu-Dolj, excepționalul președinte al Consiliului Legislativ, Vintilă Dongoroz), drept penal internațional (Vespasian V. Pella), procedura penală aprofundată (Gheorghe Vrăbiescu), criminologia (Ion Rădulescu), medicina legală (Nicolae

Minovici), psihiatria (C.I. Parhon), știința penitenciară (Traian Pop), poliția științifică (Victor G. Cădere, Eugen Bianu). În 1933, Nicolae Bazilescu declara că există intenția creării la Facultatea de Drept de noi institute de drept roman⁵⁰ de drept privat, de drept public, de economie politică și finanțe, care au rămas însă în stadiul de proiect.

Constantin I. Parhon,
profesor la Facultatea de Medicină

La Facultatea de Filosofie și Litere⁵¹ și-au desfășurat activitatea: Dimitrie Onciul⁵², Ioan Ursu, Vasile Pârvan, Ioan Bianu, Dimitrie Gusti, Tudor Vianu, Traian Herseni, Mircea Vulcănescu, Henri H. Stahl, Mircea Florian, Georghe Vâlsan, Gheorghe Gh. Antonescu, Iosif I. Gabrea, Constantin Rădulescu Motru, P.P. Negulescu, Nae Ionescu, Nicolae

⁵⁰ Se pare, totuși, că începuse să funcționeze un Institut de drept roman, condus de Constantin Stoeanovici.

⁵¹ Vezi pe larg Adina Berciu-Drăghicescu, *Facultatea de Litere a Universității din București. 150 de ani de învățământ filologic românesc 1863-2013. Tradiție și valoare*, București, 2013, 2 volume.

⁵² Decan în 1919-1923, urmat de Dimitrie Evolveanu (1923-1925), Charles Drouhet (1925-1927), Ion Bianu (1927-1928), Nicolae Iorga (1928-1929), Dimitrie Gusti (1929-1932), Constantin Rădulescu-Motru (1932-1940).

I. Herescu, Dionisie Pippidi, Alexandru Rosetti, Mihail Dragomirescu, Ovid Densușianu, Ioan A. Candrea, Dimitrie Caracostea, Nicolae Cartoian, Nicolae Georgescu-Tistu, Basil Munteanu, Iuliu Valaori, Dimitrie Evolceanu, Alexandru Marcu, Ioan Andrieșescu, Scarlat Lambrino, Gheorghe Oprescu,

Nicolae Iorga, Gheorghe I. Brătianu, Constantin C. Giurescu, Petre P. Panaitescu, Theodor Capidan, Tache Papahagi, I.D. Ștefănescu, Petru Cancel, Simion Mândrescu, George Murnu, Ilie Rădulescu-Pogoneanu, Simion Mehedinți, Demostene Russo, Dimitrie Evolceanu, Ramiro Ortiz, Charles Drouhet etc.

Dimitrie Gusti,
profesor la Facultatea de
Filosofie și Litere

Simion C. Mândrescu,
profesor la Facultatea de
Filosofie și Litere

Nicolae Cartoian,
profesor la Facultatea de
Filosofie și Litere

George Vălsan,
profesor la Facultatea de
Filosofie și Litere

81 Nicolae Iorga și Gheorghe I. Brătianu
în timpul Congresului Internațional de Studii Bizantine,
București, 1924

În perioada dintre cele două războaie mondiale, facultatea a avut nu mai puțin de trei regulamente intrate în vigoare în 1924, 1930 și 1937. Conform ultimului, din decembrie 1937, durata studiilor pentru licență era de patru ani, iar pentru doctorat de doi ani. Facultatea elibera diplome de licență în următoarele specialități: filozofie, filologie clasică, filologie modernă, istorie și istorie-geografie. Pentru ciclul licență existau două tipuri de examene, parțiale și de licență, materiile fiind stabilite în funcție de secția la care era înscris studentul. Studenții care doreau o carieră în învățământ erau obligați ca timp de un an să urmeze cursurile de pedagogie pe care le asigurau cele două catedre ale facultății și activitățile seminarului pedagogic universitar. Examenele de licență constau dintr-o probă scrisă și una orală la trei materii la alegere și, desigur, susținerea unei teze. Dacă în cursul a șase sesiuni succesive, examenul scris nu era promovat, studentul pierdea dreptul de a se mai prezenta la facultatea din București. În regulamentul mai erau prevăzute sancțiunile împotriva studenților și se stipula că bursele, cu fonduri din bani publici, se acordau pe baza unui concurs în fața unei comisii⁵³.

Cadrelle didactice de la această facultate au întemeiat și dirijat o serie de institute care favorizau cercetări sistematice în domenii noi ale cunoașterii.

Un loc important îl ocupă sociologia, dominată de fascinanta figură a lui Dimitrie Gusti, principalul inspirator al programelor sociale din deceniile trei-cinci. La Facultatea de Litere și Filosofie a funcționat o conferință de sociologie între 1904 și 1912, deținută

de Dimitrie Drăghicescu, apoi de Ilie Rădulescu-Pogoneanu. În 1920, este transferat de la Universitatea din Iași, Dimitrie Gusti. Acesta a pus bazele *Institutului Social Român*, care, din anul 1925, a început să organizeze cercetarea concretă pe teren. La acest institut s-a format o întreagă pleiadă de sociologi români, care a activat cu rezultate notabile până în 1948, când regimul comunist a interzis învățământul sociologic. *Institutul Social Român*, publica prestigioasa revistă *Arhiva pentru știință și reformă socială*, care apărea din 1919.

Simion Mehedinți,
profesor la Facultatea de Filosofie și Litere

Alexandru Rosetti a organizat în 1928 un laborator de fonetică experimentală dotat cu o fonotecă, iar în 1937 a pus bazele *Institutului lingvistic*.

De mai mulți ani funcționa la facultate un institut de literatură. Conform statutului din 1922, institutul își propunea promovarea cercetărilor literare, cultivarea gustului literar al publicului, sprijinirea producției literare „în concordanță cu idealul cel mai

⁵³ C.G.R., XXV, partea a II-a, pp. 2316-2331.

înalt artistic”. Ambițiosul plan al institutului prevedea crearea unei biblioteci, publicarea de ediții critice, traduceri, organizarea de cursuri, seminarii, conferințe și ședințe literare, instituirea de premii. Institutul era condus de un comitet din care trebuiau să facă parte decanul facultății, rectorul și ministrul Instrucțiunii Publice. Președintele institutului era Mihail Dragomirescu. În acest caz, ca de altfel și în alte situații, inițiativele interne ale universității preludau intervenția legislatorului, care dovedea mai multă inerție, fiind vorba și despre mize financiare. Astfel, la 21 martie 1926, apare legea pentru înființarea Institutului de literatură și bibliografie, pe lângă Facultatea de Litere din București, condus de titularul cursului de literatură română și estetică literară. Institutul avea un director, care primea o indemnizație de 3500 de lei lunar, și un subdirector, care primea 3000 de lei. Practic, funcționarea institutului era asigurată prin alocațiile venite de la ministerul de resort.

În același an, a fost înființat Institutul de Studii Bizantine, prin legea din 29 martie, care era pus în subordinea Ministerului Instrucțiunii. Institutul trebuia să organizeze misiuni științifice, să creeze o bibliotecă de specialitate și să publice lucrări originale. Conducerea era asigurată de un consiliu format din profesorii titulari de bizantinologie, arheologie, istorie universală și istoria românilor de la universitățile din țară, care,

la rândul său, alegea un comitet din care va fi desemnat directorul⁵⁴.

Mihail Dragomirescu,
profesor la Facultatea de Filosofie și Litere

În 1935 (după alte informații, 1936) Dimitrie Caracostea, succesorul lui Ion Bianu la Catedra de istoria literaturii române, a întemeiat *Institutul de istorie literară și folclor*, iar titularul Catedrei de limba și literatura latină, Nicolae I. Herescu, a fondat *Institutul de studii latine*⁵⁵. Institutul de istorie națională organizat de mai mulți ani de C.C. Giurescu, a primit recunoașterea legislativă abia în 1942. Tot la această facultate a fost înființat în 1932 învățământul bibliologic ținut de Nicolae Georgescu-Tistu, specialist recunoscut în domeniul biblioteconomiei (mai târziu o secție de biblioteconomie a funcționat la Facultatea de Filologie între 1954-1958). În decembrie 1941 s-a creat *Institutul de istoria*

⁵⁴ Nu trebuie confundat cu Institutul Francez de Studii Bizantine, creat în 1897 la Constantinopol și obligat să se relocheze în 1937, după ce Atatürk a dispus desființarea tuturor școlilor și instituțiilor culturale străine din Turcia republicană, la București, într-o clădire ce aparținea episcopiei greco-catolice de Oradea, situată în spatele ambasadei Franței.

⁵⁵ Institutul, lansat printr-o conferință radiofonică a lui Herescu, la 11 noiembrie 1937, își propunea difuzarea culturii clasice, promovarea învățământului clasic în școli, trezirea interesului pentru cultura latină.

artei, care coordona activitatea profesorilor Gheorghe Oprescu, Ioan Andrieșescu și I.D. Ștefănescu, ultimul provenit de la Universitatea din Cernăuți.

Un rol important în perfecționarea post-universitară în domeniile socio-uman și artistic l-au avut școlile române din Franța și de la Roma⁵⁶ înființate în 1920, în urma demersurilor lui Nicolae Iorga. Acesta a fost până în 1940 directorul Școlii Române din Franța (în localitatea Fontenay-aux-Roses, la sud de Paris), instituție care a format numeroși specialiști în domeniul istoric, filologic și artistic. Școala edita publicația *Mélanges de l'Ecole Roumaine en France* (1923-1936). Primul director al Școlii Române de la Roma a fost Vasile Pârvan. Școala din capitala Italiei a fost inaugurată în 1922 și a dispus puțin mai târziu de un local construit după proiectele lui Petre Antonescu. Elevii școlii

editau două publicații: *Ephemeris Dacoromana* (1923-1935) și *Diplomatarium Italicum* (1925-1940). Numeroși arheologi români s-au format în ambianța inegalabilă a Antichității latine din capitala Italiei. În 1928, foștii membri ai școlii române de la Roma au întemeiat *Societatea academică „Vasile Pârvan”*, care organiza anual „Zilele Vasile Pârvan”. La Venetia, într-un imobil achiziționat de Nicolae Iorga, a fost inaugurată Casa Romena, în aprilie 1930, în prezența savantului, care trebuia să organizeze activitățile de specializare și cercetare a studenților și absolvenților școlilor de comerț și meserii din România.

Pe lângă cele două școli de la Roma și Fontenay-aux-Roses, care au avut un rol remarcabil în pregătirea specialiștilor în domenii socio-umane, România a mai dispus de centre culturale în străinătate, de mică anvergură, a căror activitate este încă

Accademia di Romania din Roma, intrarea principală

⁵⁶ Mihai Bărbulescu, Veronica Turcuș, Iulian M. Damian, *Accademia di Romania din Roma 1922-2012*, Roma, 2012.

superficial cunoscută. La sudul Dunării, în Bulgaria, a funcționat un Institut Român la Sofia, care ar fi fost fondat în 1934 și care cuprindea o școală primară, înființată încă din 1895 și un liceu cu un local construit de statul român în 1933-1934. Institutul trebuia, pe lângă prezervarea identității naționale a românilor din Bulgaria, să gestioneze propaganda românească în țara vecină. Directorul acestui institut a fost Constantin Velichi, mai târziu profesor la Facultatea de Istorie a Universității din București. După Al Doilea Război Mondial, autoritățile române au cedat aceste instituții statului bulgar în schimbul cedării unui teren la Sofia pentru construirea localului ambasadei României. Prin legea din 1 august 1938, a fost creat Institutul Român din Albania, care era consacrat cercetărilor arheologice, istorice și

filologice, institutul fiind o „chezășie a identității de obârșie și a raporturilor de prietenie ce unesc națiunea noastră cu cea albaneză”⁵⁷. Institutul, cu sediul la Saranda, urma să dispună de un local pe care trebuia să-l construiască statul român, pe terenul pe care regele Zogu l-a donat lui Nicolae Iorga. Conducerea institutului aparținea viager directorului Institutului pentru Studiul Istoriei Universale, adică lui Iorga. După moartea acestuia, conducerea institutului a revenit lui Dumitru Berciu, viitor profesor al Facultății de Istorie.

În momentul în care se profila pentru România, ca singură șansă de supraviețuire, necesitatea de a deveni satelit al Germaniei – cel puțin aceasta a fost soluția la care s-a oprit clasa politică atunci – ca un gest de captare a bunăvoinței, a fost creat la 17 august 1940,

Întâlnirea dintre Carol al II-lea și liderul Germaniei naziste, 1938

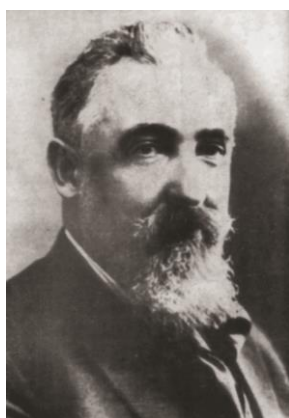
⁵⁷ C.G.R., vol. XXVI, partea a II-a, p. 1317.

Institutul Român din Germania. El era dedicat coordonării și intensificării relațiilor culturale bilaterale, coordonării bursierilor români din această țară, organizării de schimburi de studenți și profesori, gestionării propagandei românești aici, organizării de expoziții, conferințe, editării unor publicații; în esență, misiunile clasice ale unui institut cultural. Inițial, era în subordinea Ministerului de

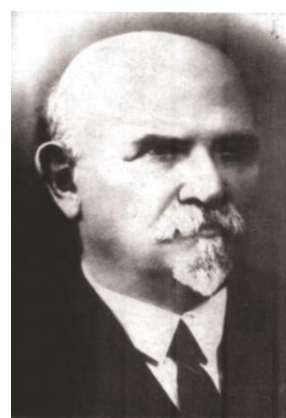
Externe care-i asigura finanțarea, dar, din 1941, a trecut sub conducerea subsecretariatului de stat pentru presă și propagandă de pe lângă Consiliului de Miniștri (institutul trebuia să combată și propaganda maghiară în Germania). Directorul acestui institut era profesorul Sextil Pușcariu. Localul institutului (care era închiriat) a rămas cu toate bunurile în zona britanică de ocupație⁵⁸.

Gheorghe Țițeica
la începutul carierei sale,
la Facultatea de Științe

Ion Simionescu,
profesor la Facultatea de Științe

Ludovic Mrazec, profesor la
Facultatea de Științe, fondator al
Institutului Geologic al României

Constantin Miculescu,
profesor la Facultatea de Științe

Dimitrie Voinov,
profesor la Facultatea de Științe

⁵⁸ Vezi, pentru un debut de cercetare a acestei instituții, Daniela Olărescu, *Sextil Pușcariu – președintele Institutului Român din Germania: un subiect tabu?*, în „Revista Arhivelor”, 2009, pp. 175-186.

Printre cadrele didactice care au activat la Facultatea de Științe⁵⁹ sunt de amintit numele lui Traian Lalescu, Ermil Pangrati, Emanuel David, Gheorghe Țițeica, Gheorghe Vrânceanu, Octav Onicescu, Aurel Angelescu, Alexandru Ghika, Alexandru Pantazi, Victor Vâlcovici, Constantin Pârvulescu, Constantin Popovici, Gheorghe Demetrescu (primul doctor în matematică al Universității din București, în 1915), Anton Davidoglu, Constantin Drâmbă, Eugen Bădărău, Gheorghe Manu, Dumitru Bungețianu, Constantin Miculescu, Radu Grigorovici, Ion G. Popescu, Constantin Stătescu, Eugen Angelescu, Alexandru Zaharia, Negoită Dănăilă, Ion Athanasiu, Nicolae Gavrilescu, Ion Steopoe, Andrei Popovici-Biznoșeanu, Wilhelm Knechtel, Ion Popescu-Voitești, Mihail Vlădescu, Sava Atanasiu, Dragomir Hurmuzescu, Ludovic Mrazec, Dimitrie Călugăreanu, Ioan Grințescu, Aurel Crăifăleanu, Emanoil C. Teodorescu, Ion Simionescu, Sabba Ștefănescu, Constantin Brătescu, Vintilă Mihăilescu, Sava Atanasiu, Dobre Ionescu-Bujor, Dimitrie Pompeiu, Mihail Gușuleac, P.P. Stănescu, Constantin Bogoescu, Dan Giușcă. Militade Filipescu, Nicolae A. Rădulescu, Ioan Conea, Raul Călinescu, Nicolae Coculescu, Simion Radian, Dimitrie Voinov, Ștefan Minovici, George Gh. Longinescu etc.

Potrivit regulamentului Facultății de Științe din 10 aprilie 1926, Facultatea de Științe avea următoarele secțiuni: științe matematice, științe fizico-chimice, științe naturale, electrotehnică, chimie industrială,

chimie agricolă și alimentară. Facultatea elibera mai multe tipuri de diplome: de licență generală, de inginer electrician, de inginer chimist, de doctor și certificate de audiență. La rândul ei, diploma de licență putea fi în științele matematice, în științele fizico-chimice și în științe naturale. Durata studiilor pentru licență era de 3 ani, pentru diploma de inginer de 4 ani și pentru doctorat de minimum 2 ani. Studenții care postulau pentru o diplomă de inginer trebuiau să facă un stagiu de 3 luni într-o uzină electrică, cei de la secția electrotehnică, și într-un stabiliment industrial, cei de la secția chimie industrială. Studenții care se destinau carierei în învățământul secundar trebuiau să urmeze activitățile seminarului pedagogic universitar. La Facultatea de Științe se puteau obține și titlul de doctor de la cele patru secții și de doctor inginer electrician, doctor inginer chimist industrial și doctor inginer chimist în specialitatea chimie agricolă și alimentară. Condițiile pentru a obține acest titlu erau prezentarea unei teze originale după ce candidatul lucrase minimum doi ani sub îndrumarea unui profesor și o probă orală asupra unor subiecte care erau comunicate candidatului cu cel puțin 15 zile înainte de examen. Printre restricțiile prevăzute de regulament erau: un student putea figura în matricolele facultății maximum 6 ani pentru licență și 8 ani pentru diploma de inginer; un student putea fi înmatriculat pentru maximum două licențe, iar dacă era înscris la o altă facultate, numai la o licență⁶⁰.

⁵⁹ Decanii facultății au fost Mihail Vlădescu (1915-1919), Gheorghe Țițeica (1919-1923), Ermil Pangrati (1923), Constantin Miculescu (1923-1927, 1928), Sabba Ștefănescu (1927-1928), Nicolae Coculescu (1928-1932), Dragomir Hurmuzescu (1932-1937), Anton Davidoglu (1937-1940).

⁶⁰ C.G.R., XV-XVI, pp. 278-291.

Integrate Facultății de Științe, au desfășurat activitate de cercetare o serie de institute, care acordau diploma de ingineri universitari. Astfel, *Institutul Electrotehnic Universitar*, condus de Dragomir Hurmuzescu continuă activitatea sa pe baza regulamentului din 7 iunie 1916, apoi conform regulamentelor stabilite de comisia franco-română la Paris în

1917-1918. În 1919, atât studenții institutului electrotehnic, cât și ai celui de chimie industrială au solicitat obținerea titlului de inginer, ceea ce s-a realizat în urma unor demersuri ale universității din 1920. Din 1921, Institutul Electrotehnic Universitar dispunea de litografie proprie. Cursurile la acest institut durau 4 ani.

Frecvența Institutului Electrotehnic Universitar

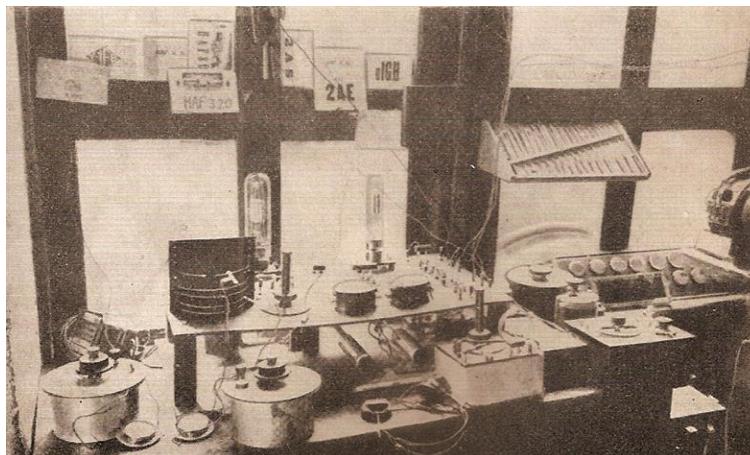
An universitar	Înscriși
1913-1914	21
1914-1915	52
1915-1916	163
-	-
1917-1918	27
1918-1919	165
1919-1920	181
1920-1921	211

La 30 septembrie 1915 s-a înființat *Societatea Studenților Institutului Electronic Universitar din București*, care avea ca președinte de onoare pe însuși Dragomir Hurmuzescu. Negoiță Dănăilă pusese bazele *Institutului de chimie industrială*, care a fost recunoscut oficial în 1919. În perioada 1919-1930, acest institut a fost frecventat de 3634 de studenți. Alexandru Zaharia, titularul Catedrei de chimie agricolă și alimentară între anii 1900 și 1937, a creat *Institutul de chimie agricolă și alimentară*, care avea multiple scopuri: didactice, cercetare științifică, expertize și analize de control. Institutul avea mai multe secții, precum: chimie agricolă și industrii agricole, chimie alimentară și analize de ape minerale, fermentații și microbiologie agricolă, chimie fizică aplicată la sol și biologie, expertize alimentare și de produse industriale.

Institutul avea bibliotecă proprie. Între 1925-1934 au urmat cursurile și lucrările practice ale institutului 648 de studenți și în intervalul 1924-1934 au fost elaborate și susținute 17 teze de doctorat. Institutul era abilitat pentru acordarea titlurilor de inginer chimist și doctor inginer.

Printre realizările deosebite obținute la Facultatea de Științe se numără contribuția decisivă a Institutului Electrotehnic Universitar la crearea radiofoniei românești, primele emisiuni radiofonice fiind realizate cu ajutorul specialiștilor care lucrau în cadrul acestui institut. De asemenea, membrii institutului au contribuit la înființarea la 22 decembrie 1927 a *Societății de difuziune radiotelefonice*⁶¹. În mai 1930, institutul emitea programe pe lungime de undă scurte care erau recepționate în întreaga țară, ceea ce constituia o performanță pentru acele timpuri.

⁶¹ Președintele acesteia a fost ales Dragomir Hurmuzescu.

Primul post de radio-emisie pe unde scurte construit la Institutul Electrotehnic

În perioada interbelică, problemele învățământului tehnic superior, în condițiile în care industrializarea devenea o politică tot mai mult promovată de unele forțe politice și de mediile economice și științifice, au fost intense dezbătute, de multe ori pe ton polemic. Comisia din 1919, care s-a ocupat de reorganizarea învățământului superior, a statuat ca științele pure să fie apanajul universităților, în vreme ce științele aplicate urmau să se concentreze în școlile tehnice superioare. Prima consecință a acestei decizii, cum s-a văzut, a fost transformarea Școlii de Poduri și Șosele din București în Școală politehnică și crearea la Timișoara a unei a doua școli politehnice.

După 1920, instituția care a militat pentru concentrarea învățământului tehnic superior și reglementarea strictă a formării inginerilor a fost Școala Politehnică bucureșteană. Aceasta a criticat sever existența atât la București, cât și la Iași a

unor institute universitare care eliberau diplome de ingineri (ingineri universitari cum sunt desemnați prin legea Iorga din 1932). Ca atare, în 1934 a fost elaborat un proiect de lege pentru concentrarea învățământului tehnic superior, care a fost votat de Camera Deputaților, dar a fost blocat la Senat. Acest proiect, în ceea ce privește Universitatea din București, prevedea trecerea institutelor electrotehnic și de chimie industrială la Școala Politehnică din București și a Institutului de chimie agricolă și alimentară la Academia de Înalte Studii Agronomice.

Propunerile, de altfel logice, ale Școlii Politehnice din București⁶², sprijinite de instituția omoloagă de la Timișoara și de diverse organizații nonguvernamentale, precum Asociația Generală a Inginerilor din România, asociațiile inginerilor diplomați de la cele două școli politehnice etc., au obținut o victorie majoră prin legea de raționalizare

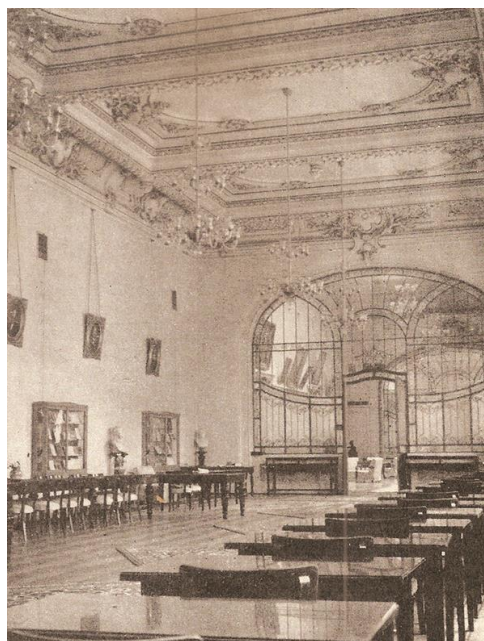
⁶² *Memoriu relativ la concentrarea învățământului tehnic superior întocmit de Școala politehnică Carol II, februarie 1937, București, 1937.*

din 4 noiembrie 1938. Conform acestei legi, institutele universitare care eliberau diplome de ingineri treceau împreună cu catedrele corespunzătoare de la Universitatea din București la Școala Politehnică din București care absorbea și Academia de Înalte Studii Agronomice și Academia de Arhitectură, transformate în facultăți.

Un rol științific remarcabil l-a avut și continuă până zi să-l aibă *Stațiunea zoologică de la Sinaia*⁶³. A fost creată de profesorul Andrei Popovici-Bâznoșanu la 22 martie 1922. Fondatorul ei, născut în 1877, a obținut licența în științele naturale la Universitatea din București, în 1899. A beneficiat de mai multe stagii de specializare în Germania și Franța și în 1905 și-a susținut teza de doctorat la Universitatea din München. Cariera didactică începe în 1907, când devine conferențiar la Facultatea de Științe, apoi conduce Catedra de zoologie descriptivă între 1920 și 1941, când se pensionează. Decedează în 1969. Andrei Popovici-Bâznoșanu a fost directorul stațiunii în perioada cât a deținut catedra de la Universitatea din București. La stațiunea de la Sinaia, dotată și extinsă prin eforturile directorului fondator, au beneficiat de condiții propice cercetărilor, atât profesori, cât și tineri cercetători, mulți dintre ei viitori profesori ai universității, care și-au elaborat aici, parțial sau total, tezele lor de doctorat (Raul Călinescu, Constantin Bogoescu, Alexandru Grossu, Radu Codreanu, Nicolae Sălăgeanu etc.).

Andrei Popovici-Bâznoșanu,
profesor la Facultatea de Științe,
fondatorul Stațiunii Zoologice de la Sinaia

Sala de Consiliu a Facultății de Medicină

⁶³ Constantin Ciubuc, *Stațiunea Zoologică Sinaia. 80 de ani de activitate (1922-2002)*, București, 2002.

Universitatea din București a beneficiat de vizibilitate excepțională și prin Școala de medicină umană⁶⁴. În 1919, Gheorghe Marinescu, Ernest Juvara, Mihail Manicatide și Victor Babeș au participat la organizarea Facultății de Medicină de la Cluj, participare explicabilă prin calitatea școlii medicale de la București care-i cuprindea pe Thoma Ionescu, Victor Babeș, Anibal Teohari, Nicolae Athanasescu, Constantin Bacaloglu, Gheorghe Zotta, Constantin Angelescu, Socrat Lalu, Gheorghe Proca, Francisc Rainer⁶⁵, Constantin I. Parhon, Gheorghe Banu, Nicolae Minovici, Ion Bruckner, Mihai Ciucă, Nicolae Gh. Lupu, Mihail Manicatide, Traian Nasta,

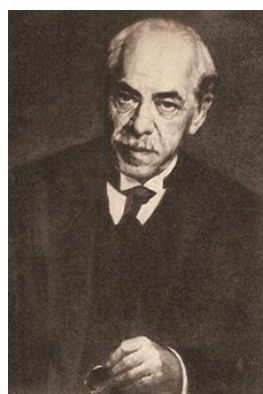
Marius Nasta, Ernest Juvara, Dumitru Combiescu, Emil Crăciun, Iacob Iacobovici, Daniel Danielopolu, Nicolae Hortolomei, Constantin Ionescu-Mihăești, Nicolae Ionescu-Sisești, Amza Jianu, Ștefan Milcu, Ștefan Nicolau, Dumitru Mezincescu, Petre Tomescu, Vintilă Ciocâlțeu, Constantin Daniel, Titu Gane, Ion I. Nițescu, Ion T. Niculescu, Nicolae I. Mețianu, Dumitru Manolescu, Gheorghe Zotta, Theodor Mironescu, Dan Theodorescu, Ioan Bălăcescu, Mina Minovici, Ioan Cantacuzino, Alexandru Obregia, Ioan Nanu-Muscel, Gheorghe Marinescu, Dimitrie Gerota, Ștefan Besnea, Nicolae Zaharescu-Karaman etc.⁶⁶

Ion T. Niculescu,
profesor la
Facultatea de Medicină

Traian Nasta,
profesor la
Facultatea de Medicină

Gheorghe Marinescu,
profesor la
Facultatea de Medicină

Amza Jianu,
profesor la
Facultatea de Medicină

⁶⁴ Decanii Facultății de Medicină au fost: Mina Minovici (1919-1921, 1923-1925, 1926), Thoma Ionescu (1921-1923, 1925-1926), Ion Bălăcescu (1926-1936, 1937-1938), Dimitrie Manolescu (1936-1937).

⁶⁵ La *Institutul de anatomie umană*, condus de Rainer, și-a început cariera de cercetător, în 1936, George Emil Palade, viitor laureat al premiului Nobel în 1974, atunci profesor la Yale University.

⁶⁶ Uneori, enumerarea cadrelor didactice de la facultățile universității, nu cuprinde și viitoare celebrități, dar care și-au început activitatea în anii interbelici. Este cazul Annei Aslan, una dintre gloriile regimului comunist, care a urmat cursurile Facultății de Medicină din București. După absolvire, a fost numită preparator la Clinica II medicală, asistent suplinitor din 1924, asistent provizoriu din 1929 și asistent definitiv din martie 1932.

Regulamentul din iulie 1927, rămas în vigoare până în 1933, stabilea durata studiilor, care era de 6 ani, modalitatea de admitere în facultate – dacă erau mai mulți candidați față de locurile decise de consiliul profesoral, admiterea se făcea în funcție de media de la bacalaureat și de mediile la materiile științifice din cursul superior de liceu – condițiile stagiului în spital, care era obligatoriu, cazurile în care studenții sunt exmatriculați. Examenele erau de final de an de studiu și de doctorat. Primele constau din probe practice, orale și scrise, iar studentul din anii I-IV care rămânea repetent doi ani în același an de studiu, era exmatriculat fără dreptul de a se mai înscrie la medicină. Examenele de doctorat erau în număr de patru și fiecare grupa un anumit număr de

discipline. De exemplu, examenul de doctorat I era susținut din anatomie, histologie, fiziologie și o probă practică. Pentru obținerea diplomei de doctor în medicină și chirurgie era nevoie și de susținerea unei teze. Se prevedea și crearea unui an de specializare – specialitățile erau enumerate – la care se puteau înscrie posesorii diplomei de doctor în medicină și chirurgie, pentru a deveni medic specialist. Regulamentul stabilea și taxele pe care le plăteau studenții: 4000 de lei pentru studenții anilor I-II, 2500 de lei pentru studenții anilor III-IV, 1500 de lei pentru studenții anilor V-VI. Studenții cu asiduitate dovedită, cu examenele promovate și cu acte care să le dovedească indigența, erau parțial scutiți⁶⁷.

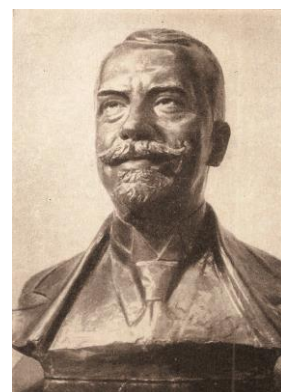
Nicolae Ionescu-Sisești,
profesor la Facultatea de
Medicină

Ștefan Besnea,
profesor la Facultatea de
Medicină

Gheorghe Băltăceanu,
profesor la Facultatea de
Medicină

Constantin Bacaloglu,
profesor la Facultatea de
Medicină

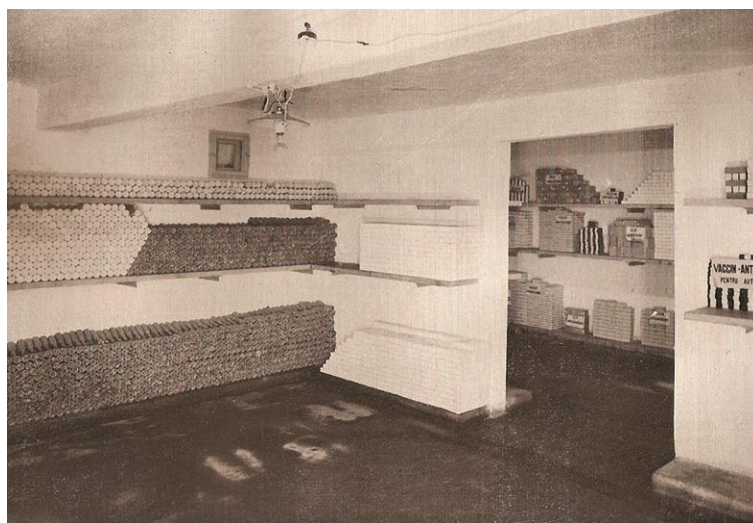
⁶⁷ C.G.R., XV-XVI, pp. 826-837.

Deși practicând o selecție subiectivă, exemplificăm, dintre numeroasele contribuții ale Facultății de Medicină bucureștene la cercetarea și organizarea medicală, cu cea a profesorului Ioan Cantacuzino⁶⁸. Revenit în România, după ce lucrase la Institutul Pasteur din Paris, sub conducerea lui Elia Metchnikoff, Cantacuzino devenea titularul noii Catedre de medicină experimentală în 1901. Atașat catedrei, Cantacuzino creează Laboratorul de medicină experimentală în care activau în 1902 Alexandru Slătineanu, profesor de bacteriologie și directorul Institutului de igienă de la Iași din 1912 și Ștefan Irimescu, marele campion al luptei antituberculoase din perioada interbelică, viitor director al *Societății de profilaxie antituberculoasă* și director al sanatoriului

Filaret din 1907. Inițial, laboratorul era instalat în localul institutului condus de V. Babeș. În 1905, Direcția Sanitară încredințează laboratorului condus de Cantacuzino prepararea serurilor antidizenteric și antistreptococic, ocazie cu care sunt angajați 2 preparatori, Mihai Ciucă și Daniel Danielopolu. Ulterior, laboratorul va primi misiunea de a prepara serurile antitifoic (1910) și antiholeric (1913). În anul 1913, în timpul celui de-al Doilea Război Balcanic, Cantacuzino conduce o misiune științifică pentru combaterea holerei în Bulgaria, una în 1915 în Serbia, pentru combaterea epidemiei de tifos exantematic și, în fine, în 1918, în Franța, pentru a lupta contra tifosului și gripei spaniole.

Ion Cantacuzino,
profesor la Facultatea de Medicină

Depozitul de seruri și vaccinuri
de la Institutul Cantacuzino

⁶⁸ Petre Tăutu, *Ion Cantacuzino*, Editura Tineretului, București, 1965.

La 1 aprilie 1921 a fost înființat *Institutul de seruri și vaccinuri*, al cărui director era, evident, I. Cantacuzino, care, chiar din timpul vieții va da numele său instituției. Instalat din 1924 în local propriu (extins în anii 1936-1937), Institutul Cantacuzino începe prepararea vaccinului Calmette (BCG) contra tuberculozei, în 1926. Dacă la început producția era de 14.000 de fiole, în 1940 ajunge la 1,5 milioane de fiole. Institutul producea în perioada interbelică seruri și vaccinuri antidifteric, antidizenteric, antistreptococic, antimeningococic, antitetanic, anticărbunos, antipneumococic, antipoliomelic, antitifo-paratific pentru recruți. Pe lângă producția de seruri și vaccinuri și realizarea unui mare număr de analize, Institutul Cantacuzino asigură cursuri pentru studenți, medici, instrua echipele de combatere a malariei și punea la dispoziție o valoroasă bibliotecă de specialitate. De asemenea, institutul, din propriile venituri, acorda, din

1931, burse studenților în vederea specializării în microbiologie. Structura institutului în 1932 era următoarea: serviciul de seruri antitoxice, serviciul de seruri antimicrobiene, serviciul de vaccinuri, serviciul de analize, secția cercetărilor științifice, laboratorul de patologie comparată, secția pentru studiul tuberculozei, serviciul pentru evoluția culturilor microbiene, serviciul de sterilizare și preparare. Din 1926, institutul închiria două laboratoare la Laboratorul de cercetări biologice de la Roscoff (Franța) pentru stagiile cercetătorilor români. Nu a fost deloc surprinzător, ca dr. Ioan Cantacuzino, care mai bine de 3 decenii se consacrase cercetării medicale, organizării și educației sanitare, combaterii bolilor infecțioase în România, la moartea sa, în 1934, să fie înhumat într-o criptă a institutului pe care îl ctitorise. Am insistat asupra acestor detalii pentru a realiza mai bine situația în care a ajuns acest institut în zilele noastre.

Laboratoarele Institutului Cantacuzino
construite în 1936-1937

Institutul Cantacuzino

La Facultatea de Farmacie au ținut cursuri și au condus lucrări practice Ștefan Minovici, Theodor Solacolu, Nicolae Deleanu, Ion Vintilescu, George P. Pamfil, Alexandru Ionescu-Matiu, Mihail Georgescu, Constantin Bordeianu, Ștefan Bogdan, Gheorghe Niculescu, Emil Belcot, Nicolae Ioanid, Gheorghe Giogolea, Dumitru Ștefănescu, Dimitrie Gr. Constantinescu etc.

Importanța Facultății de Medicină Veterinară rezidă, așa cum s-a văzut, în însăși importanța zootehniei în ansamblul economiei naționale. Ca urmare, Facultatea de Medicină Veterinară a dispus de un corp profesoral competent din care îi amintim pe: Ioan Athanasiu, Alexandru Ciucă, Ion Ciurea, Gheorghe K. Constantinescu, Mihail Fălcoianu, Vasile Gheție, Grigore Slavu, Alexandru Vechiu, Radu Vlădescu, Alexandru Panu, Gheorghe Nichita, Ion Bucică, Dimitrie Contescu, Paul Riegler, Constantin S. Motaș, Gheorghe Udriski, Ion Poenaru, Gheorghe Iliescu, Aurel Babeș, Nicolae Mihăilescu, Constantin Gavrilesco, Ilie Bădescu, Francisc Popescu, Vasile Șoituz etc.

La Facultatea de Teologie⁶⁹, ilustrând disciplinele din cele 4 domenii ale teologiei (exegetice, istorice, sistematice, practice) au activat: Badea Cireșeanu, Athanasie Mironescu, Constantin Nazarie, Dragomir Demetrescu⁷⁰, Constantin Chiricescu, Lazăr Iacob, Haralambie Roventă, Teodor M. Popescu, Nicolae M. Popescu, Nichifor

Crainic (ocupa Catedra de istoria literaturii bisericești și religioase creată în 1933), Petre Vintilescu, Vasile Ispir, Grigore Cristescu, Șerban Ionescu, Dimitrie G. Boroianu, Ioan Mihălcescu (viitor mitropolit al Moldovei), Ion Popescu-Mălăiești etc.

Pentru Facultatea de Teologie, am optat pentru prezentarea regulamentului din februarie 1938, care îl înlocuia pe cel din 1931. Actul normativ detaliază condițiile de admitere la facultate unde se puteau înscrie și tineri neortodocși. Studenții erau obligați să observe o atitudine demnă și respectuoasă, atât în interiorul, cât și în exteriorul universității și se enumerau sancțiunile în cazul nerespectării conduitei prescrise. Durata studiilor de licență era de 4 ani, iar pentru doctorat era de 2 ani (pentru doctorat erau posibile 7 specializări). Titlurile de licențiat și de doctor se acordau doar ortodocșilor, celorlalți li se eliberau certificate și adevărinițe. Specificul Facultății de Teologie era existența, în afara examenelor anuale, a două examene generale, unul care se dădea la finele anului II de studiu și al doilea care se dădea la sfârșitul anului IV, după care studentul se considera absolvent. Examenul de licență trebuia susținut la maximum 2 ani de la trecerea examenului II general. Candidatul trebuia să elaboreze o teză de licență, declarând că este autorul acesteia și să susțină în fața unei comisii formată din 5 membri, 4 subiecte alese de el

⁶⁹ Ovidiu Bozgan, *Facultatea de teologie a Universității din București în anii interbelici*, în „Forum”, an XXXVIII (1996), nr. 8-9-10, pp. 105-119; Adrian Gabor, Mihai Săsăujan, Daniel Benga, Ionuț-Alexandru Tudorie, *Istoricul facultății de teologie ortodoxă „Patriarhul Justinian” a Universității din București (1881-2013)*, București, 2013.

⁷⁰ Decan în 1915-1919, urmat de Constantin Chiricescu (1919-1923), Dimitrie Boroianu (1923-1927), Ioan Mihălcescu (1927-1929, 1933-1936), Ion Popescu-Mălăiești (1929-1933, 1936-1938).

din teologia exegetică, teologia istorică, teologia sistematică și teologia practică. În caz de succes, candidatul depunea un jurământ prin care se angaja că va respecta învățăturile Bisericii Ortodoxe Române și după care era proclamat licențiat în teologie. În vederea obținerii titlului de doctor în teologie, candidatul trebuia să susțină 3 lucrări de seminar și un examen oral din materia principală, din materia secundară și din materia la alegere. După promovarea examenului oral, doctorandul trebuia să susțină teza în maximum 2 ani. În capitolul bibliografic – prevedere valabilă și pentru licență – autorul trebuia să arate că „lucrarea nu este plagiată, ci îmi aparține în întregime”. Regulamentul, cum este cazul tuturor regulamentelor facultăților, enumera taxele și condițiile de scutire parțială sau totală. În plus, existau referiri la Societatea studenților teologi din București care trebuia să cuprindă cel puțin 2/3 din numărul studenților, altfel se desființa, activitatea ei era complet sub controlul autorităților facultății și în caz de abatere, decanul putea cere senatului universității, dizolvarea acesteia⁷¹.

În 1922 s-a înființat la Facultatea de Teologie, la insistențele viitorului patriarh Miron Cristea, Catedra de îndrumări misionare și sectologie, la care a fost încadrat Vasile Gh. Ispir (primul doctor în Teologie al facultății, în 1919). Acesta va înființa la 30 aprilie 1926 *Asociația Misionară a studenților creștini ortodocși*, cu scopul implicit de a combate fenomenul sectar care luase amploare după Unirea din 1918 și care neliniștea ierarhia Bisericii Ortodoxe

Române. Scopul său declarat era de a răspândi creștinismul ortodox în toate mediile sociale prin mijloace specifice (rugăciuni, meditații, conferințe, campanii misionare). Aprobarea rectorului Universității din București a fost obținută în iunie 1929. Bilanțul activității acestei asociații este semnificativ, dacă se ține cont de posibilitățile financiare foarte reduse de care dispunea: crearea de școli duminicale, unde studenții teologi făceau educație religioasă (inclusiv în mediile muncitorești, cum ar fi atelierele C.F.R. și S.T.B.), înființarea de echipe misionare (de la 7 echipe câte existau în 1926-1927 se ajunge la 32 de echipe în 1935-1936), asistarea religioasă a bolnavilor de la Eforia Spitalelor Civile și Așezămintele Brâncovenesti, fondarea unei biblioteci de specialitate.

În aprilie 1935, Facultatea de Teologie dă publicității un memoriu care reflecta concepția acestei instituții asupra învățământului teologic, în special, și asupra rolului bisericii în societate, în general. Memoriul critica sistemul academiilor teologice din Transilvania și combătea tendințele de separare a bisericii de stat, pronunțându-se pentru continuarea alianței cu statul, care, în realitate, era o subordonare. Se critica legea din 1932, care nu acorda Sfântului Sinod posibilitatea de a interveni în organizarea învățământului teologic. Este interesant de remarcat că Nicolae Iorga prevăzuse în 1932 înființarea unei facultăți de teologie catolică, la Universitatea din București, idee vehement denunțată de conducerea Bisericii Ortodoxe Române și de profesorii Facultății de Teologie.

⁷¹ C.G.R., XXVI, partea I, pp. 123-141.

În septembrie 1939, Facultatea de Teologie revenea cu un memoriu, prin care se solicita înființarea de noi catedre, după ce

legea de raționalizare din 1938 afectase serios studiile teologice prin suprimarea a 4 catedre.

Studentii Universității. Asistența socială universitară. Organizații studențești

Noile imperative ale dezvoltării economice și sociale ale țării, care deschideau perspectivele absorbirii cadrelor superior calificate, necesitatea unui aparat administrativ eficace, expansiunea profesiunilor liberale în România Mare au constituit tot atâtea argumente în favoarea creșterii numărului de studenți. Unii autori din perioada interbelică susțineau că în România există o suprapopulație universitară care genera șomaj intelectual.

Cel care s-a ocupat de acest fenomen a fost Constantin Kirițescu⁷², între altele secretar general al Ministerului Instrucțiunii Publice în anii 1927-1928, 1930 și 1936-1937. Kirițescu aprecia că învățământul superior din România suferă de o „criză de hipertrofie”, iar șomajul intelectual „contribuie la sporirea neliniștilor în stat”. Ca atare, Kirițescu, pe un ton patetic, avertiza că

„soluționarea crizei universitare nu mai poate fi amânată fără a se comite un păcat față de neamul românesc, fără a ne asuma o răspundere gravă față de viitorul țării”. Demonstrația lui Constantin Kirițescu se fundamentează pe compararea datelor statistice din care se extrag concluzii „alarmante”. Prima constatare pe care o face analistul este creșterea spectaculoasă a numărului studenților din România Mare în raport cu numărul studenților din preajma Primului Război Mondial pe teritoriul care va corespunde statului român după 1918. A doua constatare, pe care Kirițescu o demonstrează statistic, este creșterea ponderii elementului feminin în formarea populației studențești, mai ales în universități, deoarece școlile speciale continuă să fie predominant masculine (cu unele excepții).

⁷² Vezi Constantin Kirițescu, *Suprapopulația universitară. Proportii-cauze-remedii*, București, 1935; *idem*, *Rapport sur le surpeuplement des Universités en Roumanie*, Bucarest, 1935; *idem*, *Problema „educației dirijate”*. În *legătură cu suprapopulația universitară și șomajul intelectual*, în „Arhiva pentru știință și reformă socială”, an XIV (1936), tom II, pp. 848-911. Paginile următoare se bazează pe statisticile și pe interpretările oferite de unul dintre cei mai avizați cunoscători ai învățământului românesc interbelic.

Numărul studenților în anul universitar 1913-1914

Denumirea instituției	Număr studenți
Universitatea din București	3420
Universitatea din Iași	818
Școala superioară de medicină veterinară din București	56
Școala de poduri și șosele din București	89
Școala superioară de arhitectură din București	27
Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din București	698
Școala superioară de agricultură de la București (Herăstrău)	32
Universitatea din Cluj	2119
Universitatea din Cernăuți	1119
Academia de Drept de la Oradea	175
Academia Comercială din Cluj	46
Academia de Agricultură din Cluj	33
Total studenți	8632

Evoluția numărului studenților la instituțiile de învățământ superior din România în perioada interbelică (selectiv)

Denumirea instituției	1924-1925			1929-1930			1934-1935		
	Studenți	Studente	Total	Studenți	Studente	Total	Studenți	Studente	Total
Univ. București ⁷³	10225	3003	13228	14157	6441	20538	12334	5419	17753
Univ. Iași	2136	1306	3438	3527	1837	5364	3975	1770	5745
Univ. Cluj	1722	390	2112	2866	827	3633	3140	850	3990
Univ. Cernăuți	627	115	742	1499	532	2031	2308	585	2983
Acad. Oradea	188	7	195	331	28	359	-	-	-
Total universități	14898	4817	19715	22380	9665	32045	21757	8624	30381
Școala politehnică București	856	13	869	1235	5	1240	1028	26	1054
Șc. Polit. Timișoara	324	-	324	408	-	408	433	3	436
Academie Arhitectură	83	11	94	187	13	200	246	45	291
Acad. Comercială București	745	163	908	2088	493	2581	2851	913	3764
Acad. Comercială Cluj	238	52	290	223	90	313	793	138	931
Acad. Agricultură București	37	-	37	194	17	211	329	45	374
Acad. Agricultură Cluj	60	3	63	128	5	133	313	25	338
Institutul Superior de Educația Fizică	37	42	79	71	112	183	99	103	202
Total școli speciale	2380	284	2664	4534	735	5269	6092	1298	7390

⁷³ Statisticile din epocă iau în considerație numărul înscrierilor și nu numărul studenților persoane fizice. Era curent ca un student să se înscrie simultan la încă una sau mai multe facultăți. În anul universitar 1934-1935, din verificările făcute, erau la Universitatea din București 17255 de înscrieri, dar 14813 de studenți efectiv. De aceea, cifrele relative la studenții Universității din București ar trebui să fie reduse cu 15%. Acest lucru nu era valabil la aceleași proporții în provincie, unde oferta educațională era restrânsă.

Total studenți la universități și școli speciale pe sexe

1924-1925			1929-1930			1934-1935		
Studenți	Studente	Total	Studenți	Studente	Total	Studenți	Studente	Total
17278	5101	22379	26924	10400	37324	27849	9922	37771

Dinamica populației studențești la cele 4 universități din România interbelică în perioada 1921-1935

An universitar	București	Iași	Cluj	Cernăuți	Total
1921-1922	8911	4149	3024	2143	18227
1922-1923	9531	4521	3193	1808	19053
1923-1924	11324	4650	2211	838	19023
1924-1925	13228	3438	2307	742	19715
1925-1926	15550	4422	2554	1036	23562
1926-1927	18407	5504	2739	1155	27903
1927-1928	20307	5067	2986	1307	29647
1928-1929	20985	5060	3367	1742	31154
1929-1930	20598	5364	4052	2039	32045
1930-1931	16593	5243	4482	2311	28629
1931-1932	18070	5891	4504	2708	31173
1932-1933	15689	6188	4997	3246	30120
1933-1934	18237	6175	4665	3124	32201
1934-1935	17753	5745	3990	2893	30381

Din tabelul de mai sus rezultă creșterea majoră a populației studențești în pofida unor fluctuații. Universitatea din București atingea apogeul în anii 1928-1930, iar în perioada 1921-1929, numărul studenților la instituția din capitală crescuse cu 138%. Același tabel demonstrează preponderența Universității din București în formarea populației universitare din România. În anul universitar 1934-1935, studenții Universității din București reprezentau 58% din totalul studenților universitari.

Dincolo de cifrele globale, există dezechilibre în ce privește repartizarea studenților pe specialități. Cel mai flagrant dezechilibru este prezența unui mare număr de studenți la facultățile de Drept care, evident, ofereau posibilități interesante de carieră fie în serviciul statului, fie în profesiunile libere, fie în politică. Astfel, s-a stabilit pentru perioada anilor 1921-1935 că,

la Universitatea din București, în medie 45,2% dintre studenți urmează Facultatea de Drept, 37,6% la Iași, 32,6% la Cernăuți și 52,8% la Cluj. În anul universitar 1934-1935, per ansamblul populației studențești de la cele 4 universități românești, erau înscriși la drept 45,8% din numărul total al studenților.

Întrucâtva, același fenomen se putea constata și la facultățile de medicină, care și ele favorizau cariere fie în serviciul statului fie în medicina liberală. Pentru a se preveni ceea ce autoritățile percepeau drept o spirală inflaționistă a profesiei medicale, în 1928 la Facultatea de Medicină de la București s-a introdus examenul de admitere și s-au limitat numărul de locuri la anul I. În același timp se poate constata creșterea rolului Facultății de Medicină de la Cluj în formarea profesiei medicale. Totuși, se constată scăderea semnificativă a ponderii studenților la Medicină, în ansamblul populației universitare.

Evoluția numărului studenților la Medicină

An universitar	Facultatea de Medicină de la București	Iași	Cluj	Total	Procent studenți mediciști în ansamblul numărului studenților universitari
1921-1922	1568	1144	801	3513	19%
1924-1925	2228	883	508	3619	19%
1925-1926	2144	602	480	3226	13%
1927-1928	1597	592	509	2698	9%
1930-1931	857	626	855	2338	8%
1932-1933	1062	749	984	2795	9%
1933-1934	1030	685	1048	2763	8%
1934-1935	1031	658	977	2666	9%

Analizând facultățile de Filosofie și Litere, Kirilșescu atrăgea atenția asupra fenomenului feminizării acestora. Aceste facultăți pregăteau preponderent studenți pentru cariere didactice, or acestea începeau să fie considerate convenabile și respectabile pentru femei. Totuși, în condițiile în care

prejudecățile privind promovarea femeii în profesioni considerate drept apanajul masculinității funcționau încă, se considera că statutul profesional al femeilor era mai fragil decât cel al bărbaților și pericolul șomajului intelectual în rândurile femeilor licențiate era, se credea, mai mare.

Evoluția numărului studenților în Filosofie și Litere la București și la Iași⁷⁴

An universitar	București			Iași		
	Studenți	Studente	Total	Studenți	Studente	Total
1930-1931	1310	1847	3157	270	589	856
1931-1932	1147	1579	2726	282	588	870
1932-1933	1007	1606	2931	268	538	806
1933-1934	1215	2306	3521	196	505	701
1934-1935	1169	2297	3446	270	572	842

Pe de altă parte, se înregistra creșterea numărului studenților la aceste facultăți, ceea ce în principiu, ținând cont de starea educațională precară a populației României, nu puteau fi decât un fapt pozitiv. Astfel, la Universitatea din București, studenții de la Facultatea de Litere reprezentau 11% în 1921, 32% în 1927 (atunci erau înscriși 6444 de studenți când s-a atins vârful solicitărilor

pentru această facultate) și 20% în 1934, din totalul studenților universității din capitală.

Și facultățile de științe pregăteau, în general, viitoare cadre didactice, dar și un anumit număr de ingineri cum s-a putut observa în cazul facultății de la București. Universitatea din București deținea și aici supremația, dar trebuie constatat progresul spectaculos al Facultății de Științe de la Cluj.

⁷⁴ La facultățile de litere de la universitățile de la Cluj și Cernăuți, fetele au devenit majoritare din anul 1925.

**Evoluția numărului studenților de la Facultățile de Științe de la cele 4 universități românești
(Facultatea de Științe de la Cernăuți s-a creat în 1923)**

An universitar	București	Iași	Cluj	Cernăuți
1923-1924	1452	899	195	176
1924-1925	1568	989	214	169
1925-1926	1635	975	217	166
1926-1927	1832	1196	234	192
1927-1928	2294	1223	339	218
1928-1929	3061	1396	455	337
1929-1930	3167	1562	588	400
1930-1931	3011	1240	589	505
1931-1932	3112	1382	463	579
1932-1933	2931	1057	575	641
1933-1934	2650	997	554	485
1934-1935	2300 (13% din total studenți universitate)	956 (17% din total studenți universitate)	706 (17% din total studenți universitate)	394 (14% din total studenți universitate)

Învățământul teologic superior are câteva particularități în România interbelică. În primul rând, este de remarcat implicarea ierarhiei în fixarea programei de studii și a recrutării personalului didactic, mai ales în cazul academiilor teologice. Apoi, coexistau facultățile de teologie, integrate în învățământul universitar cu academiile teologice, fie ortodoxe, fie greco-catolice, fie

romano-catolice, care funcționau în Transilvania-Banat și care aveau statut de instituție independentă, în realitate, dependente de mitropolia sau episcopia locului. În perioada interbelică funcționau 3 facultăți de teologie ortodoxă, la Cernăuți, cea mai prestigioasă, la București și la Chișinău, creată în 1926 și inclusă în structura Universității din Iași.

Evoluția numărului studenților în Teologie

An universitar	București	Cernăuți	Chișinău	Total
1921-1922	402	139		541
1926-1927	1012	139	568	1719
1933-1934	911	1200	450	2561
1934-1935	701 (4% din total studenți universitate)	1313 ⁷⁵ (45% din total studenți universitate)	424 (7% din total studenți universitate)	2438

Dacă suprapopulația universitară a fost demonstrată prin creșterea numărului studenților, global și pe specializări, dar, în sine, aceasta nu însemna mai nimic, șomajul intelectual nu

putea fi explicat decât prin analiza rezultatelor activității universitare, prin numărul de licențiați și doctori care puteau solicita posturi în sectorul de stat sau în cel privat.

⁷⁵ Explicația numărului mare de studenți teologi la Universitatea din Cernăuți era că Facultatea de Teologie de aici era cea mai prestigioasă din România.

Număr de licențiați și doctori la toate universitățile, pe sexe și procentual

An	Studentii înscriși			Licențiați			Doctori					
	B.	F.	%	Total	B.	F.	%	Total	B.	F.	%	Total
1927-1928	21288	8359	28,2	29647	1136	699	38	1835	471	82	85	553
1929-1930	22380	9965	31,1	32045	1378	829	37,5	2207	509	83	86	592
1933-1934	23493	8708	27	32201	2075	990	32,6	3065	669	102	86,8	771

Numărul licențiaților, inginerilor și doctorilor în anul universitar 1933-1934⁷⁶

Specialitatea/instituția	București	Iași	Cluj	Cernăuți	Oradea	Timișoara	Total	B	F
Drept	Licență	217	14	125	139	-	1426	1217	209
	Doctorat	5	2	9	24	-	222	206	16
Litere	L.	493	95	84	53	-	725	252	473
	D.	11	-	3	5	-	19	15	4
Științe	L.	169	126	86	30	-	413	221	192
	D.	21	5	5	2	-	34	28	6
Medicină	Doctori	235	94	97	-	-	426	356	70
	Doctori	59	-	-	-	-	59	54	5
Farmacie	L.	135	67	37	-	-	239	128	111
	D.	6	-	-	-	-	6	5	1
Teologie	L.	101	58	-	103	-	262	257	5
	D.	4	-	-	1	-	5	5	-
Școlile Politehnice		119	-	-	-	47	166	166	-
	Academia Arhitectură	13	-	-	-	-	13	13	-
Academiile Comerciale	L.	329	-	139	-	-	468	332	136
	D.	12	-	-	-	-	12	12	-
Academiile Agronomice		36	-	15	-	-	51	45	6
	Institut Sup. Ed. Fizică	52	-	-	-	-	52	18	37
TOTAL							4598	3330 (72,4%)	1268 (27,5%)

⁷⁶ De menționat faptul că absolvenții facultăților de medicină umană și medicină veterinară aveau titlul de doctori. Tabelul include însă și doctori în celelalte specialități ca formă de perfecționare postuniversitară.

Contrar avertismentelor lui Kirițescu, nu exista tendința creșterii numărului femeilor cu licență și doctorat. Conform calculelor sale, procentul numărului licențiaților și doctorilor în ansamblul numărului de studenți înscriși era de 8,05% în 1927-1928, de 8,73% în 1929-1930 și de 12% în 1933-1934. Mult mai util ar fi fost de știut procentul de absolvire cu licență și doctorat raportat la anul I de studii. Kirițescu face, într-adevăr, asemenea calcule, ce par la prima vedere discutabile și ajunge la concluzia că rata absolvirii a fost de 50% în 1923-1924, de 47% în 1925-1926 și tot de 47% în anul universitar 1929-1930.

Se constată lesne că procentul de absolvire reproduce, în mare, structura pe

sexe în instituțiile de învățământ superior, cu observația că, în unele instituții, femeile erau practic absente (cazul Școlilor Politehnice) sau aveau o prezență mai curând simbolică.

La aceste rezultate produse pe plan intern trebuiau adăugați licențiații și doctorii care se formaseră în străinătate. Aportul numeric al acestora nu poate fi surprins cu fidelitate din cauza situațiilor foarte diverse, de la burse oferite de statul român până la suportarea de către familie a cheltuielilor de școlarizare. Conform unei statistici elaborate de Ministerul Finanțelor pentru anul universitar 1925-1926, situația celor asistați financiar de statul român era următoarea:

Țara	Număr solicitanți	Solicitări admise
Franța	683	273
Italia	113	46
Anglia	29	20
Belgia	24	11
Germania	23	8
Alte țări	18	10
Total	890	367

De departe, țara cea mai solicitată era Franța, continuându-se o tendință antebelică. Conform rapoartelor oficiului diplomatic al României de la Paris, în anul universitar 1927-1928 erau la studii în Franța 2034 de cetățeni români, repartizați astfel: 1182 la Paris, 166 la Toulouse, 159 la Nancy, 117 la Strasbourg, 114 la Caen, 113 la Grenoble etc. În anul universitar 1933-1934 erau la studii

în Franța 1841 de cetățeni români, dintre care 1141 la Paris. Prezența la Paris a majorității studenților originari din România se explică prin locul preeminent al capitalei franceze pe ansamblul învățământului superior francez, similar, de altfel, cazului românesc. Românii ocupau locul II în rândul studenților străini care studiau în Franța, primul loc fiind rezervat, explicabil, polonezilor.

Structura studenților cetățeni români la Universitatea din Paris în 1934-1935

Specializarea	Studenți	Studente	Total
Drept	183	25	208
Medicină	518	72	590
Științe	130	23	153
Litere	122	132	254
Farmacie	8	2	10
Total	961	254	1215

A doua țară de destinație pentru candidații la studii și specializări în străinătate era Italia, urmată de Cehoslovacia (ca o reflectare a excelentelor relații dintre Cehoslovacia și statul român în perioada interbelică) și Germania. De notat absența tinerilor care să postuleze pentru studii și specializări în S.U.A. După absolvirea studiilor în străinătate, posesorii diplomelor trebuiau, pentru a profesa în România, să și le echivaleze, conform unei proceduri care era apreciată drept indulgentă. În 1930, Universitatea din București a echivalat 1458 de diplome obținute în străinătate dintre care 758 în medicină și 277 în științe juridice. Existau voci care denunțau pregătirea superficială a unora dintre cei care studiaseră în străinătate⁷⁷.

Creșterea numărului studenților în România dintre cele două războaie mondiale este spectaculoasă. Dacă în anul universitar

1913-1914 erau 8632 de studenți pe teritoriul României de după 1918, în anul universitar 1933-1934, populația universitară de la toate instituțiile de învățământ superior ajunsese la 38869 de studenți. Această creștere devine și mai vizibilă raportată la populația țării. Dacă în ajunul Primului Război Mondial, în Vechiul Regat raportul era de 1 student/ 1408 locuitori, în anul universitar 1934-1935, raportul ajunsese la 1 student/544 locuitori (cu corecția propusă de Kirițescu de 15% pentru înscrierile multiple)⁷⁸.

Explicația creșterii numărului studenților în România s-ar fi datorat expansiunii învățământului secundar. Durata liceului trecuse de la 8 ani la 7 în 1928, fapt care a explicat aflulul tinerilor spre universități în anii următori. În 1935 s-a revenit la liceul de 8 ani. Introducerea obligativității bacalaureatului în 1925 produsese o anumită triere a candidaților la studii universitare⁷⁹.

⁷⁷ Probabil pentru a se corecta unele abuzuri, o decizie din 9 octombrie 1935 stabilea că solicitările pentru echivalare nu se vor mai depune direct la universități, ci la minister, care le va repartiza facultăților. Ulterior, facultățile trimiteau dosarele de echivalare la minister pentru vizare și înregistrare.

⁷⁸ Pentru comparație raportul se prezenta astfel în alte state: Bulgaria (1935)-1/947, Iugoslavia (1935)-1/940, Polonia (1925)-1/636, Ungaria (1932)-1/546, Cehoslovacia (1935)-1/504, S.U.A. (1932)-1/127, Germania (1932)-1/533, Franța (1932)-1/480 (inclusiv cei 16277 de studenți străini).

⁷⁹ În 1924 aveau drept de înscriere la universități 5437 de absolvenți de liceu, în 1925 se puteau înscrie 2874 de bacalaureați.

Mărirea numărului de studenți nu a dus la mărirea concomitentă a corpului didactic, fapt care impieta asupra calității studiilor, asupra contactelor dintre profesori și studenți și asupra activităților în clinici, laboratoare și seminare.

Evoluția personalului didactic și auxiliar la cele patru universități

An	Personal didactic	Personal ajutător
1925	520	805
1930	752	1003
1934	864	1061

Pentru remedierea a ceea ce se numea „criza universitară”, Constantin Kirițescu propunea un pachet de măsuri care viza deopotrivă învățământul secundar și cel superior. Astfel, în primul caz se sugera diminuarea ponderii liceului teoretic în favoarea învățământului tehnic și profesional și menținerea severității examenului de bacalaureat. Pentru învățământul superior, propunerile erau mai numeroase și mai ambițioase: reorganizarea întregului învățământ superior în funcție de nevoile reale ale țării, fixarea anuală a contingentului de studenți, pe specialități, în funcție de nevoile ramurilor de activitate, „examene serioase” la admitere, moderarea sistemului de taxe, organizarea unui sistem de examene parțiale și de diplome care să garanteze selecția candidaților, întărirea disciplinei studenților în ceea ce privește frecvența, lucrări practice și depunerea regulată a examenelor, armonizarea

autonomiei universitare⁸⁰ cu „mecanismul, trebuințele și drepturile vieții de stat”, organizarea asistenței sociale pentru studenții pauperi și, fără discriminarea elementelor alogene, cerea „să se dea elementului național, situația dominantă pe care o reclamă caracterul statului și siguranța lui”⁸¹. Propunerile se rezumă la renunțarea la o concepție liberală care lăsa pieței rolul de a regla fluxurile și refluxurile populației universitare în favoarea unei concepții intervenționiste a statului care ar fi antrenat și repudierea parțială a autonomiei universitare. De fapt, Kirițescu se afla în consonanță cu dezbaterile din epocă tot mai mult seduse de soluțiile miraculoase ale intervenției statului și raționalizării.

Demonstrația lui Constantin Kirițescu, valoroasă pentru studierea stării de fapt, apare incompletă și de aceea se impun unele comentarii critice. Principalul pericol care decurgea din fenomenul suprapopulării

⁸⁰ În perioada legislației universitare inițiată de Iorga, Kirițescu s-a pronunțat critic asupra dimensiunilor acordate prin lege autonomiei universitare. „Autonomia învățământului superior, conchidea acesta, trebuie cât mai mult întărită în direcția spirituală. În direcția organizatorică, ea trebuie să se realizeze atât cât e compatibilă cu interesele generale și solidare ale statului, fără să caute să iasă dintrânsul”, cf. Constantin Kirițescu, *Autonomia învățământului. O contribuție la reforma universităților*, București, 1932, p. 52.

⁸¹ Constantin Kirițescu, *Suprapopulația universitară. Proportii-cauze-remedii*, București, 1935, p. 15.

universităților era șomajul intelectual. Or, tocmai acest aspect nu este abordat. Nu există referiri la numărul șomerilor în rândul cadrelor didactice, medicilor, inginerilor, juriștilor etc. (am văzut în altă parte situația farmaciștilor, dar care pare puțin verosimilă). Invocarea nevoilor statului nu este suficientă. România era la acea dată, cu toate progresele înregistrate, o țară în curs de dezvoltare, când tranziția de la o economie agrară la una industrială abia se conturase, cu o rată înaltă a analfabetismului, cu o asistență socială și sanitară încă deficitară. În plus, profesiunile liberale evoluează potrivit propriilor logici și intervenția statului nu poate fi decât obstructionistă. România era departe de a se putea dispensa de specialiștii pe care îi produceau instituțiile de

învățământ superior; în culpă severă era statul care nu știa să creeze cadrul propice pentru fructificarea acestei resurse umane calificate.

Analizii din perioada interbelică aveau în vedere în tabelele statistice alcătuite și originea etnică a studenților din România. Numărul mare al studenților de origine evreiască a făcut ca unele cercuri de extremă dreapta să agite problema instituirii unui *numerus clausus*, respectiv limitarea numărului evreilor înscriși în instituțiile de învățământ superior din România în funcție de proporția minorității evreiești în ansamblul populației. Se auzeau propuneri vizând măsuri administrative care căpătau alura unor persecuții rasiale. Dar, concret, din fericire, nu s-a întreprins nimic până în 1940.

Studenți universitari români și evrei în România 1921-1932

An universitar	Nr. total studenți	Studenți români	Studenți evrei
1921-1922	18.227	12.851	4.224
1922-1923	17.853	13.039	2.900
1923-1924	18.923	15.004	3.290
1924-1925	19.223	14.948	3.612
1925-1926	23.571	17.300	4.004
1926-1927	28.191	21.901	4.277
1927-1928	29.647	23.691	4.215
1928-1929	31.104	24.782	4.475
1929-1930	34.037	27.591	4.889
1930-1931	31.495	24.217	4.867
1931-1932	31.227	22.949	5.428

În perioada interbelică, numărul studenților de la Universitatea din București se prezintă astfel:

Tabel cu studenții Universității din București⁸²

An universitar	Teologie	Drept	Litere și filosofie	Științe	Medicină	Medicină veterinară	Farmacie	Total
1918-1919	255	3376	634	756	1117	46	88	6272
1919-1920	256	3992	757	807	1531	101	119	7563
1920-1921	268	4224	793	856	1729	128	157	8155
1921-1922	401	4711	1022	938	1565	121	195	8953
1922-1923	443	5091	1419	1142	1418	160	162	9835
1923-1924	478	5536	1636	1213	1408	169	652	11092
1924-1925	772	5790	2192	1552	2201	201	197	12905
1925-1926	652	6970	3293	1637	2290	189	667	15698
1926-1927	1012	7760	4725	1778	1920	228	667	18090
1927-1928	1206	9309	6228	1754	1616	300	797	20385
1928-1929	1116	8463	6656	3094	1591	333	769	22022
1929-1930	1135	8825	6682	3167	1772	326	995	22872
1930-1931	1413	9693	3133	3011	858	389	948	19445
1931-1932	953	8862	2361	3112	1071	472	1002	17788
1932-1933	806	6825	2611	2931	1062	438	963	16278
1933-1934	874	8858	3524	2650	1030	432	835	18203
1934-1935	668	8067	3560	2300	1036	432	1192	18280
1935-1936	774	8648	3466	2754	1031	402	1205	16324
1936-1937	753	7559	3118	2112	1040	405	826	14338
1937-1938	841	6626	3035	1574	1215	445	540	14276

⁸² Cifrele diferă de cele avansate de Constantin Kirițescu. Tabelul se bazează pe datele furnizate de anuarele Universității din București.

În continuare, propunem următoarea de Medicină și Medicină Veterinară) la situație statistică a studenților evrei și bulgari (care frecventau mai ales Facultățile Universitatea din București:

An universitar	Total studenți	Studenți evrei	Studenți bulgari ⁸³
1924-1925	12.905	1.872	187
1925-1926	15.699	2.521	233
1926-1927	18.090	2.545	265
1927-1928	20.385	2.602	254
1928-1929	22.022	2.585	178
1929-1930	22.827	2.773	182
1930-1931	19.445	2.664	136
1931-1932	17.788	2.709	123
1932-1933	16.278	2.565	141
1933-1934	18.203	2.516	123
1934-1935	18.280	2.624	178
1935-1936	16.320	1.793	176

O problemă importantă o reprezintă contribuția Universității din București la formarea cadrelor cu pregătire superioară din România. S-a putut constata un procent relativ redus de licențiați ai universității comparativ cu numărul studenților înscriși. Explicațiile sunt multiple și cuprind condițiile efective de studiu ale studențimii, care, în unele cazuri, puteau fi precare și ca atare puteau determina eșecul școlar, imposibilitatea - în alte cazuri - de a se continua studiile datorită taxelor universitare, mortalitatea și morbiditatea studențească sesizată de factorii care se ocupau de asistență socială, dar care nu a putut fi cuantificată. Cu toate aceste explicații, plauzibile, dar nu suficiente,

considerăm că principala cauză a existenței unui număr mic de absolvenți era severitatea examenelor, criteriul cantitativ fiind necunoscut acelor timpuri. Astfel, pentru perioada 1921-1932, procentul succesului universitar, prin finalizarea studiilor cu obținerea diplomei de licență, la nivel național, se prezenta astfel: Medicină Veterinară - 14%, Medicină - 12,4%, Farmacie - 10,2%, Litere - 9%, Științe - 7,2%, Drept - 7,1%, Teologie - 5,9%⁸⁴. Licențiații universitari, teoretic, dispuneau de o pregătire bună și nu poate fi susținut faptul că România la sfârșitul perioadei interbelice, nu avea un anumit număr de cadre superior calificate în toate domeniile de activitate umanistă sau tehnico-științifică.

⁸³ Nu este clar dacă este vorba despre cetățeni români de origine bulgară sau despre cetățeni bulgari. Înainte de Primul Război Mondial, cetățeni bulgari frecventau Facultatea de Medicină în condițiile în care la Sofia a apărut târziu o astfel de facultate. Oricum, până la schimbul de populație între România și Bulgaria din anul 1940, în Dobrogea exista o semnificativă minoritate bulgară.

⁸⁴ Iosif I. Gabrea, *Școala românească. Structura și politica ei 1921-1932*, București, 1933, p. 66.

Situația licențiaților și doctorilor la Universitatea din București în perioada 1918-1930

An universitar	Licențiați	Doctori (inclusiv doctori în Medicină)	An	Licențiați	Doctori
1918-1919	407	45	1930-1931	2.144	272
1919-1920	315	97	1931-1932	1.822	131
1920-1921	397	174	1932-1933	1.759	204
1921-1922	390	81	1933-1934	1.975	287
1922-1923	329	97	1934-1935	1.432	219
1923-1924	133	124	1935-1936	1.388	262
1924-1925	476	345	1936-1937	1.326	292
1925-1926	619	289	1937-1938	1.444	249
1926-1927	863	310	1938-1939	1.609	287
1927-1928	1.929	291	1939-1940	1.042	275
1928-1929	1.221	239	1940-1941	1.119	240
1929-1930	1.133	290	1941-1942	469	217

Pentru a diminua șomajul intelectual, pentru a adapta numărul absolvenților la posibilele debușee, dar indirect, și pentru a limita numărul studenților simpatizanți ai mișcării legionare, pe baza hotărârilor Consiliului Interuniversitar, a consiliului celor 4 universități și a consiliului academiilor

și școlilor superioare, ministerul a publicat la 27 iunie 1935 o decizie care contingenta numărul locurilor pentru examenul de admitere și uniformiza procedura acestuia la nivel național. Astfel, pentru cele patru universități, numărul locurilor pentru anul universitar 1935-1936 era următorul:

Facultatea	Universitatea din București	Universitatea din Iași	Universitatea din Cluj	Universitatea din Cernăuți
Teologie	200	120		350
Drept	800	50	400	250
Litere	600	250	200	150
Științe	600	350	150	100
Medicină	200	120	180	
Farmacie	100			
Medicină veterinară	60			
Agronomie		100		
Total	2760	1440	930	850

Examenul de admitere consta din două probe, oral și scris (aceasta dura 2 ore), media de admitere era 6 și candidații erau înscriși în limita locurilor disponibile, în ordinea mediilor. Taxa pentru examenul

de admitere, care se desfășura între 15-25 octombrie, era de maximum 100 de lei. Examenul se susținea din materiile studiate în liceu și erau dispuse în modul următor:

Facultatea	Secția	Materii de examen
Teologie		<ul style="list-style-type: none"> - istorie bisericească universală - istoria românilor - apologetică - traducere dintr-un autor latin
Drept		<ul style="list-style-type: none"> - istoria Romei antice - istoria românilor - economie politică și dreptul - logică și sociologie - traduceri dintr-un autor latin
Litere și filosofie	Secția filologică	<ul style="list-style-type: none"> - română - latină - franceză
	Secția istorică	<ul style="list-style-type: none"> - română - latină - istorie
	Secția filosofică	<ul style="list-style-type: none"> - română - franceză - filosofie
Științe	Secția matematică	<ul style="list-style-type: none"> - matematică
	Secția fizico-chimice	<ul style="list-style-type: none"> - fizică - chimie - mineralogie
	Secția științe naturale și agronomie	<ul style="list-style-type: none"> - fizică - chimie - științe naturale
Medicină		<ul style="list-style-type: none"> - zoologie
Farmacie		<ul style="list-style-type: none"> - botanică - anatomia și fiziologia omului
Medicină Veterinară		<ul style="list-style-type: none"> - biologia generală

Din anul universitar 1938-1939, toți candidații care se înscriau la examenul de admitere la Universitatea din București trebuiau să se prezinte la vizita medicală și la examenul psihotehnic⁸⁵.

În anii treizeci, decidenții și analiștii învățământului trăiau acut sentimentul că există o suprapopulație universitară și corolarul acesteia, șomajul intelectual. Ar fi fost mult mai util ca reflecțiile lor să se concentreze pe cauzele acestora, pe structura economică, socială și culturală a statului român și să se imagineze corecții. De fapt, raționamentele celor care denunțau aceste disfuncționalități, nu erau integral false. Absolvenții de studii superioare aspirau să ocupe locuri de muncă în capitală și marile orașe, în orice caz în mediul urban și evitau mediul rural, de unde concentrarea la București și în alte centre urbane mari a unui număr vizibil de postulanți la slujbe. Apoi, interesul disproporționat de mare al tinerilor pentru profesiuni care începeau să sufere de saturație alarma și apărea astfel reacția de a contingenta admiterea în învățământul superior. Pentru autorități, canalizarea eforturilor tinerilor spre științele fundamentale și mai ales ingineresti, devine, destul de târziu, un imperativ. La această situație încerca să răspundă legea de raționalizare din 1938 prin care se consolidează școlile politehnice, mai ales

Școala Politehnică de la București. Simptomatic este faptul că legea din 13 august 1938, motivată și de „îndrumarea spre învățământul practic”, crea 2000 de burse de 1500 de lei lunar, sumă deloc neglijabilă, și care ar fi trebuit acordate, evident prin concurs cum era de mai mult timp legiferat, tinerilor care s-au decis pentru învățământul practic de utilitate socială⁸⁶.

Un posibil răspuns la problema șomajului intelectual de care opinia publică părea să fie pasionată este dat de Sabin Manuilă, cel mai important specialist al României interbelice în demografie și organizarea modernă a recensămintelor⁸⁷. Presat de opinia publică să reacționeze, în vara anului 1936 s-a creat în cadrul guvernului o comisie care urma să studieze problema șomajului intelectual și ca prim pas s-a cerut Institutului Central de Statistică, al cărui director era Sabin Manuilă, să realizeze un recensământ al personalor aflate în șomaj intelectual. Recensământul, pentru care s-a conceput un formular special, avea la bază listele pe care cei interesați se înscriaseră. El s-a derulat în 7 martie 1937 și a condus, după o triere a formularelor completate, la cifra de 6075 de șomeri intelectuali la nivelul întregii țări, 3554 în mediul urban și 2521 în mediul rural. Ancheta a operat cu o

⁸⁵ Printr-un jurnal al Consiliului de Miniștri din 13 august 1935, secțiile de psihotehnică de pe lângă laboratoarele de la universitățile din București și Cluj se transformau în institute de psihotehnică. Activitatea lor viza orientarea profesională, selecția profesională, organizarea științifică a muncii, a uceniciei, a întreprinderilor, prevenirea accidentelor de muncă etc.

⁸⁶ C.G.R., vol. XXVI, partea a II-a, pp. 1465-1467.

⁸⁷ Sabin Manuilă, *Le chômage intellectuel en Roumanie*, Bucarest, s.a. (este vorba despre un extras din revista „Affaires Danubiennes”, no. 2, dar nu se precizează anul apariției).

definire foarte largă a categoriei de șomer intelectual care ia în considerație formații școlare de la 4 clase secundare și chiar mai puțin până la licență universitară. Ca atare, grupul care ne interesează este cel al licențiatilor universitari care sunt în număr de 652, din care 417 sunt bărbați și 235 femei.

Cei 652 de posesori de diplome de licență se repartizează pe entitățile politice istorice după cum urmează: 392 în Vechiul Regat, 153 în Transilvania, 56 în Basarabia și 51 în Bucovina. Majoritate sunt în mediul urban - 525 - în vreme ce în mediul rural sunt doar 127. Acest grup a fost analizat sub diverse aspecte, mai mult sau mai puțin relevante. Astfel, cunoaștem repartizarea pe afiliere confesională, care arată în felul următor: ortodocși - 470 (72,1%), greco-catolici - 39 (6%), catolici - 50 (7,7%), protestanți - 16 (2,4%), mozaici - 63 (9,7%). Structura pe

naționalități a grupului analizat era următoarea: 509 de români, 30 de maghiari, 89 de germani, 57 de evrei și 27 alții. Nu putem explica de ce conform criteriului confesional există 63 de mozaici în situație de șomaj intelectual și conform criteriului național 57 de evrei șomeri intelectuali. Din punctul de vedere al localizării geografice a șomerilor intelectuali - raportul la 10000 de locuitori - pe primul loc era, normal, județul Ilfov (capitala) cu 7,5, urmat de județul Tutova cu 7,4, județul Câmpulung cu 6,4, Brăila cu 6,2, județul Sibiu cu 5,7, județul Brașov cu 5,4 etc.

Dar cea mai relevantă prelucrare a datelor este cea referitoare la specializările între care erau repartizați cei 652 de șomeri intelectuali, facultățile de Drept și Litere furnizând aproape jumătate din cei lipsiți de un loc de muncă⁸⁸:

Specializarea	România			Mediul urban			Mediul rural		
	Total	Bărbați	Femei	Total	B.	F.	Total	B.	F.
Total	652	417	235	525	320	205	127	97	30
Drept	198	121	7	99	93	6	29	28	1
Litere	172	51	121	146	37	109	26	14	12
Științe	124	56	68	98	42	56	26	14	12
Medicină	2	2	-	2	2	-	-	-	-
Medicină Veterinară	2	2	-	1	1	-	1	1	-
Politehnică	66	65	1	59	58	1	7	7	-
Academia Comercială	79	58	21	65	49	16	14	9	5
Teologie	27	26	1	11	10	1	16	16	-
Farmacie	12	5	7	10	3	7	2	2	-
Academia Agricolă	23	21	2	17	15	2	6	6	-
Academia de Arte Frumoase	17	10	7	17	10	7	-	-	-

⁸⁸ *Ibidem*, p. 166.

Analiza realizată pe baza datelor obținute prin completarea formularului de către majoritatea celor interesați relevă un adevăr indiscutabil, și anume că, în 1937, șomajul intelectual era o problemă neglijabilă și care nu mai justifica ample dezbateri. Este adevărat că această concluzie este valabilă pentru anul 1937, dacă această anchetă s-ar fi desfășurat în perioada crizei economice, probabil că rezultatele ar fi justificat suficiente motive de alarmare. Dar, în 1937, economia românească se afla în plin reviriment. Desigur, imaginea unei Româнии care era pe cale să absoarbă șomajul intelectual⁸⁹ ar putea ascunde o altă realitate care trebuie luată în considerație, mai precis, miile de absolvenți ai universităților, mai ales de la facultățile de Litere, în uriașa lor majoritate de naționalitate română, care erau angajați în slujbe administrative temporare minore, retribuți mizer, cu o situație materială foarte apropiată de cea a șomerilor.

Preocupări pentru stabilirea principiilor unei politici universitare adresate studenților în condițiile constituirii României Mari au existat încă de la începutul perioadei interbelice. Deloc surprinzător că aceste chestiuni au fost dezbătute în primăvara anului 1923 în seminarul de sociologie, etică

și politică animat de profesorul Dimitrie Gusti la Universitatea din București. Marile direcții ale politicii universitare au fost direct inspirate de acesta, în funcție de imperativele construcției noului stat, dar și de propriile sale concepții ruraliste: „1. Necesitatea asigurării supremației elementelor băștinașe în cultura națională prin crearea condițiilor prielnice aducerii fiilor de țărani; 2. Obligația față de studenții odată ajunși la universitate de a li se asigura un trai demn, atât din punct de vedere cultural, cât și material; 3. Democratizarea vieții studențești prin introducerea votului obligatoriu în alegerea diferitelor organe de conducere a asociațiilor și de administrare a gospodăriei (cămine, cantine) pentru a da astfel conducătorilor studențimii prestigiul și răspunderea necesară; 4. Participarea studențimii la deliberările organelor universitare asupra chestiunilor care o privesc de aproape, cum ar fi de pildă disciplina universitară; 5. Apropierea cât mai cordială și intimă între student și profesor; 6. Excluderea din universitate a politicii de partid, lăsându-se totuși studenților cea mai largă libertate pentru orice credință politică și îndreptarea tuturor eforturilor către o politică a culturii”⁹⁰.

⁸⁹ Ilustrativ pentru moravurile deceniului carlist, Manuilă nu ezita să exalte rolul regelui în lichidarea șomajului intelectual: „Dans une époque difficile, c'est le Roi du pays qui a eu souci du sort des chômeurs intellectuels. Encouragés par notre appel, les chômeurs intellectuels ont adressés d'innombrables lettres confidentielles à l'Institut (Institutul Social Român - n.n.), lettres qui ont parfaitement atteint leur but puisqu'elles ont été lues, les unes après les autres, par S.M. le Roi, Qui connaît le mieux les résultats du recensement des chômeurs intellectuels de Roumanie et est le seul qui ait examiné, avec toute attention, les chiffres contenues dans cette étude”, *ibidem*, p. 174.

⁹⁰ *Program studențesc pentru organizarea vieții universitare*, în „Arhiva pentru știință și reformă socială”, an V (1924), nr.1-2, pp. 175-176.

Realizarea acestor deziderate, cu excepția primului care este contestabil, puternic impregnate de convingeri democratice, presupunea cunoașterea în ansamblu a vieții studențești, a orientărilor, așteptărilor și opțiunilor studenților înșiși. Ca atare, s-a elaborat un chestionar care cuprindea 248 de întrebări din cele mai variate domenii: situația personală, formația școlară, situația materială (locuința, alimentația, igiena, sănătatea), raporturile interstudențești, raporturile cu profesorii, cu autoritățile universitare, activitatea social-culturală, religia, politica, raporturile cu minoritarii, drepturile femeii („Unde credeți că ar fi mai rodnică și mai necesară energia și activitatea femeii?”) etc. Ancheta propriu-zisă s-a

realizat abia în 1930, limitată doar la studenții Facultății de Filosofie și Litere a Universității din București, pe baza unui chestionar care cuprindea, din fericire, doar 105 întrebări, chestionarul din 1923 fiind, datorită numărului excesiv de mare al întrebărilor, nerealist. Dacă prelucrarea datelor s-o fi realizat în totalitate, nu au fost publicate decât rezultatele la o parte din întrebări, astfel încât se poate reconstitui doar parțial tabloul vieții studențești de la Universitatea din București, admițând caracterul de generalitate al datelor obținute⁹¹.

La chestionar au răspuns 81,5% din studenții Facultății de Litere și Filosofie. Structura acestei facultăți la începutul anului universitar 1930-1931 era următoarea:

Secția	Studenți	Studente	Total	Procent secție în ansamblul facultății
Filologie	316	989	1305	56,5%
Istorie-geografie	214	561	775	33,6%
Filosofie	138	91	229	9,9%

După mediul de proveniență a studenților, situația se prezenta astfel:

Locul nașterii	Studenți	Studente	Total
București	62	262	324
Mediul urban	224	916	1140
Mediul rural	382	463	845

Deși România avea o populație covârșitor rurală, totuși majoritatea studenților de la această facultate provenea din mediul urban, ceea ce demonstrează inegalitatea șanselor între tinerii din orașe și cei din

mediul sătesc (capacitate financiară, formație școlară mai performantă, raritatea liceelor în mediul rural, ceea ce făcea oneroasă trimiterea fiilor de agricultori la studii secundare la oraș, tradiții familiale etc.).

⁹¹ Roman Cresin, *Ancheta sociologică asupra vieții studențești*, în „Arhiva pentru știință și reformă socială”, an XIV (1936), tom II, pp. 633-744.

Dintre motivațiile care i-au făcut pe tineri să opteze pentru această facultate, cea care ține de realizarea unei situații materiale decente a fost exprimată de 52,4% dintre cei chestionați⁹².

Ancheta putea duce și la elucidarea problemei înscrierilor multiple care, cum s-a arătat, viciază statisticile universitare. Studenții de la Litere care frecventează simultan a doua facultate (a doua secție a Facultății de Litere, Drept, Științe, Teologie,

Academia Comercială, Școala Politehnică, Medicină Umană, Medicină Veterinară, Farmacie, Conservator) reprezentau 53,5% dintre studenți (care preferau, mai ales, Facultatea de Drept) și 27,2% dintre studente (care preferau o a doua secție a Facultății de Litere). Interesant și care nu necesită comentarii este răspunsul la întrebarea dacă studenții doresc continuarea studiilor în străinătate:

Da (în special cei de la filologie)		Nu		Nedeterminat		Fără răspuns	
Studenți	Studente	Studenți	Studente	Studenți	Studente	Studenți	Studente
64,4%	63,5%	20,5%	15%	9,7%	10,2%	5,4%	11,3%

Următoarele întrebări se referă exclusiv la viața academică a studenților.

Frecvența la cursuri

Foarte regulat			Regulat			Neregulat		
Studenți	Studente	% din total	Studenți	Studente	% din total	Studenți	Studente	% din total
6,6	11,6	10,1	61,8	72,2	69,3	25,1	13,2	16,7

Rezultă de aici o mai mare asiduitate a studentelor în raport cu studenții. În schimb

se constată o similitudine în ceea ce privește insuccesul școlar.

Număr de ani pierduți	Studenți	% din total studenți	Studente	% din total studente
1 an	58	8,7	122	7,4
2 ani	14	2,1	52	3,2
Peste 2 ani	15	2,2	28	1,7
Total	87	13	202	12,3

⁹² 66,9% dintre studenți și 84,4% dintre studente și-au exprimat dorința de a deveni profesor.

210

În pregătirea propriu-zisă, studenții audierea și lectura cursurilor (cursurile preferă, în majoritate, o formulă mixtă, litografiate aveau reputația că sunt scumpe).

Modalitatea	Studenți	Studente	Total	% din studenți	% din studente	% din total
Audierea cursurilor	32	94	126	4,8	5,7	5,4
Audiere și lectură	393	1054	1447	58,9	64,2	62,7
Lectură	220	394	614	32,9	24	26,6
Fără răspuns	23	99	122	3,4	6,1	5,3

Pregătirea în vederea susținerii examenelor se bazează în majoritatea cazurilor celor interogați pe combinarea lecturii notelor personale de curs și a cursurilor litografiate.

Modul de pregătire	Studenți	Studente	Total	% din studenți	% din studente	% din total
Cursuri litografiate	175	370	545	26,2	22,5	23,5
Note personale	75	162	237	11,2	9,9	10,3
Cursuri și note	353	908	1261	52,9	55,3	55
Fără răspuns	65	201	266	9,7	12,3	11,1

Majoritatea studenților folosesc pentru pregătirea seminarelor atât bibliografie străină, cât și românească.

Tipul de bibliografie	Studenți	Studente	Total	% din studenți	% din studente	% din total
Bibliografie română și străină	447	990	1437	66,9	60,3	62,2
Bibliografie română	168	439	607	25,1	26,7	26,3
Cursuri litografiate	13	57	70	2	3,5	3
Fără răspuns	40	155	195	6	9,5	8,5

În raport direct cu semnificația întrebării precedente este cunoașterea de către studenți a limbilor străine care să le permită accesul la o bibliografie mai cuprinzătoare.

Limbile străine în care studiază studenții

Limbi străine	Studenți	Studente	Total	% din studenți	% din studente	% din total
Franceza	624	1560	2184	93,4	95,1	94,6
Germana	190	376	566	28,4	22,9	24,5
Engleza	29	138	167	4,3	8,4	7,2
Italiana	90	126	216	13,5	7,7	9,4
Rusa	21	75	96	3,1	4,6	4,1
Maghiara	17	16	33	2,6	1	1,4
Clasice	153	125	278	22,9	7,6	12

Cea mai comodă constatare este supremația fără rival a limbii franceze care corespundea francofoniei triumfale din România interbelică. De altfel, din

tabelul următor ar putea să rezulte că limba franceza era pentru mulți studenți și singura limbă străină pe care o cunoșteau.

Număr limbi străine cunoscute	Studenți	Studente	Total	% din studenți	% din studente	% din total
Una	391	1062	1453	58,5	64,7	62,9
Două	140	354	494	21	21,6	21,4
Trei	23	64	87	3,5	3,9	3,8
Mai multe	70	80	150	10,5	5	6,6

Nu putem decât să regretăm că rezultatele la celelalte întrebări nu au mai fost publicate, deoarece răspunsurile ar fi permis degajarea unui portret-robot al studentului român în perioada interbelică.

Numărul ridicat de studenți bucureșteni a făcut ca problemele asistenței sociale să fie o permanență a mișcării studențești⁹³. În general, autoritățile au acordat o atenție modestă acestor chestiuni, iar suportul financiar era de multe ori deficitar. Totuși, asistența socială a tinerilor universitari a beneficiat de concursul

generos al unor asociații particulare, filantropice, care au remediat, în măsura posibilului, lacunele derivate din dezinteresul statului. Înscriindu-se în tendințele generale de ameliorare a vieții sociale, acțiunea în vederea înființării unor cămine și cantine studențești este declanșată în 1919. În acel an, la 27 august, a fost promulgată legea pentru organizarea Societății „Căminul studenților”. În fapt, se crea pe lângă fiecare universitate, o asemenea societate care avea scopuri culturale, educative și sociale și

⁹³ Instrumentul indispensabil pentru cunoașterea vieții studențești, în ansamblul ei, de la Universitatea din București, este publicația Oficiului Universitar din București, *Căluza studentului*, în 9 ediții. Prima ediție este *Căluza Studentului. Vademecum academicum 1928-1929*, București, 1928, care are o prefață semnată de Dimitrie Gusti, intitulată „Universitatea socială”.

care urma să construiască cămine și cantine proprii. Aceste societăți erau conduse de consilii compuse de rector, un delegat din partea Senatului Universitar, un delegat al ministerului etc. Veniturile societății rezultau din taxe, cotizații, plata pensiunilor la cantine, subvenții de stat, județene sau comunale, donații, legate. Societatea Căminul Studenților din București a fondat căminele Sf. Voievozi, Cantacuzino, Medicină Veterinară, Sf. Ștefan și Gutenberg. La 30 septembrie 1923 a fost adoptat un regulament pentru organizarea și administrarea căminelor și cantinelor. Acestea sunt gestionate de o comisie a căminelor și cantinelor care se creează pe lângă fiecare universitate. Studenții care sunt admiși în cămine se împart în trei categorii: fără plată, semi-solvenți și solvenți (cei care plăteau integral). Numărul locurilor în căminele de stat este fixat de minister, iar admiterea studenților se face pe baza unui examen. De exemplu, pentru studenții din anul I, examenul de admitere consta dintr-o probă scrisă și alta orală la limba și literatura română, istoria și geografia României și o materie la alegere din ultima clasă de liceu. Locul la cămin se putea păstra dacă studentul avea o bună frecvență la cursuri, era integralist și respecta regulamentul de ordine și disciplină, cel din 15 mai 1923.

Administrarea căminelor și cantinelor era conferită unei comisii conduse de un

președinte desemnat de senatul universității respective, formată din câte un profesor de la fiecare facultate, nominalizat de consiliile profesionale și din directorii căminelor și cantinelor. Directorii erau asistați de un comitet studențesc. Rolul cel mai important par să-l aibă administratorii, numiți de senat la propunerea comisiei căminelor și cantinelor, care erau obligați să locuiască în cămine și să servească masa la cantine, fiindu-le interzis să li se gătească separat.

În fiecare universitate se crea un fond al căminelor și cantinelor, alimentat din diverse surse, de la subvenții de la stat la donații și colecte⁹⁴.

Cantină studențească la începutul anilor 1930
(sala de mese a căminului Academiei de Înalte Studii
Comerciale și Industriale)

⁹⁴ C.G.R., vol. XIII-XIV, pp. 662-671.

În cazul Universității din București, în anul universitar 1925-1926 erau găzduiți în căminele de stat 550 de studenți, în 1926-1927 - 560 de studenți, în 1927-1928 tot 560 de studenți, iar în 1928-1929 - 514 studenți. Cifre ridicole în raport cu numărul total al studenților Universității din București. Pentru aceiași ani universitari erau admiși în cantinele universitare 2200 de studenți, 2400 de studenți, 2280 studenți și, respectiv, 2460

studenți. În afară de aceste capacități de cazare și masă oferite efectiv de autoritățile de stat mai existau cămine și cantine fondate de societățile particulare și de societățile studențești, acestea din urmă beneficiind de sprijinul financiar al consiliilor județene și al autorităților comunale. Au existat cazuri când s-au înregistrat întrețineri defectuoase ale căminelor și malversațiuni de fonduri.

Situația căminelor studențești în 1928-1929⁹⁵

**Cămine înființate de stat
(administrare de Comisia centrală a căminelor și cantinelor universității)**

Denumire	Anul înființării	Capacitate locuri
Cantacuzino		230
Medicină veterinară		80
Sf. Ștefan		88
Sf. Voievozi		140
Internatul teologic		90
Cămine particulare		
Domnița Ileana	1921	60
Mihai Eminescu	1923	100
Căminul particular al studenților	-	-
Spiru Haret	1908	175
C. Vasiliu-Bolnavu	1925	100
Căminul Asociației tinerelor fete	-	asigură găzduire temporară
Cămine ale societăților studențești		
Alexandru Sihleanu (Rm.Sărat)		-
Cercul studențesc Argeș		26
Oituz (Bacău)		50
Brăila	1919	120
Cercul studențesc bucovinean	1927	200
Cercul studențesc buzoian		50
Cercul studențesc Chișinău	1928	25
Cercul studențesc constănțean		52
Cercul studențesc dâmbovițean	1925	37
Cercul studențesc doljean	1924	50

⁹⁵ „Călăuza Studentului. *Vademecum academicum 1928-1929*, Editura Cartea Românească, București, 1928, pp. 203-209.

Cercul studențesc gorjean	1927	40
Cercul studențesc ialomițean		49
Cercul studențesc mehedinițean		72
Cercul studențesc muscelean		
Cercul studențesc Oltul	1927	35
Cercul studențesc prahovean (poseda cantină proprie)		340
Cercul studențesc Sibiu	1927	
Cercul studențesc Tulcea		
Cercul studențesc Vâlcea		55
Cercul studențesc vlăscean	1925	200
Cercul studențesc Teleorman		60
Cercul studenților în medicină		200

După cum se poate constata, primul cămin studențesc s-a creat în 1908 de către *Societatea „Ocrotirea Tinerelor Fete”*, patronată de Clotilda Averescu, soția viitorului mareșal. Foarte activă era și *Asociația creștină a femeilor române*, fondată în 1919, și care întreținea o cantină. Teoretic, existau în cămine 2447 de locuri (desigur, s-au calculat numai datele avute la dispoziție, pentru unele cămine n-am avut la dispoziție capacitatea). Însă de-a lungul deceniilor,

numărul căminelor a fost fluctuant, unele dintre ele având o existență efemeră. În anul 1937 au fost suprimate mai multe cămine, sub pretextul condițiilor insalubre și a imoralității care ar fi domnit acolo. Uneori, acestea au fost suprimate datorită faptului că deveniseră nuclee ale activismului legionar. În anul universitar 1939-1940, situația căminelor se prezenta în felul următor (nu dispunem de date referitoare la căminele județene):

Denumirea căminului	Nr. locuri	Denumirea căminului	Nr. locuri
Căminul nr. 1	200	Căminul Sf. Ecaterina	105
Institutul Teologic	120	Căminul Victoria	70
Căminul din B-dul Carol	100	Căminul evreiesc (studente)	100
Fundația C. Vasiliu-Bolnavu	100	Căminul Alexandrina Cantacuzino	43
Căminul Asociației pentru asistență universitară Carol al II-lea	750	Căminul Asociației creștine a femeilor române	35
Căminul evreiesc	220	Căminul Domnița Ileana	38
Căminul studenților orfani de război	116	Căminul Asociației preoteselor ortodoxe	36
Căminul Institutului Sf. Augustin	50	Căminul Hortensia Popa	60
Căminul studenților maghiari	57	Căminul studenților Casa Corpului Didactic	67
Căminul Spiru Haret	136		

Rezultă cu claritate că se făceau eforturi pentru asigurarea unor condiții optime pentru derularea vieții studențești, dar în pofida lor, existau situații critice care ipotecau desfășurarea normală a existenței cotidiene a studenților. Precarității mijloacelor financiare de care dispuneau cei mai mulți dintre studenți ar fi trebuit să-i corespundă o politică mai coerentă a statului în problema burselor. La 20 septembrie 1923 este publicat un regulament pentru acordarea burselor din bani publici. Astfel, fiecărei universități i se alocă un anumit număr de burse și semi-burse pentru studenții cu situații financiare precare. Ele se stabilesc pe baza bugetului atribuit de minister fiecărei universități. Ulterior, senatele universităților le repartizează pe facultăți. Ele erau acordate pe un an și se obțineau printr-un concurs organizat în prima jumătate a lunii octombrie. De exemplu, pentru studenții începând cu anul II de studii, concursul era compus dintr-o probă orală și alta scrisă la o materie la alegere, din anul de studii precedent. Studenții care aveau frecvență defectuoasă, care contraveneau regulilor de ordine și disciplină, puteau pierde bursa. Studenții care optau pentru o carieră didactică, în specialitățile literară și științifică, primeau din partea ministerului de resort burse pe toată durata studiilor în schimbul angajamentului că vor funcționa în învățământul public cel puțin 10 ani⁹⁶. În 1939, s-a propus înființarea unui Credit Național Studențesc cu fonduri garantate

de stat și care urma să împrumute sumele necesare studenților cu situații financiare incerte și pe care aceștia trebuiau să le returneze după obținerea licenței și în cursul exercitării profesiei.

Internatul Facultății de Teologie

Reglementarea vieții studențești nu viza doar aspectele materiale (mișcările studențești din 1922 fiind direct la originea acestor îngrijorări și preocupări), ci și problemele generale ale funcționării lumii universitare, inclusiv chestiunile disciplinare. La 15 mai 1923 a intrat în vigoare un regulament pentru ordinea și disciplina studenților universitari⁹⁷. Actul normativ debutează cu descrierea condițiilor de admitere la universitate, prin examen. Odată admiși, studenții se pot înscrie și la altă facultate fără examen.

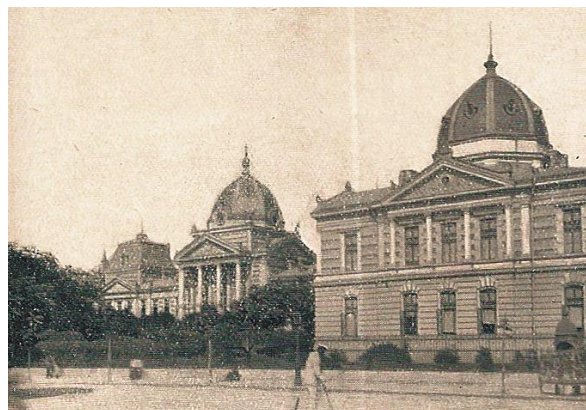
⁹⁶ C.G.R., XIII-XIV, pp. 640-642.

⁹⁷ *Ibidem*, ff. 526-532.

Dacă în 2 ani consecutivi, studentul nu promovează examenele unui an de studii, el este declarat exmatriculat și se poate reînscris în condițiile decise de consiliul profesoral al facultății respective. Fiecare student are un carnet de student și un caiet de cursuri în care este consemnată frecvența care, de altfel, era obligatorie. Durata maximă pentru obținerea diplomei de licență este de 6 ani. În funcție de abaterile constatate, studenților li se pot aplica următoarele sancțiuni: admonestare verbală, admonestare cu afișare, pierderea dreptului de a se prezenta la o sesiune sau două sesiuni consecutive, excluderea dintr-o universitate, excluderea din toate universitățile din țară. La universități și facultăți erau instituite comisii de disciplină. În cazul unor tulburări grave, rectorul, cu avizul senatului, poate solicita intervenția forței publice în interiorul universității.

De asemenea, erau stabiliți parametrii între care putea funcționa viața asociativă studențească. Printre tipurile de asociații studențești, figurează centrele studențești pe universități, formate din comitetele asociațiilor pe facultăți, ale căror decizii sunt valabile doar cu acordul rectorului. Crearea unei asociații se putea face doar cu aprobarea senatului, iar alegerile la nivelul asociațiilor erau validate de rector. Președinții asociațiilor erau obligați să prezinte anual rectorului un raport de activitate. Orice convocare sau comunicare din partea unei asociații trebuia să aibă acordul rectorului. Același regim se aplica și întrunirilor convocate de asociații. Rectorul și decanii puteau dizolva orice întrunire care a deviat de la scopul declarat. Asociațiile care participau la întruniri publice sau le

provoacau urmau să fie dizolvate. De asemenea, studenții care criticau, în cursul unor întruniri publice, legile și regulamentele universitare, erau pasibili de exmatriculare. Se poate constata că viața asociativă, dar și comportamentele individuale ale studenților erau supuse, cel puțin teoretic, unui control sufocant din partea autorităților universitare care puteau reacționa discreționar. De altfel, una dintre revendicările mișcării studențești interbelice era acordarea autonomiei asociațiilor studențești. Uneori autoritățile universitare au abuzat de posibilitățile legale oferite de regulamentul din 1923, alții au manifestat indulgență.

Spitalul Colțea

O altă problemă era aceea a asistenței medicale gratuite pentru studenți. Inițiativa în această direcție a avut-o *Societatea studenților în medicină*, care a înființat *Asistența medicală universitară* în 1919, ce avea un serviciu de consultații gratuite la spitalul Colțea. Orientarea studenților universitari bucureșteni a început să preocupe tot mai mult forurile universitare și în 1924

universitatea a creat un *Birou de informații, asistență și înlesniri universitare*. Sub auspiciile *Asociației Creștine Studentești din București* (fondată în august 1921) s-a creat în februarie 1923 *Opera de ajutorare studențească*, care a înființat în 1924 o legătorie de cărți, unde erau angajați studenți contra unor retribuții modice. În 1925, *Opera de ajutorare studențească* a creat la rândul ei un serviciu de asistență medicală. Se simțea tot mai mult nevoia unei instituții universitare permanente care să coordoneze sistematic și coerent asistența socială universitară.

O asemenea instituție a fost *Oficiul Universitar*, creat în 1927⁹⁸ la insistențele lui Dimitrie Gusti, prefigurat de documentul intitulat „Program studențesc pentru organizarea vieții universitare” publicat în 1924, la care ne-am referit. Conform statutului, *Oficiul Universitar București* aducea un „aport specific la satisfacerea diferitelor interese de ordin științific, social și economic din cadrul vieții universitare, pentru desăvârșirea și consolidarea

acesteia”. Creatorii au imaginat trei funcțiuni pe care urma să le realizeze: studierea sistematică și aprofundată a vieții universitare, orientarea și asistența diferiților factori din cadrul vieții universitare, coordonarea vieții universitare. *Oficiul Universitar* era organizat în 4 secții: 1. informații și documente referitoare la viața universitară națională și internațională; 2. asistența socială (cazare, susținere materială, asistență medicală, vilegiatură); 3. orientarea de studii și profesională; 4. anchete, studii și publicații – secție aflată în relații cu *Institutul internațional de cooperare intelectuală al Societății Națiunilor* cu sediul la Paris (fondat în 1924). Acțiunile acestei instituții duceau la crearea unei atmosfere mai bune vieții studențești. *Oficiul Universitar* activa în mai multe direcții: consultații medicale, analize, internări, tratamente, facilitarea unor locuri de muncă, îndrumări pentru studii, informații referitoare la cămine și cantine, informații privind universitățile din lume,

⁹⁸ Din punct de vedere legal, *Oficiul universitar* din București s-a creat la 18 octombrie 1938, anul cu cele mai multe reglementări privind învățământul superior, destul de multe cu caracter restrictiv și represiv, deși funcționa de mai bine de un deceniu. Scopul acestuia era studierea și asistarea vieții studențești. *Oficiul* avea 4 servicii: 1. Serviciul de informații și documentare, care trebuia, între altele, să preia publicarea anuarului universității; 2. Serviciul asistenței medicale și sociale, care realiza examenul antropologic și medical al studenților care se înscriau la universitate, se ocupa de consultații, tratamente, internări, furnizarea de ajutoare în bani și medicamente pentru studenții săraci și suferinzi, trimiterea în tabere, organizarea de dispensarii proprii pentru bolile sociale, realiza controlul igienico-sanitar al căminelor și cantinelor, dispunea de un birou de plasare, care furniza studenților „săraci și merituoși”, meditații, traduceri, suplینiri; 3. Serviciul orientării profesionale și asistenței psihologice care realiza, în primul rând, examenul psihologic experimental pentru determinarea aptitudinilor și elementelor de vocație, obligatoriu pentru anul I și trebuia să-și creeze propriul laborator; 4. Serviciul educației fizice, turismului și excursiilor științifice care întocmea fișa antropometrică și medicală a fiecărui student (de ce nu făcea serviciul 2 acest lucru?) și organiza competițiile sportive (fiecare student la înscrierea în universitatea trebuia să opteze pentru un sport), cf. C.G.R., vol. XXVI, partea a II-a, pp. 2007-2011.

echivalări de diplome, organizarea cursurilor de vară din țară și din străinătate, difuzarea de bilete gratuite la spectacole, schimb interuniversitar de publicații, multiplicarea cursurilor, ajutoare bănești etc.

O direcție de bază a activității Oficiului Universitar a fost asistența medicală. În 1927-1928 au fost capacitați în această activitate 45 de medici și 12 farmaciști care acordau scutiri sau reduceri substanțiale ale tarifelor. S-a apelat la corpul didactic al Facultății de Medicină, la serviciile Sanatoriului „Dimitrie Gerota” (înființat în 1909) și la Ministerul Sănătății. În 1937-1938, de exemplu, au fost tratați și consultați gratuit 1421 de studenți, iar unora le-au fost distribuite gratuit medicamente. În același an universitar au fost trimiși în colonii de vară 80 de studenți, în iulie 1940 - 97 de studenți și în iulie-august 1941 - 150 de studenți. În noiembrie 1942, Oficiul Universitar a inaugurat căminul și cantina „Casa Studențească”⁹⁹. Cu începere din 1938, Oficiul Universitar administra bursele pentru cămine și cantine. Directorul Oficiului Universitar era un profesor universitar.

Detectarea aptitudinilor studenților în vederea unei orientări universitare eficace a suscitat preocuparea Oficiului Universitar, care colabora în această direcție cu profesorul Constantin Rădulescu-Motru. Acesta l-a desemnat în 1934 pe Ion M. Nestor, șef de lucrări la laboratorul de psihologie experimentală, să studieze aceste aspecte și în urma anchetelor realizate, Rădulescu-Motru a prezentat senatului

universității, în toamna anului 1935, un memoriu în care pledează pentru testarea aptitudinilor psiho-fiziologice, gradului de inteligență și talentelor caracteristice în vederea eradicării dezorientării din rândul studenților. În continuare, propunea înființarea în cadrul Oficiului Universitar a unei „Secțiuni speciale pentru orientarea profesională academică și asistență psihologică studențească”. În anul universitar 1935-1936 s-au realizat peste 10000 teste psihologice inclusiv la elevii ultimului an de liceu care aveau o reprezentare inadecvată a carierei universitare. Secțiunea de orientare profesională a militat pentru introducerea obligativității examenului psihotehnic, dar nu și pentru respectarea concluziilor testului, deoarece principiile de diagnoză și prognoză nu se confirmaseră suficient.

Spitalul Brâncovenesc demolat în anul 1984

⁹⁹ În același an, Oficiul Universitar ia inițiativa creării de biblioteci pe lângă căminele studențești.

Mișcarea studențească a cunoscut o dezvoltare de proporții necunoscute în perioada anterioară. Spectacolul policrom al vieții studențești se compunea din asociații academice, asociații religioase, asociații sportive, asociații social culturale și asociații regionale. Progrese îngrijorătoare au înregistrat în rândul studenților ideile extremismului de dreapta, legionarii consolidându-și permanent pozițiile în rândul studențimii. Între organizațiile studențești cu pretenții naționale se număra *Federația Asociațiilor Creștine Studențești*, constituită în 1923 în cursul unui congres organizat la Râmnicu-Vâlcea, din asociațiile studențești creștine din București, Iași, Cluj, Constanța, Cernăuți, avea ca președinte în deceniul al treilea pe Mircea Vulcănescu și publica din 1926 revista *Ideea creștină*. Această organizație nu a gravitat în jurul mișcării legionare. La 6 noiembrie 1926, Senatul Universității din București a recunoscut *Centrul Studențesc București*. În realitate, Centrul Studențesc București s-a conturat în 1909, cu ocazia congresului studențesc de la Iași, în care s-a implicat masiv profesorul de economie politică de la Universitatea din Iași, A.C. Cuza. Acesta a reușit să inculce participanților obsesiile sale antisemite, care se vor dezvolta după prima conflagrație mondială. La acest congres s-a decis organizarea studenților pe centre universitare, în acel moment fiind posibile doar cele de la București și Iași.

Principala organizație studențească la nivel național era *Uniunea Națională a Studenților Creștini Români*¹⁰⁰ care s-a înființat la 11 februarie 1925 din inițiativa studenților ieșeni. De fapt, fondarea acesteia a fost ratificată la congresul studențesc de la Iași din 28 noiembrie 1926. Sediul acesteia era la București. Scopurile, așa cum rezultă din statute (votate de Consiliul general la 23 noiembrie 1929 și ratificate la congresul studențesc de la Craiova din 2 decembrie 1929) erau următoarele: realizarea idealurilor naționaliste exprimate în cursul mișcărilor studențești din decembrie 1922, aducerea la cunoștința puterilor publice a revendicărilor studențești (vezi infra), ameliorarea situației materiale a studenților, menținerea și dezvoltarea tradițiilor creștin-ortodoxe, reprezentarea studenților români în *Confédération Internationale des Etudiants* (creată în anul 1919, avea sediul la Bruxelles). Membrii activi și protectori ai U.N.S.C.R. nu aveau dreptul de a se înscrie în partide politice. U.N.S.C.R. avea următoarea structură la începutul deceniului al patrulea: 8 centre studențești (București, Cluj, Iași, Cernăuți, Timișoara, Oradea, Arad, Chișinău) cu 152 de organizații și cu 27205 membri. La rândul său, Centrul Studențesc București avea 86 de organizații și 17100 de membri și avea următoarea structură:

¹⁰⁰ *Uniunea Națională a Studenților Creștini. Statute și regulamente*, București, 1930; pentru o prima analiză a vieții asociative studențești și a opțiunilor sale ideologice vezi Ionuț Butoi, *Incursiune în istoria socială a vieții universitare interbelice. Între revoluție studențească și activism social*, în vol. *Universitatea interbelică a sociologilor gustieni*, Zoltan Rostas (coord.), Editura Universității din București, București, 2014, pp. 13-75.

1. Societăți pe facultăți și școli speciale: Societatea studenților în medicină, Societatea studenților în drept, Societatea studenților în filosofie și litere, Societatea studenților în farmacie, Societatea studenților în științe naturale, Societatea studenților în științe fizico-chimice, Societatea studenților în electrotehnică, Societatea studenților în chimie industrială, Societatea studenților în matematică, Societatea studenților în teologie, Societatea studenților de la Școala Politehnică, Societatea studenților de la Academia Comercială, Societatea studenților de la Academia de Înalte Studii Agronomice, Societatea studenților de la Școala Superioară de Educație fizică.
2. Asociații regionale: Federația cercurilor studențești din Oltenia, Asociația studenților creștini moldoveni „Ștefan cel Mare”, Cercul bănațean, Federația dobrogeană.
3. Asociații ale studenților români creștini de peste hotare: Societatea studenților macedo-români, Societatea studenților din Timoc „Dacia Aureliană”, Societatea „Frățilia” (de asemenea macedo-română).
4. Asociații de asistență socială: Societatea studenților orfani de război, Societatea căminelor și cantinelor universitare;
5. Cercuri studențești județene (60 la număr);
6. Societatea sportivă.

U.N.S.C.R. dispunea din 1930 de un departament al afacerilor străine și de un departament al presei, informațiilor și propagandei la care se adăuga un departament al sporturilor. Organul de presă al U.N.S.C.R. era *Cuvântul studențesc* (care a apărut între anii 1923 și 1924, 1926 și

1927, 1931 și 1937). O activitate importantă o depunea departamentul sporturilor, care se ocupa de educația fizică a studenților, de crearea bazelor sportive și organizarea campionatelor naționale universitare, propaganda sportivă universitară. Același departament facilita participarea sportivilor români la campionatele internaționale universitare. În 1930, președintele U.N.S.C.R. era Gheorghe Popescu-Botoșani.

Prezentăm în continuare situația societăților studențești de la Universitatea din București, clasificate după scopurile afișate în statutele lor, până în 1930:

1. Societatea studenților în teologie – înființată în 1887, recunoscută de Senatul universității în 1900 și 1926.
2. Societatea generală a studenților în științe – recunoscută la 4 februarie 1900. În 1924 s-a divizat în secția matematică, secția fizico-chimică și secția științe naturale, care au devenit la rândul lor societăți independente în 1927.
3. Societatea studenților în litere și filosofie – recunoscută la 18 martie 1902.
4. Societatea studenților în drept – recunoscută la 23 martie 1904.
5. Societatea studenților în medicină – înființată în 1875, recunoscută ca persoană morală și juridică în 1897. Era cea mai bine organizată societate studențească dispunând de cămin, sală de festivități, cabinet de lectură, bibliotecă, secție sportivă.
6. Societatea studenților în farmacie – recunoscută în 1904.
7. Societatea studenților Institutului Electrotehnic – înființată în 1915 și recunoscută în 1925.

8. Societatea studenților Institutului de chimie industrială înființată în 1925, recunoscută în 1927.
9. Societatea studenților în geografie „Soveja” – înființată în februarie 1927¹⁰¹.
10. Societatea studenților în medicină veterinară – recunoscută în 1927.
11. Societatea studenților în istorie – recunoscută în 1930.

Alături de acestea funcționau asociațiile studențești religioase:

1. Asociația creștină studențească din București – înființată în 1921 și reorganizată în 1923.
2. Societatea studenților creștini misionari – înființată în 1926.

Din rândul asociațiilor social-culturale enumerăm:

1. Societatea culturală „Viața Studențească”.
2. Societatea studenților orfani de război „Urmașii eroilor neamului”.
3. Asociația universitară a prietenilor Poloniei (fondată în 1927).
4. Gruparea universitară română pentru Societatea Națiunilor înființată în 1926 și preocupată de popularizarea principiilor și doctrinei Societății Națiunilor. Președintele asociației a fost o perioadă de timp profesorul Tudor Vianu.
5. Societatea Academică Amicii Italiei – recunoscută în 1929.

Majoritatea asociațiilor studențești erau reprezentate de asociații județene, uneori

stipendiate de consiliile județelor de proveniență și care aveau scopuri declarate de ordin social și profesional. Unele reușiseră să-și amenajeze cămine și alte facilități, în timp ce altele, puține la număr, aveau preocupări exclusiv științifice¹⁰²: Asociația naturaliştilor din Oltenia, Federația cercurilor studențești din Oltenia (1925), Federația cercurilor studențești basarabene Unirea, Cercul studențesc Argeș (1927), Cercul studențesc Alba-Iulia (1927), Cercul studențesc Arad (1927), Cercul studențesc Bacău (1925), Cercul studențesc Bălți (1929), Cercul academic bănațean, Cercul studențesc Bihor (1927), Cercul studențesc Brăila, Cercul studențesc bucovinean (1925), Cercul studențesc Buzău (1925), Cercul studențesc Caliacra, Cercul studențesc Chișinău (1927), Cercul studențesc Constanța (1929), Cercul studențesc Covurlui (1927), Cercul studențesc Dâmbovița, Cercul studențesc Dolj (1929), Cercul studențesc Durostor (1925), Cercul studențesc Făgăraș (1925), Cercul studențesc Gorj (1926), Cercul studențesc Hotin (1929), Cercul studențesc Hunedoara (1927), Cercul studențesc Ialomița (1924), Cercul studențesc Ilfov (1926), Cercul studenților ieșeni din București, Cercul studențesc Ismail (1925), Cercul studențesc Mehedinți (1926), Cercul studențesc Muscel (1926),

¹⁰¹ Societatea a fost creată la 27 februarie 1927 și a fost recunoscută de senat în 1929. În 1931, este recunoscută persoană morală și juridică. Scopul acestei societăți era organizarea de excursii științifice și de ședințe de comunicări. În 1929 a publicat revista „Soveja”, ulterior a editat un buletin. Poseda și propria bibliotecă de specialitate. Președintele de onoare al societății era Simion Mehedinți, care îi donase suma de 200.000 de lei.

¹⁰² În paranteze, anul când au fost recunoscute de Senatul Universității.

Cercul studențesc Mureș (1929), Cercul studențesc Neamț (1930), Cercul studențesc Oltul (1926), Cercul studențesc Putna Mărășești, Cercul studențesc Prahova (1925), Cercul studențesc „Alexandru Sihleanu” Râmnicu-Sărat, Cercul studențesc „Radu-Vodă” (1925), Cercul studențesc București (1927), Cercul studențesc Sibiu, Cercul studențesc Soroca (1927), Cercul studențesc Someșan, Cercul studențesc „Nicu Gane” Fălticeni (1928), Cercul studențesc Tecuci, Cercul studențesc Târnava Mare (1927), Cercul studențesc Teleorman (1926), Cercul studențesc Tutova, Cercul studențesc Tulcea (1926), Cercul studențesc Țara Bârsei (1925), Cercul studențesc Vâlcea, Cercul studențesc Vlașca (1927), Societatea academică someșană (1927), Societatea studențească „Dacia Aureliană” (1924), Societatea studențească „Frățilia” (1926), Societatea studenților macedo-români (1925), Societatea „C.M. Vasiliu-Bolnavu”, Cercul studențesc Turda (1929), Cercul studențesc Dorohoi (1929), Cercul studențesc Cahul (1929).

Pentru a avea o imagine cât mai exactă a ceea ce înseamnă acest tip de formă asociativă, vom analiza succint un exemplu. *Cercul Studențesc Gorjan* s-a înființat la 4 decembrie 1919 la București. Scopurile, așa cum reies din regulamentul aprobat la 27 aprilie 1926, erau destul de ambițioase: propagandă culturală la sate, strângerea legăturilor între membrii cercului, înființarea unui cămin la București, crearea de biblioteci și cămine culturale în județul de origine, propaganda ideilor național-culturale prin intermediul șezătorilor și conferințelor, expoziții, excursii, organizarea de cursuri preparatorii pentru fii de țărani în perioada

vacanțelor de vară etc. În 1925-1926, Cercul studențesc Gorjan avea 114 membri.

Dacă aceste organizații în majoritatea lor vizau viața socială și culturală a studențimii, studenții înșiși puteau deveni parte activă în programele sociale imaginate la sfârșitul perioadei interbelice. La 18 octombrie 1938 s-a promulgat Legea Serviciului Social, care era un răspuns controversat la intențiile nobile ale regenerării mediului rural din România și care ar merita succint prezentată. Așadar, scopul era reorganizarea satelor prin acțiunea căminelor culturale (care erau principalul obiectiv al Fundației Culturale Principele Carol). Conducerea Serviciului Social era asigurată de un Consiliu Superior de Îndrumare, care coordona activitatea ministerelor, serviciilor publice și societăților culturale, pus sub președinția regelui, format din prim-ministru, ministrul de Interne, ministrul Educației Naționale, ministrul Cultelor și Artelor, ministrul Sănătății, ministrul Agriculturii și domeniilor, ministrul Economiei Naționale, ministrul Muncii, ministrul Lucrărilor Publice și Comunicațiilor, ministrul Finanțelor, ministrul Apărării Naționale, președintele Serviciului Social, comandantul organizației „Straja Țării”, subsecretarul de stat la propagandă, președintele ASTRA, directorul general al Fundației Principele Carol, administratorul Casei Școalelor, inspectorul general al pregătirii premilitare, inspectorul general al muncii de folos obștesc. În satele în care nu existau, trebuiau înființate cămine culturale, ca de altfel și în orașe. Preoții, membrii corpului didactic, funcționarii administrativi, angajații statului la nivel de ținut, județ, comună, trebuiau să se

încadreze în activitatea căminelor culturale. Absolvenții universităților și tuturor instituțiilor de învățământ superior trebuiau să activeze maximum 1 an în mediul rural, în cadrul Serviciului Social. După satisfacerea acestui stagiu, primeau un certificat de la autoritățile locale care era obligatoriu la angajarea într-o funcție publică sau pentru acordarea liberei practici. Este lesne de imaginat, traficul cu aceste certificate care ar fi fost o sursă în plus de corupție. Prin aceeași lege, așa cum s-a văzut, s-a creat și Institutul de cercetări sociale al României¹⁰³. Această lege aberantă, imposibil de pus în practică, a fost suspendată în 1939 și abrogată în 1940.

Anchetele istoriografice de până acum care să învedereze dimensiunile opțiunilor politice ale studenților Universității din București sunt insuficiente. În pofida unor realizări notabile din ultimii ani, încă ne confruntăm cu lipsa cercetărilor sistematice privind mișcarea studențească interbelică, inclusiv pentru acele organizații studențești de stânga, despre care s-au scris destul de multe texte până la Revoluția din Decembrie, dar puternic viciate de spiritul manipulator al regimului comunist.

În toamna anului 1922 vor izbucni masive manifestații de protest ale studențimii din România, care vor duce la nașterea așa-zisei „generații de la 1922”, referință mitică a extremei drepte interbelice¹⁰⁴. Agitațiile din 1922 sunt preludate de activismul grupului de studenți

de la Iași, animat de Corneliu Zelea Codreanu, care a reușit să impună la congresul studențesc din 4-6 septembrie 1920, adoptarea unei moțiuni cu caracter antisemit. Acest eveniment precursor se producea într-un context complex. România s-a văzut confruntată, după sfârșitul Primului Război Mondial, cu experiențele revoluționare din Rusia și Ungaria, care lăsausă se profileze o iminentă tentativă de subversiune comunistă a țării. Agitațiile proletariatului român și greva generală din octombrie 1920, care, de fapt, a eșuat, au confirmat aceste temeri. România după 1918, spre deosebire de Vechiul Regat, care era mai omogen din punct de vedere etnic, avea un număr semnificativ de minoritari, ale căror sentimente de fidelitate față de noul stat nu fuseseră demonstrate convingător. Naționaliștii români credeau că minoritățile naționale afectează coeziunea și stabilitatea României Mari și erau dispuși să propună măsuri pentru consolidarea elementului național, care nu puteau avea drept corolar decât discriminarea minorităților. În plus, naționaliștii români erau exasperați de faptul că România a semnat tratatul pentru protecția minorităților, care permitea intervenția externă în favoarea acestora, fapt interpretat ca o mutilare a suveranității statului român.

Dar, agitațiile studențești din 1922 au fost generate și de cauze specifice acestui grup socio-profesional. Creșterea numărului

¹⁰³ C.G.R., vol. XXVI, partea a II-a, pp. 2001-2007.

¹⁰⁴ De remarcat studiul de pionierat al Mariei Someșan, *Mișcarea studențească din 1922*, în „Anuarul Institutului Român de Istorie recentă”, vol. I, 2002, pp. 175-206.

de studenți a revelat cu brutalitate carențele vieții universitare. Condițiile de viață (cazare, alimentație, asistența socială), de studii (insuficiența localurilor, clinicilor, laboratoarelor, bibliotecilor), taxele universitare mari, numărul mic de burse, neglijența autorităților guvernamentale, unele abuzuri ale autorităților universitare și chiar ale unor profesori au provocat sentimente justificate de nemulțumire și de respingere a clasei politice.

Incidentele încep la Facultatea de Medicină de la Cluj la 26 octombrie 1922. Studenții mediciști români s-au opus ca studenții evrei să practice disecții pe cadavrele creștinilor. Preceptele religioase ale iudaismului interziceau disecțiile pe cadavre evreiești (ulterior studenții evrei au renunțat la această prescripție). Agitațiile se răspândesc și în alte centre universitare la 5 decembrie 1922, cum ar fi București, Iași, Cernăuți. La 10 decembrie 1922, reprezentanții studenților români reuniți la București au adoptat o moțiune care, în linii mari, va constitui programul studențimii radicale în perioada interbelică. După ce se declara că mișcarea studențească nu este antisemită (?), se propuneau restricții privind admiterea în învățământul superior a celor care nu aveau cetățenie română, introducerea *numerus clausus* (procentul studenților minoritari egal cu procentul reprezentat de minoritățile respective pe ansamblul populației statului), încurajarea elementelor naționale, implicarea statului în crearea de cămine, cantine, laboratoare, biblioteci, noi localuri universitare, sancțiuni împotriva presei care a încercat să discrediteze mișcarea studențească (cu referire la campania dusă de presa de stânga, în special de ziarele

Adevărul și Dimineața). De asemenea, se solicita redeschiderea facultăților care fuseseră închise de autoritățile universitare și încetarea urmării studenților de către organele represive ale statului. Revendicările relative la condițiile de viață și de studiu ale studențimii erau considerate perfect fondate de majoritatea clasei politice, dar care respingea metodele violente prin care se urmărea obținerea lor. De altfel, ministrul Instrucțiunii Publice, liberalul Constantin Angelescu, profesor la Facultatea de Medicină din București, va aloca sume importante pentru necesitățile învățământului superior, dar care n-au schimbat substanțial situația.

Agitațiile au continuat și în anul următor. La 30 ianuarie 1923 au loc la București altercații grave între studenții români și evrei, care l-au determinat pe rectorul Universității din București, Mihail Vlădescu, să declare închise universitatea, căminele și cantinele și să suspende plata bursei. Un nou puseu al agitațiilor are loc în martie 1923, când s-a votat noua Constituție care pune capăt discriminărilor etnice, rasiale și religioase (ca reacție, extrema dreaptă românească se dotează cu primul partid politic important, Liga Apărării Național Creștine, fondată la 4 martie 1923). Pentru a se preveni dezordinile în localurile universitare, autoritățile au dispus amplasarea forțelor de ordine în universități. Oricum, imensa majoritate a studenților români boicota cursurile; potrivit comitetului central studențesc de la București, în mai 1923, din aproximativ 14.000 de studenți, doar 100-150 de studenți creștini le frecventau. În cele din urmă, același comitet central anunță la 4 iunie 1923 reînceperea

cursurilor la facultățile de Drept, Științe și Litere, la Academia Comercială, la Școala de Arhitectură și la cea de Agricultură. Facultatea de Medicină din București, unde se exprimaseră pozițiile cele mai radicale, reîncepe activitatea la 5 iunie 1923. Acest lucru a fost posibil și datorită atitudinii conciliante a autorităților Universității din București, care au acceptat organizarea de cursuri și sesiuni extraordinare, pentru a se evita compromiterea anului universitar. În schimb, la Universitatea din Iași, anul universitar 1922-1923 a fost declarat pierdut.

Mișcarea radicală studențească, recuperată spre finalul perioadei interbelice de legionari, a organizat 10 congrese care s-au desfășurat la Iași (1926), Oradea (1927), Craiova (1929), Brăila (1930), Sibiu (1931), Brașov (1932), Jilava (1933), Mehadia (sau Băile Herculane, sunt oricum la câțiva kilometri, 1934), Craiova (1935) și Târgu Mureș (1936). Nu avem certitudinea că este o reconstituire corectă¹⁰⁵. Singurul congres care și-a publicat actele este cel din 1935,

analiza lui permițând stabilirea fidelă a parametrilor ideologici și raportul între problemele generale ale societății și revendicările specifice studenților¹⁰⁶.

Volumul în cauză publică doar rapoartele, comunicările, alte texte, moțiunea și nu rezultă că ar fi avut loc și alegeri pentru conducerea U.N.S.C.R.. La congres au participat aproximativ 3000 de studenți din toate centrele universitare ale țării. Lucrările congresului s-au deschis în sala Teatrului Național din Craiova și președinția de onoare, la propunerea lui Traian Cotigă, președintele U.N.S.C.R., a fost atribuită lui Vartolomeu Stănescu, episcop de Râmnic-Noul Severin între 1921 și 1938, fost profesor la Facultatea de Teologie de la București. Comunicările și rapoartele susținute abordează teme precum situația elementului românesc în statele limitrofe sau în Cadrilater (un raport al societății studenților macedo-români). Președintele Centrului Studențesc Chișinău, Viorel Trifa¹⁰⁷

¹⁰⁵ Am găsit informația că la Brașov, congresul studențesc s-a ținut în zilele de 4-7 decembrie 1931. Există posibilitatea unor confuzii din cauza organizării unor congrese regionale, cum ar fi cel al studențimii bucovinene de la Suceava din 8-10 iulie 1935, vezi Radu Florian Bruja, *Extrema dreptă în Bucovina*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2012, pp. 94-97. Autorul remarcă faptul că autoritățile au refuzat constant organizarea congreselor studențești în orașele universitare Cernăuți și Chișinău, care aveau o componentă minoritară considerabilă și unde exista un potențial de grave dezordini.

¹⁰⁶ *Congresul general studențesc. Ținut la Craiova în zilele de 17, 18 și 19 aprilie 1935*, București, 1935.

¹⁰⁷ Nepotul de frate al celebrului fondator al mișcării religioase Oastea Domnului va fi în perioada statului național-legionar, președintele U.N.S.C.R., de altfel, singura organizație studențească admisă la nivel național. După război, va deveni episcop al românilor din S.U.A. și Canada (episcopie care rivaliza cu episcopia misionară aflată sub jurisdicția Bisericii Ortodoxe Române, care avea mai puțini credincioși), va fi acuzat de crime împotriva umanității și la capătul unor procese aproape interminabile, va renunța la cetățenia americană în condițiile în care la audierile la primirea în S.U.A. nu recunoscuse că făcuse parte dintr-o organizație fascistă și va fi obligat să părăsească teritoriul american în 1984. S-a stabilit în Portugalia unde decedează în 1987.

a ținut un referat despre curentele sociale „distructive” care, în viziunea sa, erau liberalismul, comunismul și sectele religioase. Președintele Centrului Studențesc București, Gheorghe Furdul, prezenta în fața congresiștilor un raport despre orientarea politică a studențimii. După ce asigură asistența că „statul viitor va fi totalitar și intervenționist”, el afirmă că „Garda de Fier va constitui de aici înainte criteriul prin care studențimea își va valida credințele în raport cu sufletul național, precum și prisma prin care aprecia celelalte organisme politice, care pretind că sunt pe aceeași linie integral naționalistă”¹⁰⁸. Pentru a disipa orice dubiu privind orientarea politică a studenților, Furdul decreta că studențimea „nu se poate asimila decât în organismul spiritual politic al Gărzii de Fier, care îmbrățișează întreaga problemă a românismului”. Principala intervenție din cadrul congresului a aparținut lui Alexandru Cantacuzino, lider important al mișcării legionare, consacrată „românului de mâine”, pe baza raționamentului „Ca să ctitorim o Românie legionară, trebuie să creăm mai întâi românul legionar”.

Cel mai important document al congresului a fost moțiunea adoptată, care relua multe prevederi din moțiunile congreselor anterioare. Primul punct se

referă la aplicarea *numerus clausus* în învățământul superior și în întreprinderi, inclusiv cele particulare și *numerus nullus* în biserică, justiție, școala preuniversitară, justiție, armată și economia rurală. Alte revendicări solicită măsuri restrictive contra comunismului, francmasoneriei și sectelor religioase, protejarea elementului românesc în unele provincii ale României Mari și consolidarea lui prin colonizări cu românii din Macedonia, Valea Timocului, Ucraina, Transnistria, Banatul iugoslav, ridicarea stării de asediu și desființarea cenzurii. În ce privește revendicările specifice studențimii, aproximativ jumătate din punctele moțiunii, acestea au în vedere autonomia organizațiilor studențești (prin regulamentul de aplicare a legii din 1932, societățile studențești erau supuse unui strict control disciplinar din partea rectorului), reducerea taxelor universitare, mărirea numărului burselor, trecerea căminelor și cantinelor sub conducerea studenților, controlul fiind permis doar forurilor care le subvenționează, interzicerea echivalării diplomelor străine, modificarea legii avocaților care restricționa accesul tinerilor în barou etc.¹⁰⁹.

¹⁰⁸ *Congresul*, p. 48.

¹⁰⁹ Vezi pentru comparație, moțiunea adoptată la congresul de la Sibiu în Ioan Scurtu (coordonator), *Ideologie și formațiuni de dreapta în România*, vol. III: 5 ianuarie 1931-7 iunie 1934, București, 2002, p. 72; moțiunea adoptată la congresul de la Târgu Mureș (reprodusă fragmentar) în Ioan Scurtu (coordonator), *Ideologie și formațiuni de dreapta în România*, vol. IV: 7 iulie 1934-30 martie 1938, București, 2003, pp. 175-176.

Din textele congresului, rezultă că temele recurente ale luărilor de poziție au fost atacul virulent la democrație (este adevărat, democrația românească suferea un proces rapid de degradare în acești ani), antisemitismul și xenofobia, în general, limitarea, excluderea, interdicția pe cale legislativă, denunțarea unor presupuse pericole la adresa națiunii, azeziunea la mișcarea legionară ca o obligație morală a studențimii - participanții subliniau că lucrările congresului s-au desfășurat sub tutela spirituală al lui Corneliu Zelea Codreanu - și condamnarea celor care se opuneau mișcării radicale studențești.

Nu doar extrema dreaptă este prezentă în rândul studenților, ci și stânga și, mai ales, extrema stângă. Comuniștii au încercat să se infiltreze în Universitate imediat după crearea partidului comunist și au reușit să înființeze o serie de organizații minuscule precum *Uniunea Studenților Independenți* (1925), care ar fi trebuit să contrabalanseze apariția U.N.S.C.R. dar a fost dizolvată de autorități în noiembrie 1925 și *Uniunea Studenților Săraci* (1931), care a publicat o efemeră „Studențimea română” și este la rândul ei interzisă în 1933. Cea mai importantă organizație a stângii radicale în spațiul universitar este *Frontul Studențesc Democrat*¹¹⁰ (F.S.D.), care este una dintre emanațiile tacticii frontiste lansată de Stalin și Komintern la nivel internațional, pe care-l prezentăm rapid.

Începutul este constituit de crearea la București a unui comitet central studențesc de acțiune ce îndeplinea rolul de grup de inițiativă. O nouă etapă s-a produs la 11 mai

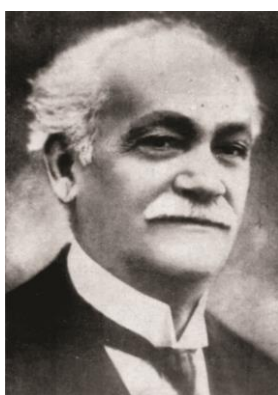
1935, când acest comitet și *Tineretul Universitar Național Țărănist*, condus de Anton Alexandrescu, viitor „tovarăș de drum” al P.C.R. după 1945, au încheiat o înțelegere privind constituirea F.S.D. În momentul când la această înțelegere a aderat și tineretul universitar radical-țărănesc, la 23 mai, frontul era convențional constituit. Conducerea F.S.D. era formată din Gheorghe (Gogu) Rădulescu (președinte), Mihail Dragomirescu (secretar, a nu se confunda cu titularul Catedrei de literatură română și estetică literară, între 1906-1938, Mihail Dragomirescu, decedat în 1942), Miron Constantinescu, Alexandru Voitinovici etc. Organizația a avut și propria sa publicație „Studentul Român”, care a apărut între 1935 și 1936. Frontul s-a declarat inamic implacabil al mișcării legionare și al U.N.S.C.R. și în ianuarie 1936 a decis crearea de gărzii studențești în universități pentru a combate în vederea apărării „libertăților democratice”. Acțiunea cea mai reușită a frontului, dacă ar trebui să credem istoriografia comunistă de până la 1989, a fost anihilarea grevei generale lansate de U.N.S.C.R. pentru 7-9 mai 1936, ca protest față de arestarea de către autorități a unor participanți la congresul general studențesc de la Târgu Mureș. Organizația a fost dizolvată în 1937 împreună cu toate celelalte asociații studențești cu ambiții politice, chiar nedecarate. O cercetare istorică obiectivă care să ia în considerație toate sursele documentare va putea da răspunsul la problema extremismului în mișcarea studențească bucureșteană.

¹¹⁰ Florea Dragne, Constantin Petculescu, *Frontul Studențesc Democrat. Pagini din lupta antifascistă a studențimii române*, București, 1977.

Structura Universității din București la finalul perioadei interbelice

În scopul conturării imaginii Universității din București către finalul perioadei interbelice, prezentăm schematic organizarea studiilor universitare în anul școlar 1937-1938, conform anuarului

universității corespunzător acestui an universitar, așadar înaintea aplicării legii de raționalizare din 4 noiembrie 1938, care a produs modificări substanțiale și un mic val seismic în lumea universitară.

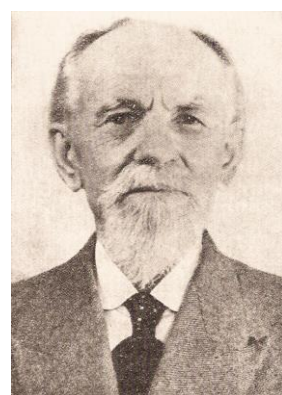
Sabba Ștefănescu,
profesor la
Facultatea de Științe

Sava Athanasiu,
profesor la
Facultatea de Științe

Dimitrie Pompeiu,
profesor la
Facultatea de Științe

Emanoil C. Teodorescu,
profesor la
Facultatea de Științe

La *Facultatea de Științe* existau următoarele catedre¹¹¹ și titulari (inclusiv suplinitorii):

1. Catedra de geometrie analitică și superioară – Gheorghe Țițeica; 2. Catedra de mecanică – Victor Vâlcovici; 3. Catedra de calcul diferențial și integral – Anton

Davidoglu; 4. Catedra de fizică moleculară, acustică și optică – Eugen Bădărău; 5. Catedra de gravitate, căldură și electricitate – Christian Musceanu; 6. Catedra de aplicațiile căldurii și electricității – Dragomir Hurmuzescu (până în 1937, apoi suplinitor

¹¹¹ Conceptul de catedră în epocă este diferit de cel introdus după reforma învățământului din 1948, perpetuat până azi sub forma departamentelor. La facultățile cu profil socio-uman, catedra însemna deseori doar profesorul titular, în cel mai bun caz, un conferențiar și un asistent. În anumite situații, pe lângă catedre puteau funcționa institute și centre, cum ar fi situația Muzeului Național de Antichități, la Facultatea de Litere. La facultățile experimentale și aplicative, pe lângă catedre, sub conducerea titularului, se aflau clinici, institute, laboratoare, unele cu personal foarte numeros.

C. Musceleanu); 7. Catedra de chimie organică - Eugen Angelescu; 8. Catedra de chimie anorganică - Gheorghe Gh. Longinescu; 9. Catedra de chimie tehnologică - Negoită Dănăilă; 10. Catedra de chimie agricolă și alimentară - Alexandru Zaharia; 11. Catedra de botanică - Simion Radian; 12. Catedra de geologie - Ioan Popescu-Voitești; 13. Catedra de fiziologie vegetală - Ioan Grințescu; 14. Catedra de astronomie - Constantin Popovici; 15. Catedra de fiziologie animală - Nicolae Gavrilă; 16. Catedra de teoria funcțiilor - Dimitrie Pompeiu; 17. Catedra de morfologie

animală - Ioan Grințescu (suplinitor); 18. Catedra de mineralogie generală - Dobre Ionescu-Bujor; 19. Catedra de paleontologie și antropologie - Ioan Simionescu; 20. Catedra de algebră superioară - Aurel Angelescu; 21. Catedra de zoologie - Andrei Popovici-Bâznoșanu; 22. Catedra de fizică generală - Constantin Stătescu; 23. Catedra de mecanică - Octav Onicescu; 24. Catedra de fizică moleculară - Eugen Bădărău (suplinitor); 24. Catedra de geometrie descriptivă - Gheorghe Nichifor; 25. Catedra de chimie biologică - Aurel Crăifăleanu.

P.P. Negulescu, profesor la
Facultatea de Filosofie și Litere

Ovid Densușianu, profesor la
Facultatea de Filosofie și Litere

Structura *Facultății de Filosofie și Litere* era următoarea: 1. Catedra de sociologie și etică - Dimitrie Gusti; 2. Catedra de filosofie și logică - P.P. Negulescu; 3. Catedra de pedagogie și istoria pedagogiei - Ilie A. Rădulescu-Pogoneanu, directorul Seminarului Pedagogic Universitar; 4. Catedra de pedagogie și istoria pedagogiei - Gheorghe Gh. Antonescu; 5. Catedra de psihologie - Constantin Rădulescu-Motru; 6. Catedra de limbă și literatura elenă - Dimitrie N.

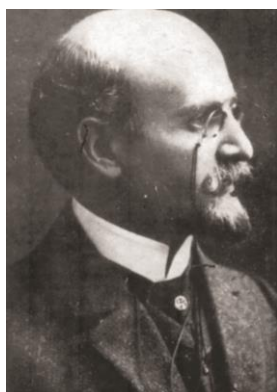
Burileanu; 7. Catedra de limba și literatura latină - Nicolae I. Herescu; 8. Catedra de filologie romanică - Ovid Densușianu; 9. Catedra de istoria literaturii române - Dumitru Caracostea; 10. Catedra de istoria literaturii române vechi - Nicolae Cartoian; 11. Catedra de estetică și critică literară - Mihail Dragomirescu; 12. Catedra de limbă și literatura franceză - Charles Drouhet; 13. Catedra de limbă și literatură germană - Simion Mândrescu; 14. Catedra de limba și

literatura italiană - Alexandru Marcu; 15. Catedra de dialectologie și folclor românesc - Ioan A. Candrea; 16. Catedra de limba română și dialectele ei - Alexandru Rosetti; 17. Catedra de arheologie - George Murnu; 18. Catedra de arheologie și preistorie - Ion Andrieșescu; 19. Catedra de istoria antică și epigrafie - Scarlat Lambrino; 20. Catedra de istoria evului mediu și modernă - Nicolae Iorga; 21. Catedra de istoria românilor - Constantin C. Giurescu; 22. Catedra de bizantinologie - Demostene Russo; 23. Catedra de istoria și cultura slavilor - Petre P. Panaitescu; 24. Catedra de istoria artelor - Gheorghe Oprescu; 25. Catedra de

civilizație franceză (înființată cu sprijinul guvernului francez în 1931) - Gheorghe Oprescu; 26. Catedra de slavistică - Petre Cancel; 27. Catedra de filologie comparată - Theodor Capidan; 28. Catedra de limba și literatura engleză (înființată cu concursul guvernului britanic în 1936) - ocupată până în 1940 de John Burbank, iar din 1940 de Dragoș Protopopescu de la Universitatea din Cernăuți; 29. Catedra de metafizică și istoria logicii - Nae Ionescu; 30. Catedra de geografie generală și geografie umană - Simion Mehedinți; 31. Catedra de geografie fizică și geografia României - Vintilă Mihăilescu.

Dan Teodorescu, profesor la
Facultatea de Medicină

Alexandru Obregia, profesor la
Facultatea de Medicină

Gheorghe Zotta, profesor la
Facultatea de Medicină

Facultatea de Medicină avea cel mai masiv plan de studii, dispunând de laboratoare, clinici și institute, cu următoarea structură: 1. Catedra de anatomie umană - Francisc Rainer; 2. Catedra de anatomie patologică - Emil Crăciun; 3. Catedra de clinică chirurgicală, terapeutică și operatorie - Traian Nasta; 4. Catedra de clinică generală chirurgicală și ortopedică - Iacob Iacobovici; 5. Catedra de clinică psihiatrică - Petre

Tomescu; 6. Catedra de clinică neurologică și endocrinologică - Gheorghe Marinescu; 7. Catedra de clinică chirurgicală și bolile căilor urinare - Nicolae Hortolomei; 8. Catedra de clinică I chirurgicală - Constantin Angelescu; 9. Catedra de clinică chirurgicală (semiologie) - Amza Jianu; 10. Catedra de clinică chirurgicală infantilă și ortopedică - Ioan Bălăcescu; 11. Catedra de clinică I medicală - Daniel Danielopolu; 12. Catedra

de clinică II medicală - Constantin Bacaloglu; 13. Catedra de clinică III medicală - Nicolae Gh. Lupu; 14. Catedra de patologie și clinică infantilă - Mihail Manicatide; 15. Catedra de clinică obstetrică și ginecologie - Nicolae Zaharescu-Karaman; 16. Catedra de clinică terapeutică - Gheorghe Băltăceanu; 17. Catedra de balneologie și dietetică - G. Băltăceanu; 18. Catedra de farmacologie - Socrat Lalu; 19. Catedra de fiziologie și fizică medicală - Ion I. Nițescu; 20. Catedra de igienă și medicină preventivă - Dimitrie Mezincescu (pe lângă această catedră era atașat *Institutul de igienă și sănătate publică*, creat în 1927); 21. Catedra de histologie și embriologie - Ion T. Niculescu; 22. Catedra de clinică O.R.L. - Nicolae I. Mețianu; 23. Catedra de medicină experimentală și patologie generală - Constantin Ionescu-Mihăiești; 24. Catedra de medicină legală - Nicolae Minovici (catedra făcea parte, împreună cu morga și serviciul de antropometrie, din *Institutul medico-legal „Mina Minovici”*, creat în 1924); 25. Catedra de clinică oftalmologică - Dimitrie Manolescu; 26. Catedra de patologie generală - Dumitru Combiescu; 27. Catedra de patologie medicală - Anton Dobrovici; 28. Catedra de clinică ginecologică - Constantin Daniel; 29. Catedra de zoologie medicală și parazitologie - Gheorghe Zotta; 30. Catedra de bacteriologie - Mihai Ciucă; 31. Catedra de endocrinologie - C.I. Parhon; 32. Catedra de puericultură - Titu Gane (la care a fost atașat din 1936 *Institutul de puericultură*); 33. Catedra de clinică II obstetricală - Nicolae Zaharescu-Karaman; 34. Catedra de clinica bolilor contagioase - Theodor Mironescu; 35.

Catedra de clinică stomatologică - Dan Teodorescu; 36. Catedra de chimie generală și chimie biologică - Vintilă Ciocâlțeu; 37. Catedra de clinică dermatologică și sifiligrafică - Ștefan Nicolau, la care se adaugă din 1932 o conferință de radiologie medicală ținută de George Severeanu.

În anul universitar luat în discuție, *Facultatea de Medicină Veterinară* avea următoarele catedre: 1. Catedra de anatomie comparată, descriptivă și topografică - Gheorghe Nichita; 2. Catedra de microbiologie și serologie - Alexandru Vechiu (atașat catedrei era *Institutul Pasteur*); 3. Catedra de fizică biologică și chimie - Radu Vlădescu; 4. Clinica bolilor contagioase și poliția sanitară - Alexandru Ciucă; 5. Catedra de patologie și semiologie chirurgicală - Gheorghe Udrișki; 6. Catedra de patologie cu clinică și terapeutică medicală - Ion Poenaru; 7. Catedra de farmacodinamie și terapeutică - Grigore Slavu; 8. Catedra de obstetrică - Mihail A. Fălcoianu; 9. Catedra de zoologie și parazitologie - Ioan Ciurea; 10. Catedra de zootehnie - Gheorghe K. Constantinescu; 11. Catedra de histologie, embriologie și teratologie - Ilie Bădescu; 12. Catedra de medicină operatorie și podologie - Ion Bucică; 13. Catedra de igienă și alimentație - Dimitrie Contescu; 14. Catedra de fiziologie generală și specială - Gheorghe Nichita.

La *Facultatea de Farmacie*, studiile erau organizate în următoarele catedre: 1. Catedra de chimie farmaceutică - Gheorghe Pamfil; 2. Catedra de botanică farmaceutică - Theodor Solacolu; 3. Catedra de chimie generală și analitică - Nicolae T. Deleanu;

4. Catedra de chimie biologică și alimentară – Ioan Vintilescu; 5. Catedra de chimie generală – Alexandru Ionescu-Matiu; 6. Catedra de fizică experimentală – Ștefan Bogdan; 7. Catedra de farmacognozie și farmacodinamie – Theodor Solacolu (suplinitor).

George Alexianu*,
profesor la Facultatea de Drept

George Meitani,
profesor la Facultatea de Drept

Alexandru Otetelișanu,
profesor la Facultatea de Drept

La *Facultatea de Drept* existau 30 de catedre, având următoarea succesiune: 1. Catedra de drept civil – Emanoil Antonescu; 2. Catedra de drept civil – Constantin N. Sipsom; 3. Catedra de drept civil – Nicolae Titulescu; 4. Catedra de drept civil (doctorat) – Gheorghe Plastara; 5. Catedra de drept civil – Barbu Dimitrescu; 6. Catedra de drept civil – Istrate Micescu; 7. Catedra de drept civil cu aplicații practice și jurisprudențiale – Mihai G. Rarincescu; 8. Catedra de drept civil comparat – Alexandru Otetelișanu; 9. Catedra de drept comercial cu procedura sa – Ioan N. Fiñescu; 10. Catedra de drept constituțional – Paul Negulescu; 11. Catedra de drept administrativ – Anibal Teodorescu; 12. Catedra de drept internațional – George

Meitani; 13. Catedra de drept penal și procedură penală – Vespasian V. Pella; 14. Catedra de drept roman – Constantin Stoicescu; 15. Catedra de drept roman – Grigore Dimitrescu; 16. Catedra de economie politică – Aristide Basilescu; 17. Catedra de istoria doctrinelor economice – George Strat; 18. Catedra de legislație agrară și industrială – Gheorghe Tașcă; 19. Catedra de finanțe și statistică – Gheorghe N. Leon; 20. Catedra de istoria dreptului – George Fotino; 21. Catedra de procedura civilă – Eugen Heroveanu; 22. Catedra de enciclopedia și filosofia dreptului – Gheorghe Gh. Mironescu; 23. Catedra de drept constituțional – Constantin G. Rarincescu; 24. Catedra de drept civil – Alexandru Cerban; 25. Catedra de drept

* Guvernator al Transnistriei în anii 1941-1944, condamnat în procesul Antonescu și executat în anul 1946.

comercial comparat și maritim (doctorat) - Constantin Stoeanovici; 26. Catedra de drept internațional - Demetru Negulescu; 27. Catedra de drept roman (doctorat) - Nicolae Corodeanu; 28. Catedra de istoria dreptului roman și drept roman public - George Dumitriu; 29. Catedra de enciclopedia și filosofia dreptului - Mircea Djuvara; 30. Catedra de drept penal - Vintilă Dongoroz.

În același an de referință, *Facultatea de Teologie* dispunea de următoarea organizare a studiilor: 1. Catedra de drept bisericesc - Petre Vintilescu (suplinitor); 2. Catedra de exegeza Noului Testament și hermeneutica biblică - Haralambie Roventza; 3. Catedra de exegeza Vechiului

Testament - Ioan Popescu-Mălăiești; 4. Catedra de istoria bisericii române - Nicolae M. Popescu; 5. Catedra de istoria bisericească universală și patrologie - Teodor M. Popescu; 6. Catedra de patrologie și istoria dogmelor - Teodor M. Popescu (suplinitor); 7. Catedra de apologetică și dogmatică - Irineu Mihălcescu Târgovișteanul; 8. Catedra de teologie morală (apologetică) - Nichifor Crainic; 9. Catedra de teologie morală - Șerban Ionescu; 10. Catedra de teologie practică, liturgică și pastorală individuală - Petre Vintilescu; 11. Catedra de teologie practică - Vasile G. Ispir; 12. Catedra de catehetică și omiletică - Grigorie Cristescu.

Concluzii

Deceniile interbelice au reprezentat pentru Universitatea din București o confortabilă hegemonie în cadrul învățământului superior și, pe un plan mai larg, în viața culturală și științifică a României. Corpul didactic era format, în bună măsură, din marii profesioniști ai României, universitatea bucureșteană fiind un magnet irezistibil pentru mulți profesori din celelalte centre universitare ale țării. În plus, Universitatea din București dispunea de un adevărat monopol asupra formării cadrelor în domeniile farmaciei și medicinei veterinare. Cele mai importante periodice academice erau publicate de profesorii universității - multe dintre acestea create de aceștia - iar capacitățile de cercetare și experimentale, atâtea câte existau în România interbelică,

erau într-un procent major, concentrate la universitate și în anexele sale științifice sau în instituțiile care gravitau în jurul ei. Exemplul cel mai elocvent l-ar putea constitui bazele clinice puse la dispoziție de Eforia Spitalelor Civile și Așezămintele Brâncovenesti Facultății de Medicină.

Un alt argument în favoarea poziției preponderente ocupată de Universitatea din București, este rolul esențial al acesteia în afirmarea și reglementarea profesiunilor care se obțineau pe baza studiilor universitare în contextul efortului statului de a legifera în acest sens. În aceeași ordine de idei, universitatea este suprareprezentată în instituțiile create de stat, care reclamau expertiză de înalt nivel, fie că acestea aveau drept de aviz consultativ sau obligatoriu.

Universitatea din București, în raport cu celelalte instituții de învățământ superior, a avut cea mai mare populație studențească, apogeul fiind atins în anul universitar 1929-1930 când s-au înregistrat aproape 23000 de studenți (înscrieri) și, în pofida unei rate relativ mici a succesului școlar, contribuția universității la formarea cadrelor cu studii superioare rămâne predominantă. Dezbaterile despre „suprapopulația universitară” și „șomajul intelectual”, care erau mai curând efecte ale unor politici guvernamentale nu întotdeauna inspirate, au generat măsurile de contingentare care au dus la scăderea sensibilă a numărului de studenți, fără ca Universitatea din București să-și piardă supremația.

Instalarea și dezvoltarea dreptei radicale xenofobe în mișcarea studențească, studenții Universității din București nefiind excepția, au introdus un element perturbator

în învățământul superior, care se reflecta în inflexiunile legislative. Sub impactul conjugat al crizei determinate de „suprapopulația universitară” și de „șomajul intelectual” și al revoltei unei părți însemnate a corpului studențesc, statul intervine tot mai mult, prin legislația din anii 1937-1938, subminând libertățile academice și impunând autoritar/ dictatorial soluții, unele dintre acestea eronate.

Chiar și cu aceste tușe de penumbră peste dinamica interbelică a instituției, imaginea de marcă, influența politică – un număr semnificativ de prim-miniștri, miniștri, parlamentari, înalți funcționari ai statului au provenit din corpul său didactic și din rândul absolvenților, pe lângă senatorul de drept din Senatul României – respectabilitatea și vizibilitatea Universității din București au fost unice în devenirea sa istorică.

